Bu sayıda

3 • ...Ve insan fotoğrafı yarattı!
• Foto-Kavga!

4 • "Feminizm tehdit edilmiyor"

5 • Kitle sporuna giden yollar
• Çevrebilim açısından İstanbul'umuz

6 • "Gençlik nereye gidiyor?" ya da "Nedir bu gençliğin hali?" üzerine
• Lise mezunu bir gencin iş arama günlüğünden
• "Duvar gazetemiz boyanmadığı zaman çıkar"

7 • "Ezginin Günlüğü" ile bir söyleşi

8 • "Tekerleklerin Türküsü" ve Yovkov Einstein'in serüveni

9 • Esendal soruşturmasına gelen yanıtlar

12 • Picasso'ya Merhaba

Ayrıca...

• Bilim, eleştiri, tiyatro, spor, gençlik ve okul yaşamı, müzik, eğitim, plastik sanatlar, sinema, TV yazıları...

• Okur ilişkileri, sanat çizelgesi, haftanın filmleri, ilan tahtası, haftanın kitapları, satranç, bulmacalar ve "İnsancıklar".

nasılsınız

somut

8 NİSAN 1983
50 LİRA
Yıl: 3 Sayı: 36/10

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

YA YA YA... ŞA ŞA ŞA... REKLAMSPOR ÇOK YAŞA!

Sporun reklam aracı olarak kullanımı büyük firmaların ilan giderlerinde önemli "düşüş" sağlamakta

Bu firmaların basket takımlarına ilişkin gazete haberleri, aynı firmaların verdikleri paralı ilanların 15 katı

Gençliğin spora yöneltilmesinin söz konusu olduğu şu günlerde, sporun nereye yöneldiğini araştırdığımızda, tümümüzün sık sık tanık olduğu, ama toplu bir bakışa geçildiğinde ilginç sonuçlar veren bir olgu ile karşılaştık.

Söz konusu olgu, sporun reklamla olan ilişkisi. Yaptığımız çok basit. İki "firma takımı"nın bir haftalık etkinliklerinin önemli gazetelerimize yansıtılışındaki "reklamsal" bedeli kabaca hesapladık. Sonra çevirdik gözümüzü, aynı firmanın aynı tarihlerde, aynı gazetelerde, reklam şirketleri ile "resmen" verdiği ilanlara baktık. Ve gördük ki, her iki şirketin 25 Şubat 1983 Cuma günü ile 3 Mart 1983 Perşembe günü arasındaki haftada, gazetelerde "haber" olarak çıkan (firma amblemli, adları kimi zaman manşette) "reklamları" ile "ilan" olarak çıkan "reklamları" arasındaki fark, olağanüstü boyutlara ulaşmakta.

Yani: İki şirketin takımlarının haber olarak geçtikleri yerlerin bir haftalık ilan bedeli **34 milyon 378 bin lira** iken, bu şirketler aynı tarihlerde gazetelere "resmen" yalnızca **2 milyon 164 bin** liralık ilan vermişler...

SPORUN REKLAM DEĞERİ

Basında sporun reklam aracı olarak kullanımı, biliyoruz ki bir süreden beri yüksek düzeylere erişti. Spor takımlarının her alanlarında firma adları ile çıkan sonucu elde etmek için de, verilen haberlerin, gazetelerin reklam tarifeleri gereğince sütunxsantim olarak hesabını yaptık. Burada değinmek istediğimiz, aynı (veya başka) firmaların öteki takımlarının radyo, televizyon, dergiler aracılığıyla "haber" olarak kamuya yansıyan haberlerinin, nasıl bir boyutta sporun reklam için kullanılışını simgeledikleri...

Sporun basında nasıl reklam aracı olduğuna bakarken, işin şu yanını da özellikle basınımız açısından düşünmek gerek: Bir günlük gazetenin ortalama boyutu 54 cm x 36 cm civarındadır. Buna göre, ele aldığımız bir hafta içinde beş gazetede yayınlanan iki firma takımının "haberleri", sekiz tam gazete sayfası ediyor. Yani 14 bin 958 cm karelik bir alan... Bunun gazetelere dağılımı ise şöyle:

Tercüman: 5 bin 550 cm2
Güneş: 2 bin 887 cm2
Hürriyet: 2 bin 385 cm2
Günaydın: 2 bin 215 cm2
Milliyet: 1952 cm2

YA SPORCULAR?

Sporun reklam aracı olarak kullanılışında bir başka özellik de YARATICILIK. Rekabetin serbest olduğu özel mülkiyetçi ekonomilerde, firmalar ürünlerini satabilmek, tüketiciye 'şu ya da bu yolla' beğendirebilmek için onların tanıtımını gerçekleştirecek bir tanıtım ve Efes mutlu sona ulaştı.
Şampiyonluk bu kapağın altındadır.
Finallerin en güzeli
...Efes Pilsen (Fenerbahçe'yi) perişan etti...

Bunu uzatmak olası, üzerinde düşünülmesi gereken şey ise, bu biçimi ile sporda reklamın, reklam gideri olarak kulüplere (isterseniz firmalara) sağladığı gelirden çok, sporcu olarak genç insanların kaybettiği şeyler... Bir futbol hayranı, bir basketbol hayranı genç, gazeteyi eline aldığında, televizyonunun karşısına geçtiğinde ilk gördüğü şey ne oluyor? İlan tahtası gibi göğüslerinde bir firmanın, bir bankanın adını taşıyan sporcular! Algıladığı şeyse ancak reklamla bir bütünlük ifade edebilen bir sporcu. Bu imaj, gençlerin reklamı, **'sportmen gençliğin'** vazgeçilmez bir öğesi olarak kabullenmelerine yol açıyor. Gençlere "spor yap" derken onların bu olayı nasıl kavradıkları ve bugünlerde, toplumda nasıl algılandığı hiç düşünülmüyor.

Heyecanla izlediği bir basket maçında, basketçilerin göğüslerinde bir banka, firma reklamı ile çıktıklarında, liselinin, iyi bir sporcu algılayışı nasıl olacak? "İyi sporcu büyük reklamları göğsüne kondurabilendir." Dolayısıyla iyi bir sporcu olmanın ilk şartı bir gencin kafasında şöyle oluşmuyor mu? Özel girişimle özellikle, banka, büyük firmalarla iyi

Tahkikat

Adem, cennet-alâda Havva ile zinâdan
Hüküm giyip sürülmüş dünyaya,
Pekiy, Cengiz'in geçen pazar Zeynep Kâmil'de
Dünyaya gelen oğlu Osman'ın
Öbür taraftaki vukuatı nedir acaba?

Nerden soruşturmalı dersiniz,
Hangi masadan?

CAN YÜCEL

Zamanların başında... yani insanın işleri daha henüz İlke'ye uygun yürüdüğü çağlarda kullar bir hükümdarları olduğunu bilmezlerdi bile. Hükümdar, işlerinde öylesine farkettirmezdi kendini...
Ne kadar zekiceydi eski hükümdarların tavrı: Bütün herşey onların yönetiminde daha iyiye giderken, halk, bütün herşeyi kendi özgür iradesiyle yaptığını sanırdı.

LAO TSE

dolaşmaları bir yana, bazı firmaların takımları, sözü geçen bu firmaların reklam giderlerini hafifletmekte önemli bir rol oynuyor. Oysa reklam olayı, salt bir ticari olay olarak bakıldığında bile, kendi kuralları ve yasal düzenlemeleri çerçevesinde belirli bir "ahlak" anlayışı oluşturur.

Büyük firma takımlarının kamu iletişim araçlarında kapladıkları yeri algılamaya çalışırken, yalnızca iki firmanın basket takımlarının bir haftalık etkinliklerinin, beş büyük tirajlı gazetedeki yansımalarını ele aldık. Ortaya

reklam 'departmanlığı' kurarlar. Bu bölümün görevi, malın nasıl tanıtılacağı, insanların bu malı almaları için nasıl slogan ve amblem kullanılması gerektiğini saptamaktır. Bunun için yoğun bir yaratıcı çaba ve hiç de küçümsenmeyecek bir "meblâğ" gerekir. Spor sayfalarını okuyan tüm insanlar, orada ilginç sloganlı firma isimlerine, meta reklamlarına rastlarlar. Öyle ki bunlardan birinin üretilebilmesi için firmalarca yüzbinler harcanabilir de. İşte bazıları:
"O O O Efes, enfes"
Efes keyfi.

geçinmek. Onları basının üzerinde olmasa da göğsünün ortasında tutabilmek.
Yanılıyor muyuz dersiniz?

25 Şubat - 3 Mart (bir hafta) arasında Eczacıbaşı ve Efes Pilsen basketbol takımları, spor karşılaşmalarının gazetelerde haber olarak kapladıkları alanın ilan tarifesine göre bedeli:

Efes Pilsen
Hürriyet: 5 milyon 350 bin TL.
Güneş: 3 milyon 625 bin TL.
Günaydın: 5 milyon 220 bin TL.
Milliyet:3 milyon 964 bin TL.
Tercüman: 5 milyon 658 bin TL.
23 milyon 817 bin TL.

Eczacıbaşı
Hürriyet: 600 TL.
Güneş: 768 TL.
Günaydın: 2 milyon 730 bin TL.
Milliyet: ———
Tercüman: 6 milyon 478 bin TL.
10 milyon 576 bin TL.

Genel Toplam
Hürriyet: 5 milyon 950 bin TL.
Güneş: 4 milyon 393 bin TL.
Günaydın: 7 milyon 950 bin TL.
Milliyet: 3 milyon 964 bin TL.
Tercüman: 12 milyon 136 bin TL.
34 milyon 397 bin TL.

Aynı hafta içinde (25 Şubat-3 Mart) iki şirketin gazetelerde çıkan ilanı.

Eczacıbaşı
Hürriyet: ———
Güneş: 36 bin TL.
Günaydın: 90 bin TL...
Tercüman: ———
126 bin TL.

Efes Pilsen
Hürriyet: ———
Güneş: 261 bin TL.
Günaydın: 690 bin TL.
Milliyet: 792 bin TL.
Tercüman: 295 bin TL.
2 milyon 38 bin TL.

Genel Toplam: 2 milyon 164 bin TL.

Gazete ilan bedelleri (sütunxcm olarak)

Günaydın: Renkli ilan: 15 bin - 20 bin (ilan sayfası 4 bin 400-5 bin)

Milliyet: Renkli ilan: 8 bin - 8 bin 800 (ilan sayfası 4 bin-5 bin)

Güneş: Renkli ilan: 6 bin 500-7 bin 250 (ilan sayfası 3 bin - 3 bin 500)

Tercüman: Renkli ilan: 6 bin - 7 bin 500 (ilan sayfası 3 bin - 3 bin 750)

Hürriyet: Renkli ilan: 10 bin - 13 bin 750 (ilan sayfası 4 bin 500-6 bin 850)

Bu Nedir?

(Bu bir "Foto-Kavga"dır)

3. sayfamızda

Ruhi, "Taşçılar", 1929, Tuv. yğb., 168x229 cm, IRHM Kol.

Sabahattin Ali Öykü Ödülü'nü Sulhi Dölek kazandı

Kitap haline gelmemiş öyküleriyle otuz dokuz yazarın katıldığı 1983 Sabahattin Ali Öykü Ödülü, Sulhi Dölek'in "Vidalar" adlı yapıtına verildi.

Füsun Akatlı, Onat Kutlar, Filiz Ali Laslo, Berna Moran, Atilla Özkırımlı ve Cemal Süreya'dan oluşan seçici kurul, ödüle katılan yapıtlardan seçilmiş başarılı öykülerin ayrıca toplu olarak bir kitap halinde basılmasını da kararlaştırdı. Ödülün düzenleyicilerinden Cem Yayınevi, Sulhi Dölek'in yapıtıyla bu antolojiyi ayrı ayrı yayımlayacak.

1983 Sabahattin Ali Öykü Ödülü'nü kazanan Sulhi Dölek, 1969'da Deniz Harp Okulu'nu bitirdi. Amerika'da Michigan Üniversitesi'nde makina ve gemi yapımı dallarında yüksek öğrenim yaptı. "Dünya Dönüyor" adlı oyunuyla Yusuf Ziya Ortaç Armağanı'nı kazanarak (1969) ilgiyi çekti. "Korugan" adlı romanı 1974 Milliyet Yayınları Roman Yarışması'nda üçüncülük, "Yeşil Bayır" adlı yapıtı da Kültür Bakanlığı Çocuk Yapıtları Yarışması'nda birincilik kazandı (1979). Yayımlanan son romanı "Kiracı" (1982) adını taşıyor.

İsmail Beşikçi İsveç Pen Kulübü onur üyesi oldu

ABDULLAH GÜRGÜN-İSVEÇ

İsveç PEN Kulübü'nün ülkelerinde hapiste bulunan dört yazarı onur üyeliğine aldığı öğrenildi.

İsveç Yazarlar Birliği yayın organı Författaren'in son sayısında yeralan bir habere göre,İsveç PEN Kulübü, geçen yıl Aralık ayında yaptığı kongresinde dört yeni onur üyesi seçti. Bu dört üye şunlar:
Sosyolog, yazar İsmail Beşikçi (Türkiye)
Ukraynalı genç ozan İrena Ratuskynska (Sovyetler Birliği)
Gazeteci, yazar Rita İbarburn (Uruguay)
Ozan Le Ha Vinh (Vietnam)

YAZKO'nun 4. Genel Kurulu yapıldı

YAZKO'nun 4. Olağan Genel Kurul Toplantısı, 2 Nisan Cumartesi günü toplandı. Toplantıda Yönetim Kurulu istifa etti. Ancak Genel Kurul, verilen bir önergeyi oy çokluğu ile benimseyerek istifaların kabul edilmemesine karar verdi.

Bu durum üzerine YAZKO Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Kemal Ağaoğlu'nun çağrısı üzerine toplanan Yönetim Kurulu'nun, Genel Kurulu, yeni yönetim kurulunu seçmek üzere 23 Nisan Cumartesi günü olağanüstü toplantıya çağırması kararlaştırıldı.

İFSAK'ın 38. sergisi açıldı

24 yıldan beri çalışmalarını sürdüren İFSAK, 38. Sergisini 6-16 Nisan tarihleri arasında Fransız Kültür Merkezi'nde düzenlendi. Bu sergide; **daha önce sergi açmamış veya bir sergiye katılmamış İFSAK üyelerinin yapıtları** yer alıyor.

GERÇEK SAYGISI

FETHİ NACİ

GRAMSCİ'Yİ OKURKEN

Savaş Yayınları, **Gramsci ve Sivil Toplum**'dan sonra **Gramsci ve Tarihsel Blok**'u da (Çeviri: Kenan Somer) yayımladı; yakında da **Gramsci ve Felsefe**'yi yayımlayacaklarmış.

Niçin Gramsci'nin kendi yapıtları değil de Gramsci üzerine yapıtlar?

Gramsci ve Sivil Toplum'un başına "Editörün Notu"nu yazan sayın Erhan Göksel şöyle açıklıyor bunu: "Kanımız odur ki, Batıda son yirmi yıldır üzerinde en fazla tartışılan düşün adamlarından birisi olan Gramsci'nin yapıtlarının Türkiye düşün yaşamında terminolojik bir birliğe ve belirli teorik bir düzeye ulaşılmadan, doğrudan yayımlanmasının Gramsci'yi daha da anlaşılmaz kılacağını ve Gramsci konusunda çeşitli kurgul (spekülatif) düşüncelere yol açacağına inanmaktayız. ("Kanımız odur ki" diye başladıktan sonra "kılacağına". "yol açacağına inanmaktayız" denmez; "kılacaktır", "yol açacaktır" denir. -FN) Bu nedenle Gramscigil düşünceyi açıklayan kitaplarla başladık. Bu üç kitabı ise daha sonra Gramsci'nin kendi yapıtlarının izlemesini amaçlamaktayız." Erhan Göksel ola ki haklıdır. Gene de Alain'in bir sözünü anımsamamak elde değil: "Eflâtun üzerine yazılmış yüz incelemeyi okumaktansa Eflâtun'u yüz kez okumak daha yararlıdır."

Yayımlanan iki kitapta da Gramsci'nin yaşamı konusunda bilgi yok. Övünmek gibi olmasın, Gramsci'den ilk kitabı bizim Gerçek Yayınevi'nde ben yayımlamıştım. **Hapishane Mektupları**'nın Fransızcası geçmişti elime; yer yer okuduğum mektuplar beni çok etkileyince Atilla Tokatlı'dan seçmeler yaparak çevirmesini rica etmiştim; 1966 kasımında yayımlanan kitabın başındaki "Antonio Gramsci Kimdir?" başlıklı yazıdan, Atilla Tokatlı'nın derlediği bu yazıdan, kimi bilgileri aktarıyorum: Gramsci, 22 Ocak 1891'de doğmuş. 17 yaşında bir burs kazanarak Turin Üniversitesi'nde tarih, felsefe ve filoloji okumuş. Sonra siyasal etkinlikler... (O konudaki bilgileri Meydan Larousse'un 5. cildinin 317. sayfasında bulabilirsiniz.) 8 Kasım 1926'da Roma'da tutuklanıyor Gramsci. Nezarette kalmalar, sürgünler, hapishaneler yargılamalar... Sonunda yirmi yıl, dört ay, beş gün ağır hapse mahkûm ediliyor; 1928 Temmuzunda Bari eyaletindeki Turi hapishanesinin 7047 numaralı hücresine kapatılıyor. Kapatılış o kapatılış.. Burada, sık ve ince bir yazıyla, üç bin sayfa dolusu otuz iki defteri dolduruyor. Bu arada, çeşitli Avrupa ülkelerinden yükselen protestolar karşısında Mussolini geriler gibi oluyor; Gramsci bir hapishane kliniğine yatırılıyor, cezası da on yıla indiriliyor. Ve Gramsci, cezasının sona ermesinden üç gün sonra, 27 Nisan 1937'de, ölüyor. Yaşamı boyunca büyük oğlunu ancak birkaç ay görebilmiş, küçük oğlunu ise hiç.

Gramsci, daha 19 Mart 1927'de, Milano hapishanesinden kızkardeşine yazdığı bir mektupta, üzerinde "sistemli şekilde ve derinlemesine uğraşmak" için "dört" konu düşündüğünü bildiriyordu. İlk konu şu: "Geçen yüzyıl İtalyası'nda kamu düşüncesinin formasyonu üzerine bir araştırma. Yani İtalyan entelektüelleri, bunların menşeleri, kültür akımlarına göre gruplaşmaları, çeşitli düşünme tarzları, vb. üzerine..." (**Hapishane Mektupları**, s.13) Gramsci'nin bu konuda geliştirdiği düşünceler hakkında **Gramsci ve Tarihsel Blok**'ta epey bilgi var. (Ahmet Oktay, 18 Şubat 1983 günlü **Somut**'ta, bu kitaptan söz açarak Gramsci'nin aydınlar konusundaki görüşlerine değinmişti.)

Gramsci, elbette, kendinden önce gelen düşünürlerden yola çıkıyor, ama hazır bilgilere yaslanıp bunları tekrarlamakla yetinecek biri değil; ülkesinin somut sorunlarını gören, bunlar üzerinde gerçekten düşünen, bu somut sorunlara somut çözümler arayan, hapse girinceye kadar eylem içinde yaşamış bir düşünür; bu tutumun gerektirdiği sürekli çalışma ve araştırma, eleştirel yaklaşım, Gramsci'yi özgün bir düşünür düzeyine yükseltiyor. **Gramsci ve Tarihsel Blok**'un yazarı Portelli, ilk tümcesine "Lenin'den bu yana en büyük Avrupalı Marksist teorisyen.." diye başlıyor. Gramsci'nin "sivil toplum" üstüne söylediklerinden, "yapı ile üstyapı arasındaki ilişki" konusundaki özgün düşüncelerinden (Gramsci, ethiko-politik üstyapının ekonomik temele eşit önemde rolü olduğunu söyleyerek bu noktada Marx'tan ayrılır.-FN), "tarihsel blok içinde aydınların rolü" konusuna yaklaşımından öğreneceğimiz çok şey var.

Bir alıntı: "Sonunda, aydınlar yığını içinde geleneksel aydınların önemi, tarihsel blok içerisinde üstyapının rolünü güçlendirme eğilimi gösterir, ama ekonomik yapıyla ilişkisinin organikliği zararına; bu önem çoğu kez üstyapının yapıdaki gelişmeyi izlemesini, bazen onu durduracak derecede engellediğinden, tarihsel evrimi yavaşlatır." (s. 114)

Bu satırları okuduktan sonra, **Felsefe Yazıları**'nın (Yazko) 5. kitabında yayımlanan "Tabakalaşmanın Tarihsel Belirleyicileri: Türkiye'de Toplumsal Sınıf ve Sınıf Bilinci" başlıklı incelemenin, sayın Şerif Mardin'in İngilizcesi 1967'de yayımlanmış olan incelemesinin, son paragrafını yeniden okumak gereğini duydum: "...Cumhuriyet Türkiyesinde toplumsal sınıfların durumu, geleneksel devlet seçkinleri ile bunların yaratmak istedikleri ve fakat dizginlerini bir türlü koyveremedikleri yeni sınıf arasındaki ilişkileri açısından aynı temel belirsizliği yaratır. (...) ...Türk toplumu hâlâ, yönetenle yönetilen arasındaki tarihsel ikiliği, devlet seçkinleri arasındaki ikili rekabeti, ve en son olarak da girişimci olmak isteyenlerle iktidarı onlarla paylaşmaya yanaşmayanların ayrımını yaşamaktadır. Türk siyasetinin gizil toplumsal temelini oluşturan, işte bu çatışmalar olmuştur. Bu yüzden de, Cumhuriyet Türkiyesinin, siyasal hayatında bu çatışmaların tekrar tekrar ortaya çıkmasına şaşmamak gerekir."

Gramsci'yi okurken zaman zaman Türkiye'yi düşünmemek elde değil. İşte "Gramsci tehlikesi" de burada: Türkiye'nin somut koşullarını araştırarak somut çözümler aramak yerine gene "çeviri" çözümler arama isteğini uyandırabilmesinde. Oysa, bizim için, onun tutumu, yani hiçbir "doğru"yu üzerinde düşünmeden, eleştirel bir süzgeçten geçirmeden benimsememesi ve bir düşünceye ulaştığı zaman bunu çekinmeden, korkmadan açıklaması önemli olmalı, bitmez tükenmez çalışma ve araştırma gücü önemli olmalı. Sözgelimi Portelli'nin şu saptaması (Asım Bezirci'yle geçenlerde şu "saptamak" sözcüğüne verdik veriştirdik ama, neylersin, "tespit etmek" diye de yazamıyorum artık!): "...SBKP yönetimine karşı tutuklanmasından önce (Yani 1926'dan önce. - FN) dile getirdiği çekinceler ve sonra da açık eleştiriler, Quaderni'de (Defterler-FN) kendilerini 'bireysel yanılgılar'ın, özellikle 'devletetaparlık'ın kınanmalarıyla gösterirler." (s.54)

Gramsci'nin eleştirel tutumuna bir örnek de edebiyattan: "...Öncülerin gazetesinin, geçmişte, Tolstoy'a büyük bir yer vermesine karşılık Gorki'ye hemen hiç yer ayırmadığını söylüyordun. (Hapishaneden oğlu Delio'ya yazıyor. - FN) Gorki'nin ölüp de yokluğunun büyük öneminin farkedildiği şu sıralarda bu, bir büyük haksızlık gibi gözükebilir. Ama bizim bu konuları daima eleştirmeci bir gözle yargılamamız gerekir. Ve o zaman görürüz ki Tolstoy, 'dünya çapında' yazarlardan biridir. Her ülkede, sanat alanındaki olgunluğun en büyük doruklarından biri... Gerçekten de Tolstoy, bir güzellik ve uygarlık taşıyıcısıydı ve bugünün dünyasında henüz hiçbir yazar onun gücüne erişebilmiş değildir. Ona bir yoldaş bulmak için Homiros'u, Aiskülos'u, Shakespeare'yi, Goethe'yi, Servantes'i ve çok sınırlı sayıda daha birkaç devi düşünmek gerekir." (**Hapishane Mektupları**, s. 79-80)

Gramsci'nin yapıtları çok şey öğretecektir Türk aydınlarına.

BİLİM

"TOPRAK SICAK VE GÜZELDİR"

VECİHİ TİMUROĞLU

"Engizisyon, Bruno'yu, hiç olmazsa, yakarak tatmin olmuştur."
Engels.

Materyalizmi bilmediği için, o kavramı, panteizm diye savunan Giordano Bruno'nun (1548-1600) sekiz yıllık tutkululuğundan sonra yakılmasını, Engels, yukarıya aldığımız sözüyle açıklıyor. Tarihsel gelişmeyi donduramayan güçler, sıcak kanları pıhtılaştırmayı yöntemleştirirler. Böylesi yöntemlere karşı, kimi küçük değerbilirlilikler, büyük anlamlar taşırlar. Son günlerde, Serol Teber'in **Doğanın İnsanlaşması** (1) adlı yapıtını okudum. Bu yapıt, 'İlhan Erdost'un anısına' sunulmuş. Büyük saygı dediğim, işte bu. Bizde, okul müfredatlarına sıkıştırılmış Darwin gerçeğini, aydınlığa çıkartan Onur Yayınevi, İlhan Erdost'undu. Öner Unalan'ın büyük çabasını, o büyük insan değerlendirmişti.

Bruno, kâinatın (devrim sözcüğünün yerine inkılâp sözcüğü seçildiğinden, ben de kâinat sözcüğünü yeğliyorum) merkezinde, insanın olduğunu söyleyen Roma Katolik Kilisesi'ne "Sınırsız uzayda, sonsuz gökcisimleri vardır, insana, en azından düşündüğünü konuşma özgürlüğü verilse, bu gerçekleri herkes anlayacaktır." dediğinde, kendisini zindanda bulmuş, sözünden dönmediğinden, sekiz yıl sonra ateşe atılmıştır. Değişmeyi anlayanlar, değiştirmeyi görev bilirler. Böylesi görevleri üstlenenler, tarih boyunca ateşle oynamışlardır. Oynadıkları ateşin ışığında da büyümüşlerdir.

Bruno'nun inandırıcılığından ürken inanç sömürücüleri, dünyanın yaratılışını, kutsal kitaplara dayanarak hesaplamaya başlamışlardır. Çünkü, matematik, her zaman en sağlıklı kanıt olmuştur. Tarihin bu şaşmaz tanığından yararlanmaya kalkmaları, bilimsel olanı saptıramamıştır. Saint Thomas, Musa'nın ilk kitabı Genesis'e (Tekvin) dayanarak dünyanın altı günde yaratıldığını, altı yaratılış gününden sonra, canlı ya da cansız, yeni bir şey yaratılmadığını söylüyordu. Bu sava dayanarak da, John Lightfoo, dünyanın İsa'dan tam 3928 yıl önce 7 Eylül'de, sabah saat 9'da yaratıldığını hesaplıyordu. Tevrat'ın birinci kitabının birinci bölümünde yaratılış anlatılıyor. İkinci ayet ilginçtir: "Ve Allh'ın ruhu, suların yüzünde hareket ediyordu." Başpiskopos Ussher, Lightfoo'nun hesabında ufak bir yanılgı görmüş, suların yüzünde hareket eden Tanrı'nın yaratma işlemini, İsa'nın doğuşundan 4004 yıl önce, 24 Ekim sabahı, saat 9'da gerçekleştirdiğini saptamıştır. Bütün işleri, Charles Lyell (1797-1875) karıştırmış. "Yerküre, bugünkü biçiminde oluşmamıştır" diye diretmiş, kutsal kitapların yanlışlığını ileri sürmüştür. İngiliz arkeologu George Smith ve Sayce, Fransız Lenarmant ve Alman Schrader, Sümer yazıtlarını okuyunca, işler iyice aydınlanmıştır. Musa'nın bilgilerinin kaynağı ortaya çıkmış, bu yaratılış öyküsünün Sümer ülkesinde olduğu gerçek görünen bir su taşkınını anlatan bir destana dayandığı anlaşılmıştır. Bütün Kutsal kitaplar, Nuh Tufanı'nı kaynak almışlar. Kuran'ın Fussılat Sûresi'nin 9., 10., ve 11. ayetleri de o kaynaklara dayanıyor. İbni Sina (980-1037), Madeniyat (**Madenler**) adlı yapıtında, dağların, taşların ve kayaların oluşumunu, doğanın kendi hareketlerinin bir sonucu sayıyordu. İslam dünyası, o günlerde, İbni Sina'ya bir şey dememişti. Lyell'in savları, Kilise'yi sallamıştır. Cizvit Papazı Bosizio, 1877'de, La Géologie et La Déluge (**Jeoloji ve Tufan** adlı bir yapıt yazarak altı yaratılış gününün salt 24 saatlik günü anlatmadığını, uzun zamanları kapsadığını söylemiştir. Hatta, Toricelli'nin ünlü borusunda oluşan boşluğa sığınmıştır. Uzay denen boşluğun Tanrı ile doldurulduğunu ileri sürmüştür. Kutsal Ruh'un giremediği boşluk olmadığını söylüyordu. Bugün, bizim katı, sıvı ve gaz olarak bildiğimiz özdek (madde), kâinatta çok azdır. Özdeğin katı, sıvı ve gaz durumları, çok az rastlanan durumlarıdır. Özdek, kâinatta, yüksek düzeyde iyonlaşmış pozitif ve negatif yüklü parçacıklar, plazma ya da yıldız maddesi denen durumlarda bulunur. Böylece, Kutsal Ruh, kâinattan da kovulmuş oluyor.

Serol Teber'in yapıtını okudukça bilgi ufkum genişliyor. Boşluktan kovalanan Kutsal Ruh'un kaçışına bakıp keyifleniyorum ve "Kutsal Ruh, nereye giderse gitsin, 'Toprak sıcak ve güzeldir' " diyorum.

1- Serol Teber, Doğanın İnsanlaşması, Öncü Kitabevi, Aralık 1982, İst.

ELEŞTİRİ

FETHİ NACİ'NİN ÖĞRETTİKLERİYLE

BEKİR YILDIZ

Fethi Naci yazıyor, biz okuyoruz. O yazdıkça, bizler okudukça, bir şeyler öğreniyoruz kuşkusuz. Kendi adıma söylüyorum, ben, Fethi Naci'nin ne yazdığından çok, nasıl yazdığını kavramaya çalıştım. Yazma biçimini,

bu? Biz yaşayanları umursamıyorsun ya, ölmüş önemli bir şaire de mi saygın yok?"

Eğlenerek çoğumuza ders veren sana, sık sık kullandığın bir başka şairin dizelerini anımsatmanın tam sırası.

"Hem dersini bilmiyor, hem de şişman herkesten!"

yön saptamayı gerçekleştirmek bile olanaksızdır ve "diye yazan Lukacs... Lukacs...

Ya da bir anısından, okuduğu bir başka kitaptan söz açar Fethi Naci, saldırdığı kişiye ikinci yumruğu indirmeden...

Aykırılık, Fethi Naci'nin olumsuz yönteminde. Şimdi, ben de, onun bu yönteminden esinlenerek yanlışını yüzüne vuracağım.

Dergideki konuşmamın bir bölümü şöyle:

TİYATRO

GÖRMEYENLER VE

yöntemini öğrendiğimi söyleyebilirim.

Somut'un 25 Şubat 1983 tarihli sayısında "Değişen Türkiye'de Sanatçının Durumu" başlığıyla bir yazısı yayımlandı. Yazko Edebiyat'ın 1982 Aralık sayısında, romanda tip sorunu üzerine benimle yapılan uzunca bir konuşmadan, işine gelen birkaç satırı seçerek söz ediyor. Bazı haksız sataşmaları ile yanlışlarına yanıt vermek istiyorum. Ama yukarıda söylediğim gibi, Fethi Naci'nin yazma biçimini kavramış bir yazar olarak kendimi, onun yöntemiyle savunmayı deneyeceğim, ona karşı...

Fethi Naci'nin çok belirgin iki özelliği var: Birincisi; okuduğu yazıdaki doğruların üstünü, yanlışların ise altını çizmek İkincisi; savunmayı değil, saldırıyı seçmek.

Ben de böyle yaptım: Bana karşı yazdığı eleştirinin doğrularını karaladım, yanlışlarının altını çizdim. Şimdi de saldırıya geçmeye geldi sıra.

Fethi Naci bir yazısında diyor ki: "Bekir Yıldız, insanı tanımadan mı yazdın bunca kitabı? diyecekler çıkabileceğine aldırmadan 'insanı tanımaya başladıkça' diyebiliyor.,"

Şimdi ben de, "Fethi Naci" diyorum, "Ahmet Haşim'in o ünlü iki dizesini neden yanlış andın yazında? Herkeste yanlış arayan bir eleştirmene yakışır mı

Fethi Naci, benim durumuma örnek olsun diye, Ahmet Haşim'in dizelerini yazısına şöyle aktarmış:

"Yarı yoldan ziyade mâha yakın,
Yarı yoldan ziyade mâhtan uzak."

Şimdi burada, olabilir, insan yanlış anımsayabilir, deyip doğrusunu yazmam gerekir. Ama, Fethi Naci gibi davranacağıma göre, yazımı şöyle sürdürüyorum: Ahmet Haşim'in kemiklerini sızlatan yanlışın doğrusunu yazıyorum:

"Yarı yoldan ziyâde yerden uzak,
Yarı yoldan ziyâde mâha yakın."

★ ★ ★

Sıra, Lukacs'dan alıntılar yapmaya gelmiştir, geçiş için. Sanki Lukacs'ın yazdıkları bir kopyadır da, Fethi Naci'nin eline geçmiştir. Kimseler okumamıştır Lukacs'ı ondan başka. Her yazısında Lukacs'dan söz etmesi bundandır. Gelişigüzel, yada Lukacs'dan arkalanırcasına bir alıntı:

"Gerçekliğin sanat yoluyla yansıtılması konusunda da bu açıdan bakarak yargıya varmak gerekir. Çünkü diyalektik, gerek genel olarak, gerekse öz ve görüngüye ilişkin bugünkü gözlemimiz için yaşamın yadsınamaz bir temel olgusu niteliğini taşıyınca, o zaman günlük yaşamın ve çalışmanın temeli olarak gerçekliğin mekanik, 'fotoğraf gibi' yansıtılmasından söz edilemeyeceği açıktır. Görüngü ve öz diyalektiği yansıtılmaksızın, yaşamda en ilkel bir

★ ★ ★

Bir boğa varmış. Semirmiş alabildiğine. Boynuzları pek gelişmiş, öteki boğalara oranla. Böylesine güçlü olunca da, başlamış önüne çıkana saldırmaya. Böbürlenmelerinden ürkmüş bir boğa, uzağında durup bağırmış: "Çok böbürleniyorsun ya," demiş. "Unuttuğun bir şey var: Hepimizden semiz olduğuna göre, hepimizden daha yakınsın mezbahaya..."

Yazko Edebiyat'ta yayımlanan konuşma, gerçekte birkaç saat sürdü, teypten özetlenmiş dergiye aktarılırken. Gene de oldukça uzun bir konuşma olmuş.

Üç kişiye bir ekmek düşmezken, üç kişiye bir bomba düşüyor çağımızda. Anlaşılan, Nazizmden binbir güçlükle kurtulan Yahudiler hiç ders almamış tarihten. Yahudilerin Filistin'de giriştiği insanlık dışı soykırıma duyduğum tiksintiyi, üzüntüyü güncel bir konu, bir sorun olarak da tartışmak istedim, Yazko Edebiyat'ta. Fakat Fethi Naci uzun konuşmamdan cımbızla bir tümce koparmış. Sanki ben dünya görüşümden, sanat anlayışımdan caymışım gibi ters bir anlam yüklemeye çalışmış sözlerime. Alıntısı şöyle: "Bekir Yıldız 'yazmak istediğim birçok konu olmasına karşın, insanoğlunu anlatmaktan utanıyorum' diyor."

Oysa, alıntı, konuşmanın bütünlüğü içinde düşünülünce hiçbir aykırılığı yok!

... Şimdi iletişim öylesine gelişti ki, Filistin'de olan bitenleri her gün televizyonda izlemek gibi, bir anlamda olanak, bir anlamda da şanssızlık içindeyiz. Sanatçıyı burada hırpalayan olay bence şudur: Olan biten her şey, herkesçe bilinse de, umursamaz bir suskunluk içindedir insanlık. Bu soruya nasıl yanıt verecek yazar? İnsanlık neden böyle? sorusuna... veremeyecek. Veremeyeceği gibi, kendi de, gözünün önünde bunca şey olurken nasıl suskun durabilecek? Şunu da söylemek istiyorum ki, yazmak istediğim birçok konu olmasına karşın, insanoğlunu anlatmaktan utanıyorum."

Mahkemelerde sürdürülen birçok davada bant kayıtlarının, özellikle kasıtlı alıntıların kanıt olamayacağı savı geçerli sayılırken, kimi sanatsal yazıların bütününden amaçlı alıntılar yapmak, ne denli doğrudur? Bunu değerlendirmeyi okurlara bırakıyorum.

Böyle bir alışkanlığım yok benim. Ama, yazıma başlarken söylediğim gibi, Fethi Naci yöntemiyle ona yanıt vereceğime göre, yazımı bir alıntısıyla bitireceğim.

Fethi Naci yergisinin sonunu şöyle bağlamış: "Yazmak istediğim bir çok konu olmasına karşın, insanoğlunu anlatmaktan utanıyorum" diyebilen Bekir Yıldız, öyle sanıyorum, yeryüzünde böyle bir şey söyleyen ilk sanatçı."

Bu değerlendirme de, yani, bu konuda ilk sanatçı olma değerlendirmesi de, bir eleştirmene yakışmıyor. Kendisinin, hem benden önce, hem benden daha iyi tanımış olması gerekirdi Nâzım Hikmet'i.

Diyelim, ben kimi doğruların geç farkına vardım. Bu, benim dünya görüşümün, sanat anlayışımın ve ortaya koyduğum ürünlerin kendimce yadsınması anlamına mı gelir? Toplumsal gerçekliği olduğu gibi yazmaya çalıştığım için de, eleştiriye uğramadım mı? "Bedrana" öyküm için yazılanlar ortada. (Yansıma, Sayı: 6, s. 183, Haziran 1972.)

Şimdi Nâzım Hikmet'in "Dünyanın En Tuhaf Mahlûku" isimli şiirinden birkaç dize almanın sırası geldi sanıyorum:

"Akrep gibisin kardeşim,
Korkak bir karanlık içindesin akrep gibi.
Serçe gibisin kardeşim,
Serçenin telaşı içindesin."

Burada bir başka önemli ayrıntıyı da vurgulamak istiyorum: Bu şiirin bütününden çıkarılacak anlamı biliyoruz. Öyleyken, toplumcu olmayanlara, gericilere hiç ses çıkarmayan kimi eleştirmen ya da yazarların sözde toplumcu sanat adına toplumcu sanatçıları, onların sanatsal, hatta kişisel yetersizliklerini kollayıp toplumcu sanatı yermelerine karşı, ben de, bir alıntı kurnazlığına başvursam ve Nâzım Hikmet'in söz konusu dizelerini bütünsel bağlamından kopararak, onlara yeni bir anlam yükleyerek buraya aktarsam, doğru olur mu?

"Akrep gibisin kardeşim,
Korkak bir karanlık içindesin akrep gibi,
Serçe gibisin kardeşim,
Serçenin telaşı içindesin."

Şimdilik bu kadar...

RADYO OYUNLARI

ÜLKÜ AYVAZ

Körlerin dünyasını anlamak çok güç bir iş. Sanılır ki, insan bir süre gözlerini kapatıp karanlıkta kalınca körlerle aynı durumu paylaşır. Oysa gerçek hiç de böyle değil. İnsan bir süre görme duyusundan yoksun kalsa da bu duyuyu farkında olmadan yine kullanır. Diğer duyuların yönelişlerinde ise fazlaca değişme görülmez; normal işlerlikleri sürer. Her ne kadar duyuların kendine özgü işlevleri bulunsa da bunlar iç içe girmiş, daha çok görme duyusuna karışmıştır. Koku ve tat alma, işitme, dokunma duyuları görme duyusuyla birlikte gizlice algılanır. Öte yandan, yalnız görme duyusuyla elde edilenlerle yetinildiğinden, geride kalan duyular çokluk aranmaz.

Körlerin ömür boyu korkunç çaba ve sabırla yürüttükleri savaşım bu noktada başlar. Dört duyuyu kendi işlevlerini aşan bir göreve koşmak için geliştirir, keskinleştirirler. Amaç, görmezliği yenmektir. Duyuları her an çalıştırmak, dışarıdan gelen en küçük uyarıları değerlendirip birleştirmek, bütünlüklü bir anlam elde etmek için her şeyden yararlanır körler. Onlar için kaybedilecek zaman asla yoktur. Dört duyuyla algılanan nesneler arasında ayrım yapabilmek, çevredeki ilişkileri kavrayabilmek, körlerin aralıksız denemeler yapmasına bağlıdır. Giderek duyular şaşkınlık verecek ölçüde hassaslaşır, üstü örtülü uyarıları bile algılar; onlara yanıt verir. Buna bağlı olarak körlerde hayal gücü, gören insandan çok daha güçlüdür. Körler, nesneleri anlamlandırmak ve nesneler arasındaki ilişkileri kavrayıp deneyimlere ulaşmak için sürekli hayal gücüne başvurmak zorundadır. Hayal gücünün boyutları çok yönlüdür, üreticidir.

Körlerde, bu deneyim kazanma işinde ise başlıca rolü işitme duyusu yüklenir. Başat yer işitme duyusunundur. Gerçekte işitme duyusunun bütün insanlar için seçkin bir yeri vardır. Alman hekim ve filozofu Carl Gustav Carus'un deyimiyle, "kulak, bizim en içsel duyu organımızdır; öyle bir organ ki mekânı dolduran görüntülerin en gizli titreşimiyle harekete geçer." Radyo oyunu işte bu "en içsel" duyumuza yaslanıyor. Radyo oyunu, üç tuğlası -insan sesi, müzik, efekt- ile dinleyiciye ulaşır. Yapısı nedeniyle yaslandığı tek duyu, bütün öbür duyuların yerine geçer, onların temsilciliğini üstlenir. Radyo oyunu dinlerken nesneleri görür, tat ve kokularını alır, onlara dokunuruz adeta. Bu bakımdan Aristoteles'in şu sözü son derece anlamlıdır: "Konuş ki seni göreyim!"

Radyo oyunu dinleyicisi körden farksızdır. Salt **dinlediği** için değil, dinleme eylemiyle görme dışındaki dört duyuyu etkin duruma geçirerek, bu yoldan bir başka plânda görme eylemini gerçekleştirdiği için. Tıpkı körlerin dış dünya ile olan ilişkileri gibi.

Günümüz teknolojisinin yarattığı **görsel** dünyada işlevsel gücünü giderek yitirme tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğumuz öbür duyuları gerektiği gibi çalıştırma fırsatını ele geçirir böylece radyo oyunu dinleyicisi. **Burada körlük, bir üstünlüktür.** Oyun gerçeğinin bütün duyularla kavranılmasıdır ki, radyo oyunundan alacağımız başlıca 'hazzı' oluşturur.

Körlerle radyo oyunu dinleyicisinin ortaklığı, öte yandan **hayal gücünde** de ortaya çıkar. Televizyon, uydu yayınlar, video, reklam neonları, afişler... gibi görsel araçlarla her şeyin kendisine hazır verildiği günümüz insanı, nerdeyse hayal gücünü (üretici anlamda) yitirmiştir. Radyo oyunu ise, dinleyiciden bu gücü seferber etmesini ister ve bu yüzden çok boyutlu bir algılama olanağı doğurur. Radyo oyunu dinleyicisi (körlerin çevreyle ilişkileri gibi), edilgen değil, düşünme yeteneği sürekli devinim içinde etkin bir kişidir. Çünkü oyunla diyalog kurar; diyaloğun öğesidir. Ünlü Alman şair ve radyo oyunu yazarı Wolfgang Weyrauch: "Radyo oyunu, görünmeyen bir sen'le yapılan konuşmadır" der. "Bir diyalogun A kişisi sorular sormakta ve B kişisi olan dinleyici buna isterse yeteneği oranında yanıt vermektedir."

SAVAŞ KÖRLERİ DERNEĞİ VE BİR ÖDÜL

Almanya Savaş Körleri Derneği, 1961 yılında F. Wilhelm Hymen'in önerisiyle bir ödül düzenlemiştir. **Savaş Körleri Radyo Oyunu Ödülü**'dür bu. Her yıl aralıksız verilen bu ödül, radyo oyunu yazarlarına dünya çapında ün kazandırmıştır. Ödül alan oyunlar, diğer seçkin oyunlarla birlikte kitap olarak da basılmış, okuyucuya sunulmuştur. Bu yazarlardan bazıları -ve ödül aldıkları yıl- şöyle sıralanabilir: Erwin Wickert 1951); Günter Eich (1952); Wolfgang Hildesheimer (1954); Friedrich Dürrenmatt (1956); Ingeborg Bachmann (1958) (Bu oyun, "Manhattan'ın İyi Tanrısı" Yankı Yay. arasında çıkmıştır.); F.Hiesel (1959); Wolfgang Weyrauch (1961) ("Ölüm Dansı" adlı bu oyun da Türk-Alman Kültür Derneği Yay. tarafından yayınlanmıştır.)

Sözkonusu ödül, radyo oyunu ve yazarlarının üzerinde önemli durulmasına yardımcı olmuştur.

SONUÇTA

Ülkemizde bulunan **Körler Derneği**'nin de böyle bir Körler Derneği Radyo Oyunu Ödülü oluşturması anlamlı bir eylem olacaktır kanımızca.

Böyle bir armağan, körler (genelde sakatlar) ve sorunlarına karşı toplum tarafından yalnız sakatlar yılı, körler haftası gibi belirli zamanlarda değil, aralıksız olarak canlı bir ilginin gösterilmesini sağlayacaktır.

Bu da az şey değildir kuşkusuz.

yazko somut
HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Yıl : 3
Sayı : 36/10
Tarih : 8 Nisan 1983
Fiyatı : 50 Lira

S.S. Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi - YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kemal Ağaoğlu/Sayfa Yönetmenleri: Ahmet Cemal, Öner Ciravoğlu/Teknik Yönetmen: Oğuz Tan/Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asılyazıcı/Ankara Temsilci: Gülşen Karakadıoğlu/Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi, No: 17, Kat: 2, Cağaloğlu/Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K. 442, Sirkeci, İstanbul/Telefon: 22 78 45/Abone Koşulları: 6 aylık: 1250 lira, 12 aylık; 2500 lira/Yurtdışı için iki katıdır./İlan Koşulları: İlan sayfalarında santim/sütun: 800 lira, diğer sayfalarda santim/sütun: 1000 lira. (İlanlar için sütun eni 3 cm'dir)/Dizgi, film, ofset hazırlık: Pano Grafik Tel: 28 15 90 /Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş./Dağıtım: Hürriyet Holding A.Ş.

Bu bir

FOTO-KAVGADIR

Tamam mı? Tamam. O kadar! (soldan sağa)- Şahin Kaygun - Ara Güler

Pekala O zaman Madem verildi karar? Gerisi neye yarar?

Ara Güler, Şahin Kaygun ve Samih Rifat "acı acı" söyleştiler

...VE İNSAN FOTOĞRAFI YARATTI!

NİMET TUNA

İki profesyonel fotoğrafçıyla birlikteyiz. Yakın dostlukları bir yana, fotoğrafta iki ana akımın temsilcileri bu iki adam. Belirgin bir farkları var. Nedir bu fark? Biri, belgeleyici, tanık fotoğrafın başlıca ve çok ünlü temsilcisi: Ara Güler. Biri de genç olmasına karşın epey yol almış, plastik değerler üzerine kurulu, tanıklıktan, belgecilikten çok, görsel değerler ile bir şeyler söylemeye çalışan fotoğrafın, ürünün temsilcisi: Şahin Kaygun. Bir de üçüncü kişi var aramızda, bir amatör fotoğrafçı: Samih Rifat. Bu üç kişi fotoğrafın ülkemizde bugününü, beklentilerini, olması gerekenleri, toplumun neyi yeğlediğini konuşsunlar tartışsınlar istedik. Bakın nasıl söyleştiler:

SAMİH RİFAT: Ara, tanıklık fotoğrafı müthiş bir olay. Kaçınılmaz. Son derece de yaygın. Gazetecilikten, endüstriye, röportajcılığa kadar. Oradan başlasak diyorum.

ARA GÜLER: Üstelik yayın organları var. Dergiler, gazeteler kitaplar... Türkiye'de yok o başka... 50 yıl daha da çıkmaz ama..

SR: İkinci ekip biraz daha küçük tabii. Sanki resim meselesinin bir kenarına köşelenmiş.

ŞAHİN KAYGUN: Resmin ne meselesine?

SR: Resmin görsel, plastik meselesinin yanına. Belgeci fotoğrafa nazaran daha küçük boyutlarda kaldığı söylenebilir mi? Benim gibi amatör çok adam var bu işe merak sarmış. Bugün resim sergisine on kişi geliyorsa, fotoğrafa yüz kişi geliyor. Çocuklar, gençler, pıtrak gibi. Genelin eğilimi, sanıyorum belgeci fotoğraftır.

A. GÜLER: Belgesel fotoğraf daha kolay da ondan. İyi de çeksen kötü de çeksen belge oluyor.

Ş.KAYGUN: Sağlık raporu da bir belgedir ona bakarsan!

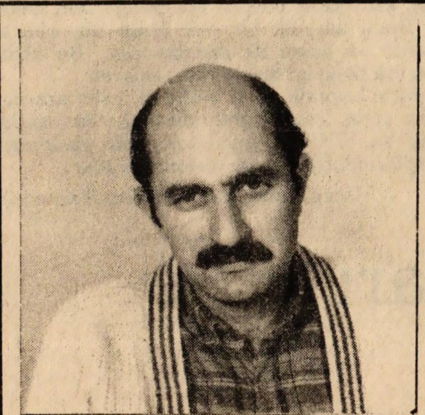
A. GÜLER: Tabii, mahkeme zabıtları da belgedir. Adliye bakımından önemlidir!

S. RIFAT: Belgenin sanat olduğu bir yer var...

A. GÜLER: Her zaman derim ya, "fotoğraf" sanat değildir. Fotoğrafçı belki sanatçıdır ama fotoğraf daha kendini deniyor. Küçük heyecanlar sanat olmaz. O zaman mizanpaj da, ayakkabı, yapmak da sanattır.

S. RİFAT: Peki, uç bir örnek alalım. Cartier Bresson, Beethowen gibi biri değil midir?

A. GÜLER: Hayır. Değildir. Beethowen'e fotoğrafta yaklaşmış tek adam görüyorum. Çok genç kuşaktan bir fotoğrafçı. Josef Kudetta. Bir gerçeğin öyle bir anına kadar geliyor ki, kovboyun yürürken aniden tabanca çekmesi gibi. Her cebinde bir makina. Birden "O" anı görüyor, "tık".. Bir hafta Magnum'da onunla aynı odayı paylaştım. Sabahtan akşama, adamın hayatında başka bir olay yok. Cartier Bresson

S. Rifat

Bugün resim sergisine on kişi geliyorsa, fotoğrafa yüz kişi geliyor. Genelin eğilimi de belgeci fotoğraftır

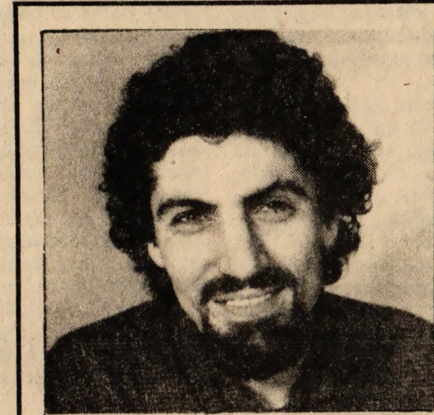
öğelerin tümünü bünyesinde bulunduruyorsa, fotoğraf ürünü de sanattır. Küçük heyecanla çalışan küçük şey üretir. Yalnız ülkenin koşullarına göre bir değerlendirme yapmamız gerekirse, bu denli kısır bir kültür ortamında çok büyük sanat yapıtları, olayları düşünmek olası değil.

A. GÜLER: Ortam Beethowen'in hiç de umurunda değildi! Etkilenmiş olabilir, ancak o kendi 'imajinasyon'unu içinde yaşar. Bir örnek vereyim. Bir ressam yaz günü kış resmi yapabilir mi isterse? Yapar. Bir fotoğrafcı yaz günü kış resmi çekebilir mi?

S. RİFAT: Tabii, böyle bir bağımlılık var...

A. GÜLER: Demek ki herşeyden önce 'imajinasyonu' kısıtlıyor bu alet...

S. RİFAT: Pişekâr olarak bir şey söylemek isterim. İkinizin kullandığı dil farklı. Sen, ikibin yıldır kullanılan bir dilin son bir gelişmesi üzerindesin. O, yeni bulunan bir dilin üzerinde... O bir zaman dilimini yakalamak, bir şiir

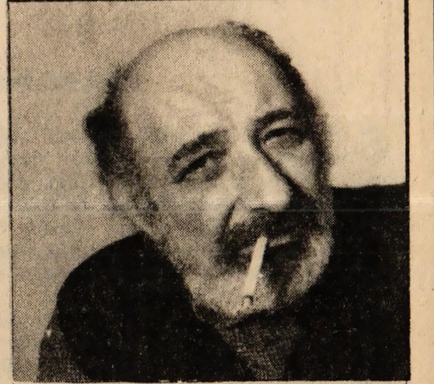
Ş.Kaygun

Durumun adını koyalım mı? Fotoğraf makinası sevemez, göremez, duyamaz; sevmesini, görmesini, duymasını bilen ancak insandır

Plastik bir anlatım demek gerek. Sen zaman kaybedersen aleyhine, ben kaybedersem lehime çalışıyor. Aramızdaki tek ve önemli fark.

S. RİFAT: Bugün Türkiye'de hatta dünyada bu işi yapan iki kişinin beklentileri ne olabilir? Yani nerelere uzanılabilir?

A.GÜLER: Şimdi Türkiye'nin büyük bir derdi var. Neden bizde röportajcılık, ya da sanat fotoğrafçılığı ilerlemez? Yıllarca Hayat Dergisinde çalıştım. Bekledim ki, bir Paris Match, Life gibi bir dergi olsun. Olmadı. Türkiye'nin National Geographic gibi bir dergiye ihtiyacı var. Yoksa, bugünkü gibi eften püften, çocuk dergisi, yok kadın dergisi vb. gibi Türkiye'nin kâğıdını bitirmekten başka işe yaramayan birtakım dergilere değil. Elimde böyle bir dergi olsa, Şahin Kaygun'a derim ki, "Sen git bir Diyarbakır röportajı yap, bir ay. Cebine şu kadar para!" Başka birine başka bir olay... Böylece hem fotoğrafçı, hem de alıcı oluşacak. İnsanlar fotoğrafı almaya başlayacaklar. Gençler çekiyorlar ama nerede yayınlanacak bunlar? Türkiye'de var mı bu olanak? Ressamlarını kurtarmamış bir ülkede, fotoğrafa sıra ben öldükten sonra gelir ancak. Osman Hamdi, Cemal Tollu vb, kişiler için kitap yokken yani. Siz diyorsunuz

A. Güler

"Fotoğraf" sanat değildir. Fotoğrafçı belki sanatçıdır ama fotoğraf daha kendini deniyor. Küçük heyecanlar sanat olmaz

belge niteliğindedir. Vesikalıktır yani. Bense evde adamın duvarına asabileceği bir fotoğrafın peşindeyim. Sanatsal anlamda bir boyutu olmalı diyorum. Anlatımcı, görsel öğeleri yaşatan bir şeyi arıyorum.

A. GÜLER: Ben de sergi açtım. Ama hiçbir sergide resim satmadım.

S. RİFAT: Senin fotoğrafların dostların duvarlarındadır. Satın alan da ancak, Stern, Life vb. dergiler. Değeri satılıyor. Örneğin, Şahin, Stern'e hiç fotoğraf satamaz tahmin ediyorum. Senin olayın bir anıt gibi duruyor. O kendi içinde bir olay. Ama Şahin'inkiler satın alınmaya başladı. Resim gibi, gravür, heykel vb, gibi. Sen tek anları yakalıyorum diyorsun ama büyük röportajlar peşindesin. Gayen kalıcı olacak kitaplar. Şimdi bir makina/teknik kolaylığının gençler olayında etkisi nedir?

Ş.KAYGUN: Çok şiir yazan, resim yapan da var. Ama yapılan her şeye özgün ürün olarak bakamayız. Her ortaya çıkan sanat yapıtı değildir. Her yazılan şiirin gerçek bir edebiyat değeri var mıdır? Üstelik arada bir de fotoğraf makinası varken...

A. GÜLER: Herkes kendini fotoğrafçı sanıyor...

Ş. KAYGUN: Bence alet bir ressamın fırçası, bir yazarın daktilosu gibidir.

S. RİFAT: Ama bir daktilo değil. Bir rastlantı sonucu, insanın doğayı yaratma arayışının sonunda bir yerlere geldi. Oturdu. Kolaylaştırıcı bir yanı var.

A. GÜLER: Bu bir oyundur. Bir çarktır. Sanayiler kuruluyor. Büyük kazıklar atılıyor.

Ş. KAYGUN: Amatör hevesten

Son bir bakış Bir umut belki: Arabesk

Son'dan bir önceki kare: "Gelinliğimi istiyorum"

"Silahlara Veda"

SON

büyük seslerden biri gibi, ancak 50 yıl sonra eko mu, ses mi olduğu söylenebilir. Zaman büyük bir süzgeçtir. Ama kabul edilmiş gerçekler de vardır. Bir Beethowen'i silemezsin. Ya da bir Shakespeare'i. Örneğin Lod Marlowe'e ne oldu? Kaybolmuş gitmiştir. Sanat benim için çok başka bir şeydir. Bir tür evliyalıktır yahu!

S. RİFAT: Şahin'e soralım bir de. Meseleye 'belgecilik' açısından bakmayıp, resim sanatının, görsel plastik sanatların bir köşesi gibi yaklaştığın zaman olay değişir mi?

Ş. KAYGUN: Ona resim sanatı deme. Klasik sanatlar olarak bakalım. Ara'ya katılıyorum. Belirtmek isterim. Küçük heyecanlarla sanat olmaz. Mahkeme zaptı gibi ele alınmış bir fotoğrafa 'sanat' demek söz konusu değil. Ama, plastik sanatlar içerisinde, bir ürünün sanat yapıtı niteliğini taşıması için özünde bulundurması gereken görsel kesitini havada tutmak, saptamak istiyor.

Ş. KAYGUN: Aramızdaki farkın adını söyleyeyim mi? Ara Güler "anlamlı an" peşinde. Haklı. Yaşadığı bir olayı başkalarının da yaşaması için saptayan, belgeci bir tavrı var. Bunu görsel boyutlarla zenginleştirerek, bir ürün ortaya koyuyor. Belgeci fotoğrafa sanat diyemediğimiz bir sırada Ara Güler'in fotoğraflarına şapka çıkarıyorsak, burada onun kişiliği söz konusu. Benim çektiğim fotoğrafın adına "anlamlı . an" demek mümkün değil. Klasik bir anlatım. Yaptığım iş "çekmek" değil "yapmak"tır. Çünkü ben fotoğrafı çekerken, içerikteki öğelerden bir tanesi beni rahatsız edici bir havada ise, beni rahatlatıcı bir havaya girmesi için ayrıca çaba,zaman harcarım,

A. GÜLER: Realizmin değil de grafiğin peşindesin sen...

Ş. KAYGUN: Tam grafik değil. ki, fotoğraf sergileri açılıyor, insanlar geziyorlar. Kaç kişi gezer yahu? Bilemedin ikibin. Türkiye 45 milyon kardeşim. Sen niye sergi açıyorsun?

Ş. KAYGUN: Yayın meselesi benim tavrımdaki fotoğraf için de geçerli. Ama sen bir herhangi olayı Türkiye'nin her yanına, hatta dünyaya yayma telaşı içindesin. Bense, kendi dünyamda olan bir olayı, dünyaya yayma telaşı içindeyim. Her ikimiz de yayın organından yararlanmak zorundayız. Ama kesin ekol farkı var. Sen, Patnos'taki bir olayın, bense, kafamdaki bir olayın peşine düşeceğim.

A. GÜLER: Yayınlanmazsa, hiçbir zaman kimsenin haberi olmayacak ama.

Ş. KAYGUN: Bir şeyi değistirmek gerektiğine inanıyorum. Sokaktaki adamın kafasındaki fotoğraf kavramı yararlanmak isteyenler, bir düğmenin yerini değiştirip yeni model diye satıyorlar. Bir araçtır yalnızca. Makinanın arkasındaki beyin önemlidir. Kültürel gelişimin sağlanmasıdır önemli olan. Tuzağa düşmeyecek beyinler gelişmelidir.

A. GÜLER: İnsanlar görmedikten sonra makina neye yarar? Işığı, rengi görmüyor ki, yanından geçip gidiyor.

Ş. KAYGUN: Durumun adını koyalım mı? Fotoğraf makinası sevemez, göremez, duyamaz. Sevmesini, görmesini, duymasını bilen ancak insandır. Olanaksızlıklar içinde teknolojinin çılgınlığına düşersek bu tuzakta yaşayacağımız çılgınlık daha da beter olur. İçinde sarı, kırmızı, yeşil ışıklar yanan, düdükler çalan "dur, çek, çekme" diyen fotoğraf makinaları insanlara yanlış yön verirler ancak.

Bu röportaj böyle yapıldı

Oturanlar (1 kişi - soldan sağa) Nimet, (o kadar) Çerçeveden bakanlar, aynı zamanda ayaktakiler: Ara, Samih ve Şahin

KÖŞEDEN

"OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞU"NA İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR

MURAT BELGE

Tarık Buğra'nın *Osmancık* romanında, Osmanlı imparatorluğunu kuran ve bildiğiniz büyük zaferlere ulaştıran gücün, bir şekilde, Kayı aşireti içinde *gizli* olduğunu görüyoruz. Öyle ki, Osmanlı haşmeti, Kayı aşiretinde "kuvveden fiile çıkıyor"; Osman'ın gençliğinde bir "potansiyel"ken, bu andan başlayarak bir "gerçeklik" olur.

Dünyaya Buğra'dan çok farklı biçimlerde bakan başka yazar-teorisyenlerde, bu olay sözkonusu olduğunda, bazı şaşırtıcı bakış benzerlikleri görülüyor. Hikmet Kıvılcımlı'yı ve onun tarihi açıklama tarzını ele alalım. Ona göre eski uygarlıklar zorunlu olarak yozlaşır, çöker; ilkel topluluk değerlerini temsil eden barbarlar bu uygarlıkları yıkarak o kalıntılar üstünde yeni, zinde, güçlü politik birlikler kurar. Dolayısıyla bu bakış tarzında da imparatorluk-kuran enerji, bir aşiretin "barbar" ahlâkında *içkindir*.

Kemal Tahir de Osmanlı devletinin kuruluş evresini bir roman çerçevesinde incelemiş bir yazar. *Devlet Ana*'nın başından sonuna kadar Bizans'ın ve Avrupa'nın yoz feodal ahlâkının-düzeniyle birlikte- çöküşünü ve Kayı aşiretinde cisimleşen "iyilikçi" devlet anlayışı ve ahlâkının yöredeki yerli halk arasına kök salmasını izleriz. Burada da, bu yeni devleti kuran enerji, bilgi, deneyim, Kayı aşiretinde vardır.

Böylece, burada sözkonusu ettiğim üç yaklaşımın da, Osmanlı İmparatorluğu gibi bir büyük devleti oluşturan "pozitif" değerleri bir "aşiret" yapısında "mündemiç" saydıkları görülüyor. Bu aynı zamanda, daha *epistemolojik* bir düzeyde, tarih sürecinin "*potansiyel/gerçekleşme*" çercevesinde kavranması anlamına geliyor. Bir başka düzeyde, son analizde bir "sosyo-ekonomik formasyon" olan Osmanlı toplumunun varoluşu, ahlâki-insani değerler boyutunda açıklanmış oluyor. Bütün bunlar bir araya gelince, kuruluş ve yükseliş kadar çöküşün de aynı terimlerle açıklanması gerekir. Şematik biçimde söylersek, kuruluş ve yükselişte etken olan ahlâki-insani değerlerin süreç içinde şu veya bu nedenle eksilmesi ya da yok olması, çöküşe yol açmalı.

Tarık Buğra, kendi dünya görüşüyle tutarlı biçimde, bu değerleri romanının-dolayısıyla Kayı aşiretinin- kişilerine "hiyerarşik" bir biçimde dağıtıyor. Savaşçılar var bir yanda, öbür yanda da Edebali gibi yarı-mistik, yarı-politik bilgilerle donanmış düşünce adamları. "Osmancık", bu iki değerler dizisini kendi kişiliğinde en iyi birleştiren insan olarak devlet kuruculuğu misyonunu yükleniyor. Buğra'nın görüş açısına göre Osmanlı devletinin oluşumu benzersiz bir süreç: yalnız bizlere özgü, milli bir hasletin sonucu.

Kıvılcımlı ise aynı "kuruculuk" özelliğini daha evrenselleştirir, bütün barbar kavimlerin özelliği haline getirir. Kemal Tahir'e gelince, orada bu değerler bir "üretim tarzı" halinde somutlaşmakta ve o zaman geçerlilik kazanmaktadır. Böyle ayrımlara rağmen, yukarıda belirttiğim gibi, üçünün yaklaşımında da, Osmanlı devletinin kuruluşu için muhtaç olunan kudret aşiretin damarlarında mevcuttur.

Osmanlı devletinin kuruluşuna ilişkin bir başka açıklama tarzını da, son yazımda değindiğim gibi, Fuat Köprülü sunuyor. Onun açıklaması bütünüyle başka ilkelere dayandığı için, burada adı geçen üç yazar da, Zeki Velidi Togan gibi konuyla ilgilenmiş tarihçiler de, kendi aralarındaki bütün farklılıklara rağmen, bu soyutlama düzeyinde Köprülü karşısında ayrı bir öbek oluşturuyorlar. Ama Köprülü'nün gerek genel olarak tarihe bakışını, gerekse özel olarak Osmanlı devletinin kuruluş sürecine bakışını bu yazıda ele alacak yer kalmadığı için, bu konuyu bir hafta daha sürdürmem ve olaya bir de bu açıdan bakmam gerekiyor.

"FIRSAT EŞİTLİĞİNE DOĞRU..."

YVETTE ROUDY
Fransa Kadın Hakları Bakanı

Sıradan Cinsiyetçilik" (Sexısm Ordinaire) kitabının önsözünde **Simone de Beauvoir** sözde demokrasi ile yönetilen Atina şehrinin içinde yaşadığı tutarsızlığa dikkati çekiyordu. Atina hem eşitlik ilkelerini savunuyor, hem de kölelerin varlığını kabulleniyordu. Bu kadar büyük bir oranda olmasa bile bu körlüğü bugün de yaşıyoruz. Toplumumuz aynı çelişki içinde hapsedilmiştir. Demokrasiye çok bağlıdır ama halkının yarısının -kadınların- uğradıkları fırsat eşitsizliğine göz yummaktadır.

Bu çelişkinin birçok sonucu vardır. Kadınlar tüm işçilerin hemen hemen % 40'ını, vasıfsız (niteliksiz) işçilerin ise % 47 sini oluştururlar. Ama vasıflı (nitelikli) işçilerin ancak % 40'ı kadındır. Adalet midir bu? Hizmet sektörüne yığılan kadınlar çoğunlukla hiç bir yetenek gerektirmeyen işlerde çalışmaktadırlar. Ve bu, sözü geçen sektörde öyle bir tıkanıklık yaratmaktadır ki kadınlar okuldan çıkar çıkmaz işsiz kalmaktadırlar. Adalet midir bu? Kadınlar, kendileri için geleneksel, yani "kadın meslekleri" olmayan mesleklerde, tarım ve sanayi sektörlerinde ya da yeni teknolojiler gerektiren işlerde çalışmak istiyorlar. Ama sayısız engellerle karşılaşıyorlar bu iş yerlerinde. Bunlar iş bulma kurumlarındaki rehberlerin kuşkuculuğu, kurumların ya da erkeklerin kadın işçileri kesin olarak reddetmesi, ya da kadınların çalışacakları işyerinde tuvalet bulunmaması olabilir. Adalet mi bu?

(Kimyada: doyurma, işba- içine geçme, sinme. sindirme-ıslatma-ıslanma) impregnation de la terre par la pluie).

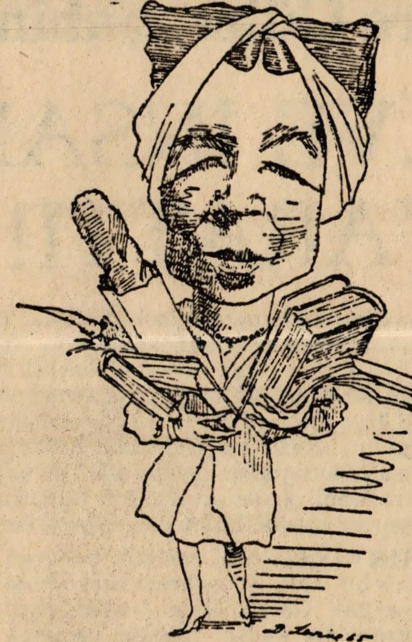
Niçin işsizlerin % 60'ı kadındır? Bu çok korkunç bir rakam. Niçin mesleki eğitim stajlarındaki (1) kadınların miktarı sadece % 25? (niçin işletmelerdeki yöneticilerin çok azı kadındır' Çocuklu bekâr .(!) ve dul kadınların yaşamak için anne-babalarının paralarına ihtiyaçları vardır? Niçin?

Kadınlar Mecliste yoklar; neden ülke için hayati kararlar alanların sadece yüzde 2, bazen de yüzde 8'ini oluşturuyorlar? Niçin kadınlar ortalama olarak daha fazla kuramsal eğitime itiliyorlar ve niçin genelde öğrenimlerinde erkeklerden çok daha başarılı olmalarına rağmen yönetici kadroların sadece yüzde onunu oluşturuyorlar?

Çünkü cinsler arası fırsat eşitliğinin olmadığı bir toplumda yaşıyoruz. Bu eşitsizliğin adı **cinsiyetçiliktir.** ve Robert sözlüğünün yazarları cinsiyetçiliği şu şekilde tanımladıkları zaman hiç de yanılmıyorlar: **Cinsiyetçilik, kadın cinsine ayrımcı bir tavır takınmaktır.** Kimse bunun tam tersi olan bir tavır takınmayı düşünmez: Hiç bir erkeğe, salt erkek cinsine ait olduğu için haksız davranıldığı olmamıştır. Buna karşılık bir çok insan bir ırka ait oldukları için dışlanmışlardır ve halen de dışlanıyorlar. Bu kişiler cinsiyetçiliğin ne olduğunu çok daha iyi hissederler, anlarlar.

Çünkü cinsiyetçilik hayatın başından beri vardır. Cinsler arasında ayırım ve bu farklılığın bir süreç içinde öğrenilmesi söz konusudur. Çok ustalıklı bir eğitimdir bu. Bebeğin giysi takımının renginden, oyuncaklardan, çocuk kitaplarından tutun da resimlere kadar.

(Gelecek hafta: Aile ve Meslek Yaşamında)

D. Levine

SİMONE DE BEAUVOIR VE 8 MART

Halen 75 yaşında olan "İkinci Cins" (La Deuxiéme Sexe) kitabının yazarı Simone de Beauvoir Fransa'da bugün de feminizmin önemli simgesi durumundadır.

Geçtiğimiz on yıl içindeki parlaklığından birşeyler kaybetmiş bile gözükse varlığını hâlâ sürdüren "Kadın hareketi" üstüne, 8 Mart'ın "Uluslararası Kadınlar Günü" olması nedeniyle, Simone de Beauvoir ile "Le Monde" gazetesi muhabirlerinin yaptığı söyleşiyi aşağıya aktarıyoruz

"Kuşkusuz, sınıf sorunu feminizmin de içinde yer almaktadır. Daha önce, ekonomik sömürüye karşı mücadele vermek üzere harekete geçmiş kadınları feminizm adına harekete geçirmek zordur. Ama, kadınlar giderek her iki mücadelenin de birbirine bağlı olduğunu anlayacaklardır"

"Feminizm tehdit edilmiyor"

70 li yıllardan bu yana feminizme baktığımızda, gerçekleştirilen işler olmuş mudur? Yoksa, kısmî doyumlar kadınları taleplerinden bıktırıp hareketsizleştirmiş midir?

Kadın hareketinin duraganlaştığı görüşüne katılmıyorum. Kazanılmış haklar işlerliğini sürdürmektedir. Gebelikten korunma ve kürtaj hakkının elde edilmesi önemli zaferlerdir. Ayrıca, bunlar gelecekteki önemli başarıların yolunu açacaklardır. Bu zaferlerin cesaret kırıcı olduklarını düşünmüyorum. Eğer, başarısızlıkta bir meydan okuma, hiçe sayma varsa, başarıda da eylemi yüreklendirici bir nitelik vardır. Kadın hareketinde, şimdi, elde edilen başarılar, düne göre biraz sönük, hareketse başlangıcında olduğu kadar saldırgan değildir. Çünkü, o sıralarda dayanaktan yoksunduk. ve hareket yeni başlıyordu. Dolayısıyla, insanları etkileyerek imgelem güçlerini harekete geçirmek ve büyük gösteriler yapmak gerekiyordu. Kürtaj hakkı ve gebelikten korunma gibi konularda, içinde yaşadıkları koşullar ne olursa olsun bütün kadınları ilgilendiriyordu. Şimdi ise, taleplerimizin dayandığı temeller eskiden olduğu kadar genel değildir. Bugün entelektüel ya da burjuva kadınlarla gerçekten nasipsiz kadınlar, işçi kadınların durumları arasındaki ayrım yeniden gündeme gelmektedir. Kuşkusuz, sınıf sorunu feminizmin de içinde yer almaktadır. Daha önce, ekonomik sömürüye karşı mücadele vermek üzere harekete geçmiş kadınları feminizm adına harekete geçirmek zordur. Ama, kadınlar giderek her iki mücadelenin de birbirine bağlı olduğunu anlayacaklardır.

"KAÇAK İŞÇİ" EV KADINLARI

Bugün için önemli sorunlardan biri de ücretsiz olduğu ve varlığı tanınmadığı için kimi kez "kaçak-iş" diye de adlandırılan ev-işidir. Kuşkusuz, günümüzde bazı erkekler bu konuya iyi niyetle yaklaşıyorlar. Ne yazık ki, büyük bir çoğunluk için henüz aynı şeyi söylemek olası değildir. Kadınlar ise, bu durumu o denli doğal karşılamaya alışmışlardır ki, örgütlü bir karşı çıkma son derece güç gözükmektedir.

Verilmesi gerekli tüm savaşlar verilmiş midir? Öncelik taşıyan amaçlar iyi seçilmiş midir?

Başlangıçta, eşitsizlik sorunu üzerinde durulmadı. Gebelikten korunma ve kürtaj hakkı öncelik taşıyan sorunlar oldukları için bunlar üzerinde mücadele yoğunlaştırıldı. Ancak, çok kısa bir süre sonra; çalışma hayatı, ücret eşitliği gibi sorunlar üzerinde de durulmaya başlandı. Ne var ki, elde edilen yasal haklar uygulanmamaktadır ve de erkekler, kadınların çalışma hayatına ilişkin haklarına, kürtaj haklarına gösterdiklerinden daha güçlü bir direniş göstermektedirler.

(Gelecek hafta: Entelektüel yetersizlik yoktur)

"Le Monde" gazetesinden özetleyerek çevirenler: Serpil Arıerçetin - Feyza Tolga

Fransa'da 8 mart kutlamaları ve düşündürdükleri

GÜLNUR SAVRAN

8 Mart Uluslararası Kadın Günü Fransa'da henüz resmi tatil değil. Ancak geçen yıldan beri, 8 Mart kadınların özel günü olarak resmen tanınmış. Bu bile kendi başına önemli: artık Fransa'da, kadınların yalnızca kadın olmaktan kaynaklanan sorunları, ve salt kadınlar olarak paylaştıkları şeyler olduğu resmen kabul ediliyor. Bu ortak sorunlar ve dayanışma duyguları etrafında kadınların bir araya gelme, tartışma, talepler oluşturma hakları gözardı edilemiyor.

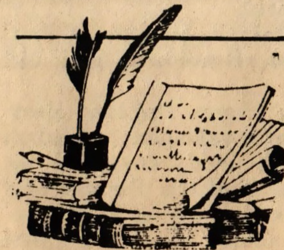
İşte bu bağlamda, **Kadın Hakları Bakanlığı**, 2-8 Mart arasında bir kadın haftası düzenledi. Bir hafta boyunca, Georges Pompidou Kültür Merkezi'nde, gündüzleri çeşitli tartışma toplantıları sürdürülürken, geceleri de kadın sanatçıların çalışmalarından oluşan müzik, dans gösterileri yapıldı. Açık oturum biçiminde düzenlenen tartışma toplantılarının çerçevesini Sosyalist Hükümet'in kadınlarla ilgili iki önemli yasa girişimi belirliyordu: Aralık ayında Meclis'ten geçen ve Nisan'da Senato'da oylanacak olan **'Meslek Eşitliği Yasası'** ve önümüzdeki aylarda Meclis'e sunulacak olan **'Cinsiyetçiliğe-Karşı Yasa'**.

İlk yasa özel kesimde çalışan kadınlarla ilgili: yasada, işe alınmada olsun, mesleki ilerleme aşamasında olsun, kadınlara karşı cinsiyetçi ayırım yapılmaması, kadınların işsizlik karşısında erkeklerle eşit güvencelere sahip olmaları ve eşit işe eşit ücret almaları öngörülüyor. Ancak, **Kadın Hakları Bakanlığı**, yasal eşitliğin tek başına gerçekliği dönüştüremeyeceğinin de bilincinde; kadınla-

OKURDAN

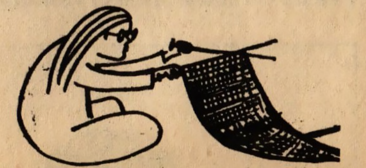
8 Mart ve ülkemizde kadının tanımı üzerine:

Toplumdaki yerimiz

Ailelerin kız evlatlarını yetiştiriş tarzındaki uyguladıkları yolun hatalı olduğu kanısındayım.

Daha ufak birer kız çocuğuyken, bize birer umacı gibi tanıtılan erkeklerle, belli bir yaşa geldikten sonra evlenmemiz isteniyor. Hatta bu bir baskı halini de alırken,

BASINDAN SEÇMELER

8 Mart'ın yankıları

ını, bugün varmış oldukları noktada, bugüne kadar yaşadıkları eşitsizliklerin somut etkilerini taşıdıklarını ve **'yasa karşısında eşitlik'** ilkesinin, tersine, eşitsizlikleri gizleyeceğini görüyor. Bu yüzden, Yasa'nın etkili olabilmesi için, yani gerçeklikteki **eşitsizliğin** ortadan kalkmaya başlaması için, bir takım **eşitsiz önlemler** alma yoluna da gidiyor: kadınların genellikle çok azınlıkta olduğu iş alanlarında kadınlara özel kontenjan ayırmak, yine bu tür alanlarda kadınlara özel kurslar açmak, orta öğretimde kız öğrencilerin geleceklerini belirleyen ayırımları ortadan kaldırmaya yönelik düzenlemeleri gündeme getirmek, meslek eşitliği ile ilgili anlaşmazlıklar konusunda yetkili bir **Yüksek Konsey** oluşturmak, düşünülen önlemlerden bazıları.

AÇIK OTURUMLAR

Bu anlayışa bağlı olarak, açık oturumların ilki, orta öğretimde kız öğrencilerin karşısına çıkan gizli ya da açık engellerin tartışılmasına ayrılmıştı: kızlarla erkeklerin farklı çalışma alanlarına yönlendirilmeleri, erkekler için uygun görülen mesleklerin çeşitliliğine karşılık kızların çok belirli alanlarda yetiştirilmeleri (300 tür işe karşılık 30 tür iş), örneğin işsizlik bağlamında, yasal eşitliğin nasıl olup da gerçek eşitsizliğe dönüşüverdiğini açıkça ortaya koyuyordu. İkinci gün, meslek havatında bu eşitsizliğin somut olarak hangi biçimlerde ortaya çıktığı tartışıldı: sorunlar, hemşirelik, sekreterlik gibi 'kadın meslekleri'nde erkeklerle kadınlar arasında yaşanan egemenlik ilişkilerinden (patron-sekreter, doktor-hemşire), kamyon şoförlüğü ya da tiyatro elektrik tesisatçılığı yapma 'cüretinde' bulunan kadınların karşılaştıkları güçlüklere, ücret eşitsizliği ve fırsat eşitsizliğinden, erkek-kadın karışık mesleklerdeki hiyerarşiye kadar uzanıyordu. Kadınların yaratıcılığının tartışıldığı açık oturumda ise, yaratıcı olmanın ancak belli koşullarla (ön bilgi, beceri, boş zaman) bir arada gittiği varsayımından hareket eden konuşmacılar, bu koşulların kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizlik dağılımını dönüştürmenin gerekliliğini vurguladılar.

Son iki günün tartışma konularını **'Cinsiyetçilik ve Sinema'** ile **'Cinsiyetçilik ve Kültür'** oluşturuyordu. Bu konuların seçimini de Sosyalist Hükümet'in Parlamento'ya sunacağı **'Karşı-Cinsiyetçi Yasa'** açıklıyor. Sözkonusu yasa, kadınların ezilmesinin ekonomik ve yasal boyutlarının ötesinde ideolojik boyutları hedef alıyor. Bu yasanın gündeme gelmiş olması ise, cinsiyetçi ideolojinin zaman zaman örtük olarak, zaman zaman da utanmasız bir açıklıkla kadınları aşağılattığının, erkek egemenliğini sağlayan toplumsal ilişki biçimlerini savunmak için elinden geleni ardına koymadığının açık teslimi. Yasa reklâmlarda, basında, iş ilânlarında yaratılan kadın imgelerinin kadınlara bir saldırı niteliği taşımasını engellemeyi amaçlıyor. Geçtiğimiz günlerde Bakanlar Kurulu'nda kabul edilen bu yasaya göre, cinsiyetçiliğe karşı mücadeleyi en az son beş yıldır tüzüklerine almış olan birlik ve dernekler, kadınların cinsiyetleri yüzünden aşağılandığı ya da ayırıma uğradığı durumlarda, taraf olarak mahkemeye başvurabilecekler.

SİNEMA VE KÜLTÜRDE KADIN

'Cinsiyetçilik ve Sinema/Kültür' konulu açık oturumlar bu yasa tasarısının dayandığı anlayışın sıcağı sıcağına tartışılmasını sağladı. Filmlerde, reklâmlarda basında kadınları düpedüz aşağılayan imgelerin yanısıra, okul kitaplarında yaygın olan ana ve ev kadını imgelerini, dile yerleşmiş ve kadını ya yoksayan ya da ona belli bir rol yükleyen söyleyiş biçimlerini eleştirme yöntemleri üzerinde konuşuldu.

Feminist hareket sırasında kadınların kendilerinin geçirdiği dönüşümler, yaşadıkları çelişkiler, Kadın Hakları Bakanlığı'nın Georges Pompidou Kültür Merkezi'nde düzenlediği açık oturumların konuları arasında yoktu. Kadınlarla erkekler arasındaki ilişki biçimlerine, ve çekirdek ailenin oluşturduğu kadın kişiliğine ilişkin sorunlar, yine Bakanlığın maddi desteğiyle ve haftayla süreklilik içinde, ama kadın hareketi içinde yeralan çeşitli grupların özerk olarak düzenledikleri, sadece kadınlara açık bir toplantıda tartışıldı. Her çeşit yasa ve düzenleyici önlem anlayışının ötesinde, ataerkil-kapitalist toplumsal ilişkilerin kendileri gündeme geldı burada. Farklı yaklaşımlarla da olsa, kadınlar gözlerini kendi hareketlerine ve pratiklerine çevirmişlerdi.

Bugünlerde Fransa'da kadın hareketi sosyalist bir Kadın Hakları Bakanlığı'na sahip olmanın doğurduğu çelişkileri, sancıları yaşıyor. Bakanlığın çeşitli alanlardaki girişimleri aslında kadın hareketinin 1968'den bu yana verdiği mücadelenin meyvaları. Ancak, erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğinin devlet aracılığıyla ortadan kalkmayacağı açık; kadın hareketi bağımsızlığını sürdürmek zorunda. Bu gerilimin yankıları günlük basına kadar ulaştı. Ama yine bu gerilim, hareketin kendisine eleştirel olarak bakmasını sağladığı ölçüde yararlı, anlamlı.

Nur Koçak, *"Ablam ve Annem Taksim Anıtı Önünde", 1981, Kurşun Kalem*

Nur Koçak, *"Ablam Ilkokul 3. sınıfa basladığı gün Taksim Anıtı Önünde", Kurşun Kalem*

Ali Atmaca

biz genç kızların aklında binlerce soru işareti oluşuyor.

"Bir genç kıza yaraşan en güzel iş, evinin kadını olmaktır", **"Yaşın geldi artık evlenmelisin, 25 yaşını geçince evde kalırsın...."** gibi daha bir çok baskı altında kalan biz kızlar, sağlıklı düşünemez hale geliyoruz. Bilmem kaç yaşına kadar aile baskısı altında bunalan bizler, kendi kişiliğimizi kanıtlayamadan, duyuramadan sesimizi, bu kez de evlenip koca baskısı altına giriyoruz.

Anneler, babalar... Kız evlatlarınızı **"Yarın-öbürgün iyi bir kısmeti çıkar evlendiririz."** zihniyeti ile yetiştirmeyiniz. Onlara kendilerini tanımalarında, kanıtlamalarında yardımcı ve destek olunuz..

Saygılarımla,
Funda KOCAMETİN

Ben insanım

Ben; fizyolojik olarak kadın; sosyolojik olarak genç kız; sınıfsal değerlendirmede küçük burjuva ailesinden (kalmadı ama) gelmekte olup yine büyük bir ihtimalle küçük burjuva olacağı sanılan bir genç kız ya da kadın; eğitim kusurunda yökzede olmaktan sonunda kurtulan 4.sınıf öğrencisi, okul bittikten sonra "okumuş ev kadını" aday adayı; hocama göre, niceliksel eğitimi çok niteliksel eğitimi az (ben de anlamadım) bir kız, anneme göre müriveti görülecek tek kız; babama göre babasının kızı; komşuma göre, mahallenin hanım hanımcık güvenilir kızı; görücülerim için oğullarına karı olmayacak bir kız (yine de gelirler); sevgilime göre ironik-posesif-agresif duyarlı kız; dolmuş şoförü için yine melek bir kadın, asansörcü için 21'deki sarı kız; kapıcı için yöneticinin kızı; gündelikçi için küçükhanım; bakkal için Maltepe içen kız, kitapçı için çok kitap alan ama okuduğu şüphe götüren kız; kimilerine göre lünpen; kimilerine göre dost; yaşlı dostum için kompleksli ilişkinin yaratıcısı sevimli ve bilinmez genç kız; kadınlar için kocalarını sakınmaları gereken bir hoppa ya da vamp; erkekler için nefis bir parça; Çankaya'da hanımefendi, Bendderesi'nde sadece vajina;...

Herkes kendine uygun birtakım tanımlamalar yapmaktadır. Toplumdaki, benimle ilgili değerlendirmede, yukardakiler ilişki içindedir. Kiminde olumlu, kiminde olumsuz, kiminde ikircikli... Benim, kendimle ilgili değerlendirmem hiç bir zaman onlar için önemli olmaz. Ya içtenliksiz kurallara (kural hiç bir zaman içtenlikli olamamıştır) uygun yaşamalıyım ya da kendimle başbaşa kalmalıyım. Bu seçim yapılmışsa gerisi gelir.

Ya tüm iyiniyetler sevgi, dostluk, mutluluk, aşk, duygular reddedilerek geriye dönülür; Aristo'nun tanımı bile onu kurtarmaya yetmez ya da duymak, görmek, dokunmak, seslenmek için duyu organları zorlanır, kızılır, öfkelenilir ve her gün yürünür yürümenin anlamı olur, yaşam sürer. Kiminde başarmış kiminde başaramamış; ama hep umutla yaşayarak.

Ben düşünen, duyan, hisseden ve kavga etmesini bilen bir insanım. Beynimin bütün hücreleri ile düşünmeye zorlarım kendimi. Her bir hücremde hissetmeye çalıştığım insanları düşünürüm, onlarla kavga ederim. Duyan, seven bir insanım. Sevgi sadece yüreğimde ve saklı değil. Her zaman ortadadır; ama kimse aç yüreğini bak ben seviyorum diyecek kadar kendiyle barışık değil. İnsanlara; Madagaskar'dakine Himalayalardakine, yerin yedi kat dibindeki insanlara çok şeyi olduğunu söyleyen birisiyim.

Ben, INSANIM. Kadınlığım bir insanlık çeşnisidir, kimilerinin de erkek olması gibi.

Kadın olarak ezmeye çalışıyorlar. İnsan olmanın onurunu ve mutluluğunu yaşamam, insanlık erdemini taşımam engelleniyor, bastırılıyor. Kadın olmamın eziklik yaratmaması gerektiğini kavradım, çünkü görmeleri duymaları, söylemeleri bastırılmakta olan kadın ve erkekleri anlıyorum ve hep birlikte "insan" yaratma çabasına girişmemizin gerekliliğine inanıyorum.

Acı olan kadının; kendisini ve durumunu cehaletten güçlenen hoşgörüsü ile kabuledişi ve önleyici, koruyucu, sorun çözücü girişimlere ya katılmaması ya engellemesi ya da hiç haberinin olmamasıdır.

Kimilerinin farkettiği kimilerinin farketmediği sosyal ve psikolojik baskıların altında nefes almaya çalışanlar için 8 Mart'ı kutladım.

Kadın
Nihal ÖRS

GÜLSER KAYIR

Dünya Kadınlar Günü'nde "En ağır işçi 'ev kadını" başlığını Hürriyet gazetesinde gördük. Ailenin gündelik düzenini kurmak ve sürdürmek için sabahtan akşama dek çocuk bakımı, çamaşır, bulaşık, yemek, alışveriş, ütü gibi işleri yüklenen kadının emeğinin ücretsiz kaldığı konusunu genişlemesine inceleyen bir haberle karşılaştık. Haberde "bir ev kadını günde ortalama 14 saatten, haftada 98 saat mesai yapıyor. Bu iş kanununa göre haftalık çalışma süresinin 2 mislidir. Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından bile dünyanın en ağır işçileri sayılan ev kadınlarının -hak yerini bulsa- bir yıllık ücretleri 1.392.000 TL. dir. İyi ki ücret almıyorlar." denilmiş.

Ayrıca Dünya Kadınlar Günü'nün ne olduğuna değinilen haberde çeşitli ulusların kadınlarını 8 Mart'ta birleşmeye iten nedenin temelinin; 1908 yılında New York'ta bir pamuk fabrikasında çalışan kadın işçilerin işten çıkartılmalarını protesto amacıyla fabrikayı işgal ettikleri ancak eylem sırasında çıkan yangında 129 kadının yanarak ölmesi üzerine 1915 yılında uluslararası kadın hareketleri yöneticilerinin bu günü Kadın Bayramı olarak kutlama kararı almalarına dayandığı belirtilmis

Güneş gazetesi'nin "Arka Pencere" köşesinde ise **"Kadınlar günü ve kadınımız"** başlığı altında yoksul bir kadınımızın öyküsüne yer verilmiş. Öyküyü kısaca özetlersek şöyle: "Bir hastanede hemşire olarak çalışan bir kadının 27 bin civarındaki parası bir hademe tarafından çalınır. Hademenin karısı akşam kocasının cebinde bu miktar parayı görünce şaşırır. Kocasına sorduğu zaman da "Sen karışma" cevabını alır. Yoksul kadın paralarla karakola gider" Kocam olsa olsa bu parayı çalmıştır. Kendisi gibi yoksul birinin parasıdır." der. Paralar sahibine teslim edilir. Ancak, kocası hırsızlık suçundan hapse giren kadın yoksulluğu ve yalnızlığı ile başbaşa kalır.

Dünya Kadınlar Günü'nde Günaydın gazetesi de çeşitli örneklerle konuyu irdelemiş. Önemli noktalara dikkat çeken haberle, aynı iş kolunda kadın erkek ücretlerindeki farklılığa, ev işi emeğinin ve hizmetinin sosyal güvencesi olmadığına, çok eşli erkeklere, kadının meta olarak görülmesine, dışarda ve evde çalışan kadının sorunlarına toplum ve devletin çözüm getirmediğine değinilmiş.

Güneş gazetesi'nin küçük bir köşesinde ise **"Bugün erkekler günü"** diyen küçük bir espriye yer verilmiş. Şöyle devam ediyor **"Yalnız bugün değil yarın da erkekler günü... Yılda birgün kadınların olduğuna göre 364 gün erkekler günü. Erkekseniz evde 364 gün erkeklik taslayın. Görün gününüzü..."**

Kitle sporuna giden yollar

MEHMET BENGÜ

Yasalara göre beş yüz kişiden fazla işçi çalıştıran yerlerde spor kuruluşları bulunması gerekir. Çalışanlar istedikleri zaman spor yapacaklar. Kesinlikle kitle sporu doğrultusunda bir yönlendirme

"Yaşam Boyu Spor" programının ülkemizdeki sunuluşu kitle sporuna giden en kestirme yol olarak değerlendirilebilir:

Spor kuruluşlarına gerek yok... Evlerde yumuşama jimnastiği yapılacak, sokaklarda koşulacak... Örgütlenme de söz konusu değil, herkes bu işleri kendi başına yapabilir...

Türkiye'nin olanaklarını iyi değerlendiren gerçekçi bir çözümle, kitleleri spora çekme, sporun en azından sağlık için yararına inandırma yolunda önemli bir adım atıldı. Başlangıç uygulamalarına gösterilen ilgi de küçümsenemez. Ama bütün bu çalışmaların tortusu ne olacak? İlk heyecanlar geçince geride ne kalacak?

"Yaşam Boyu Spor" programının yarattığı olumlu hava dağılmadan, kitle sporu anlayışının üstüne gitmek, bu amaçla devlet denetiminde örgütlenmek gerekiyor. Hem yeni spor alanları açmalı, hem de aslında küçümsenmeyecek bir sayıda olan eldeki spor alanlarımızı, spor kuruluşlarımızı çalışır duruma getirmenin çarelerini aramalıyız.

BELEDİYE SPOR ALANLARI

Bu konuda ilk görev belediyelere düşüyor. Çeşitli bölgelerde uygun yerler bularak, "Yaşam Yolu" diye adlandırılan koşu pistlerini yapmak, kentlerdeki bütün boş arsaları spor alanlarına dönüştürmek için çözümler bulmak, sanıldığı kadar güç değil. Yalnız kamu arsaları çerçevesinde kalınacağı da söylenemez. Özel kişilerin bomboş duran arsaları, birtakım özendirici önerilerle, örnekse vergi bağışıklıklarıyla, geçici süreler için, halka açık spor alanları olarak kullanılabilir.

"Yalnız açık hava spor alanları mı olacak? Başkalarının arsalarına kapalı spor salonları yapılamaz da..."

Bir kentte açık hava spor alanları olması az şey mi?

Ayrıca, gerekli örgütlenmelere gidildikten, yani semt kulüpleri yaygınlaştırıldıktan sonra ise, yalnız kamunun değil, özel kişilerin arsalarına da kapalı salonlar kondurulabilir. "Bubble" denilen şişme salonların bir arsaya kurulması da, kaldırılması da birkaç günlük bir iş... Üstelik, Türkiye'de de yapılabiliyor artık bu şişme salonlar..

Bir kentin bütün yollarını asfaltlama, ışıklandırma olanağı bulunan belediyeler için açık hava spor alanlarını yapmak kesinlikle sorun değildir. Portatif kapalı salonlar içinse hem devletten, hem de özel kurumlardan, bankalardan yardım alınabilir.

SEMT KULÜPLERİ

Belediyelerin kurup halkın kullanımına açık bırakacağı, yıprandıkça onaracağı açık hava spor alanları bir örgütlenmeyi de gerektirmez. Portatif salonların kuruluşu ise, bunların koruyuculuğunu yapacak, kullanımını programlayacak semt kulüplerine bağlıdır.

Belediyeler bu sorunu Beden Terbiyesi Teşkilatı'nın amatör kulüpleriyle işbirliğine giderek çözebilirler. Lig maçlarına katılacak takımlar hazırlamanın ötesinde bir etkinlikleri olmayan, yıllardır her türlü destekten, ilgiden uzak kalmış amatör spor kulüpleri, aşağı yukarı bütün semtlerde vardır. Ama genellikle kapalı ya da açık spor alanları bulunmadığından çevreleriyle pek ilişki kuramazlar.

Kitle sporu için bugün bütün dünyada portatif şişme salonlar kullanılıyor.

Beden Terbiyesi Teşkilatı ilgilerini zirve sporuna yönelttiği, çalışmalarını, başta profesyonel futbol olmak üzere, uluslararası alanda yarışan seçkin sporcuların başarılarına destek olacak yönde yoğunlaştırdığı için, amatör spor kulüpleri tam anlamıyla ortada kalmışlardır. Oysa kitle sporunu yürütecek olan kuruluşlar öncelikle bu küçük semt kulüpleridir. Bu kulüpleri liglere takım hazırlamanın ötesine geçen bir anlayışla yönetmek, belediyelerin yardımlarıyla spor alanlarına kavuşturmak, ayrıca,semtlerindeki okullarla yakın bir işbirliğine sokmak gerekir.

OKULLARDA SPOR

Bu işbirliği, en başta, birçok okulun belli saatler dışında kapalı tutulan, kullanılmadığı gibi, bakımları da yapılamayan kapalı spor salonlarının halka açılmasını sağlayacak, üstelik, yıllardır bir türlü rayına oturtulamayan okul içi, okullar arası spor etkinliklerinin düzeyini büyük oranda yükseltecektir.

Okullarda spor yapılması kitle sporuna giden başlıca yollardan biridir.

Okullarla amatör spor kulüpleri arasındaki işbirliğinin gerekçesi ise çok açıktır. Öğrencilik yaşam boyu süren bir şey olmadığına göre, spor yapmaya alışmış kişilere okul sonrasında gerekecek ortamı kulüpler sağlayacaktır.

YOĞUN İŞYERLERİNDE SPOR

Beden Terbiyesi Teşkilatı'nın zirve sporunu yükseltme yolunda kurum kulüplerinden yararlanmak isteyişinde de bir terslik olmuş, kitle sporunun önemli bir dayanağı yitirilmiştir.

Yasalara göre beş yüz kişiden fazla işçi çalıştırılan yerlerde spor kuruluşları bulunması gerekir. Çalışanlar istedikleri zaman spor yapacaklar... Kesinlikle kitle sporu doğrultusunda bir yönlendirme. Ama kurum kulüpleri bu gibi görevlere hiç vanaşmazlar.

Bugün gizli profesyonellik çerçevesinde zirve sporuna hizmet eden pek çok kurum kulübümüz var, buna karşılık çalışanlarına spor yapma olanağı sağlayan, kitle sporuna hizmet eden var mı? Bilmiyorum. Her yıl kurumlar arası futbol maçları oynanır. Bazı yıllar araya başka sporların da kaydığı görülür. Ama bunların arkasında sürekli bir kitle sporu çalışması var mı, yok mu, anlaşılmaz.

Kitle sporu alanında görevini yapmış olmakla nedense kimse övünmüyor...

Çevrebilim açısından İstanbul'umuz

VEHBİ BELGİL

Bir dünya haritasına bakarsak bütün yarımadaların kuzeyden güneye uzandığını görürüz. Uzakdoğudan batıya doğru gidersek önce Kamçatka ve Kore, sonra Çin Hind'i ve Malaka yarımadaları ile karşılaşırız. Bunu Hindistan ve Arap yarımadaları izler. İtalyan çizmesi ve bir adı da İberik Yarımadası olan İspanya yine kuzeyden güneye uzanır. İskandinav yarımadası (Norveç ile İsveç) ha keza...

Sonra, Afrika anakarasının güneyi gelir. Bu da kuzeyden güneye uzanmıştır. Bundan sonra Florida yarımadası ile kuzey ve güney Amerika anakaralarını birleştiren, köprü gibi dar uzun yarımada (Meksika, Guatemala, Honduras, San Salvador, Nikaragua, Kostarika ve Panama devletlerininbulunduğu yarımada) ile güney Amerika anakarasının güney ucu, yani, Arjantin ile Şili'nin paylaştıkları yarımada vardır.

Bu neden böyledir? Pek bilinmiyor. Ancak, bu genel kuralın iki istisnası vardır: **Anadolu Yarımadası** ile **Alaska Yarımadası...** Çünkü bu iki yarımada kuzeyden güneye değil doğudan batıya uzanır. Alaska yarımadası ile Anadolu yarımadasının böyle doğudan batıya uzanması Dünya tarihi açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Asya insanlarının Çukçi yarımadasından Alaskaya geçtiği, oradan da Amerika'nın yerli halkını oluşturduğu bugün kabul edilmektedir.

Anadolu'nun doğudan batıya uzanmasının tarihsel sonucu ise doğu ve batı uygarlıklarının kolaylıkla birbirlerini etkilemeleri sonucunu doğurmuştur. Bu uygarlıkları da birbirlerine yaklaştıran, Istanbul Boğazının ince bir şerit gibi ikiye böldüğü Kocaeli ve Trakya yarımadalarıdır. Bu yarımadalar da doğudan batıya uzanmaktadır. İstanbul'un yarısı bir yarımada, yarısı öbür yarımada üzerindedir.

KENTİN ÖZELLİKLERİ

Kentimizin Dünya içindeki yerini böylece belirttikten sonra bazı özelliklerini inceleyebiliriz.

. İstanbul dar bir kara şeridi üzerinde bulunmaktadır. Anadolu yarımadasının kuzeyden güneye genişliğini yuvarlak sayı olarak 600 kilometre saysak Kocaeli ve Trakya yarımadalarının yukardan aşağıya genişliği 50 kilometreyi geçmez. Yarımadanın İzmit Körfezinden Çatalcaya kadar uzunluğu 100 küsur kilometredir. (sayıları yuvarlak olarak veriyorum).

İşte bu dar uzun şerit'in sadece güney kısmında Türkiye nüfusunun onda biri toplanmıştır. Yani, Kocaeli yarımadasının genişliğini 50 kilometre kabul ettiğimize göre, nüfus bunun güneyden kuzeye sadece 15 kilometre genişliğindeki kısmı üzerinde toplanmıştır.

. İstanbul, Avrupa'nın Amerika'nın bir çok kentleri gibi düz bir alanda değil sadece tepelerden oluşmuş bir toprak parçası üzerinde bulunmaktadır.

Kentin yedi tepe üzerinde kurulduğu söylenir. Bundan, düz yerde pek âlâ kurulabilecekken tepeler üzerine kurulmuş olduğu gibi bir anlam çıkmaktadır. Aslında ise İstanbul'da tepeden başka bir şey yoktur. Eski tepelerin hangileri oldukları hakkında kesin bir hüküm yoktur. Ancak, bunların Sultanahmet, Çemberlitaş, Beyazıt, Süleymaniye, Fatih, Sultanselim ve Tekfur Sarayı tepeleri olduğu genellikle kabul edilmektedir. Aslında ise, İstanbul, iki sıra-tepeden oluşmaktadır: Sultanahmetten Beyazıt'a kadar tek bir sıra tepe halinde uzanan arazi Beyazıt'tan sonra ikiye ayrılır, yani iki kola. Bir kol Fatih'ten Edirnekapı'ya, öbür kol Aksaray'dan Topkapı'ya uzanır. Bu iki sıra tepe arasında, Vatan Caddesinin bulunduğu vâdi uzanır. Aksaray-Topkapı çizgisinin güney yamacında Kocamustafapaşa, Yedikule gibi semtler bulunur. Fatih'le Haliç arasındaki yamaçta da pek çok mahalleler vardır.

Yeni kurulan semtlerin adları da hep tepe ile biter: Gültepe, Esentepe, İdaealtepe, Kartaltepe, Yeşiltepe...

Hani adam: "Kadehimi koyacak düz bir yer bulamadım" demiş ya? İşte bu söz İstanbul için de söylenmiş gibidir.

. İstanbul'un böyle tepeler üzerinde olması, kentin setler üzerinde kurulmuş olması sonucunu doğurmuştur. Unkapanı Köprüsü'nden Saraçhane başına çıkan yolun sağ tarafı set set'tir. Toprakların kayması duvarlarla önlenmiştir. Galata Köprüsü'nden Ortaköy'e, oradan Bebek'e, Yeniköy'e...kadar uzanan dar şeritin sol tarafında evler hep set üzerindedir. Haliç kıyılarından Beyazıt'a, Süleymaniye'ye, Sultanselim'e, Edirnekapı'ya yükselen yamaç üzerindeki evler hep setler üzerinde yapılmıştır. Hattâ, Mimar Sinan'ın, Süleymaniye Camiinin temellerini çok diplerdeki kayalara oturtmuş olduğu söylenir: zamanla toprakların aşınıp caminin yıkılmasını önlemek amacıyla. Cerrahpaşa, Guraba hastaneleri de setler üzerindedir. Örnekleri burada kesiyor, üst tarafını okurlarıma bırakıyorum.

. İstanbul'un dar uzun bir şerit üzerinde olması akarsulardan yoksun olması sonucunu doğurmuştur. Bu durum, kentin sürekli su sıkıntısı çekmesine yol açmaktadır. İstanbul'un şuyunun büyük kısmı Terkos Gölünden alınmaktadır . Dediğim gibi, İstanbul dolaylarında nehir, ırmak, hattâ dere yoktur. Olanlar da sızıntı durumundan öteye varlık gösterememektedir. Bu nedenledir ki, daha Romalılar zamanında bile kente bol su getirmek için Sapanca Gölü akla gelmiştir. Roma İmparatoru Trajan ile İzmit valisi "Pline" arasında bu konudaki yazışma çok ilginçtir. Sonradan, konu, Osmanlılar tarafından bir kaç kez ele alınmış, bırakılmıştır. Bu projede, Sakarya nehrini Sapanca Gölüne, Gölü de Istanbul'a bağlamak istenmekte idi.

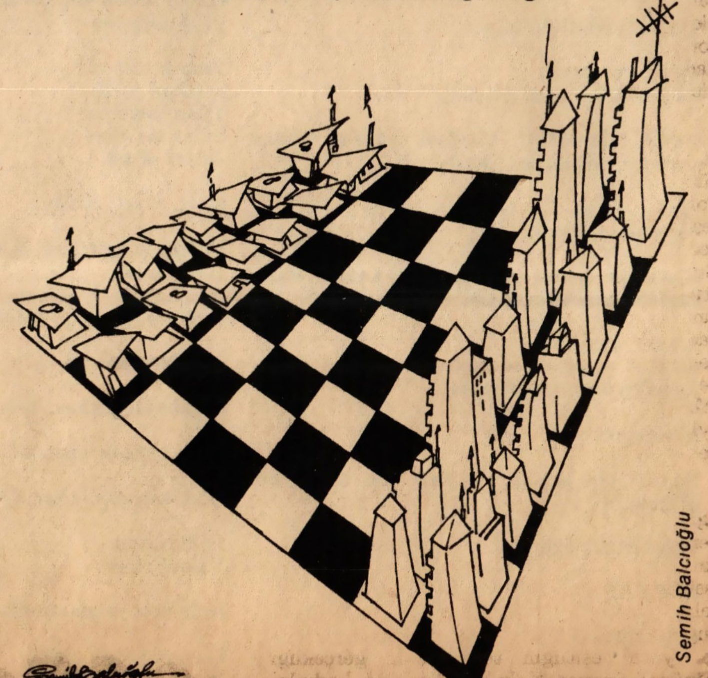
Bizanslılar, su gereksinmesini, açıkhava sarnıçları (çukurbostanlar), kapalı sarnıçlar, ev sarnıçları ve kuyularla karşılamışlardır. Bu arada kent dışından kemerlerle de su getirilmiştir.

. Öteden beri söylenen bir söze göre İstanbul'da iki mevsim vardır: Lodos ve poyraz. Nükte için söylenmiş bu söz, yerindedir. Çünkü kışın en sert günlerinde bile Lodos havayı derhal bahar havasına çevirir, karları bir anda eritir. Kışlar genellikle ılık geçer. Kar nadiren yağar. Yağsa da az sürer.

. Kentin tepelerden oluşması "mini-iklim" denecek gelişmelere yol açar. Bu anlamda kentte bir çok iklim vardır. Sarayburnu, Kireçburnu gibi yerlerin ve genellikle Istanbul Boğazı iklimi ile tepeler arasına gömülmüş Kâğıthane'nin ve tepeleri bol yağmur alan Büyükdere'nin, Bentlerin iklimleri arasında fark vardır. Kentin Marmara'ya bakan yamaçlarının iklimi ise bambaşkadır. Bu durum, kentin bazı semtlerinin ürünlerinde kendisini gösterir: Bayrampaşa'nın baklası, Beykoz'un ayşekadını, Kemer'in patlıcanı, Langa'nın hıyarı, Arnavutköy'ün çileği, Kavağın inciri, Akbaba (Beykoz'da)'nın cevizi, Yedikule'nin mârulu, Darıca'nın çirozu, Kanlıca'nın yoğurdu, Küçükçekmecenin domatesi, bamyası... gibi. Buralarda yetiştirilen ürünlerin yerini bugün yerleşim birimleri almıştır. Bir şairimizin dediği gibi: "İndim yarin bahçesine/Parsellenmiş".

. Kentin ikliminde etki yapan son bir olay kentleşme'dir. İstanbul'da, büyük küçük 1 milyon konut bulunduğunu kabul edelim. Bunlarda yakılan soba ve kaloriferlerin sıcaklıkları, motorlu araçlarda yanan benzinden çıkan sıcak gazlar, elektrik lambalarından, elektrikli aletlerden, fabrikalarda kullanılan elektrikten çıkan sıcaklık, ve nihayet beş milyon kişinin vücut sıcaklığı, kent havasının sürekli ısınmasına yol açmaktadır. Bu nedenledir ki, İstanbul'a 50-60 kilometre uzaklıktaki Çatalca'da kar dizboyunu aştığı zamanlarda bile İstanbul'da ılık bir bahar havası yaşanabilmektedir.

Kentimizin bu özelliklerinin çevrebilim (Ekoloji) bakımından yol açtığı olumsuz sonuçlara gelecek yazımızda değineceğiz.

HAFTANIN YAZISI

İnsanca ilişkilerin olduğu okullar

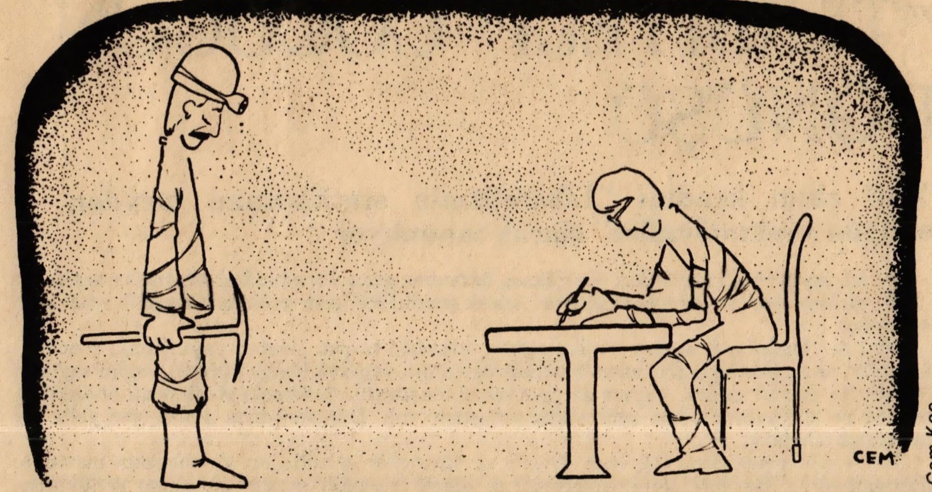
Bizler onyedi-onsekiz yaşlarında bir grup genç insanız. Yaşam denilen o acımasız kavgaya atılmak üzereyiz. Önümüzde halletmemiz gereken pek çok ve ciddi sorunlar var. En başta yirminci yüzyıl insanının yaşadığı tedirgin ve yıpratıcı hayatı bizler de yaşıyoruz. Aile ile olan sorunlar, okul ile olan sorunlar, yaşadığımız toplum ile olan sorunlar, kendi yaşayışımızla ilgili sorunlar vb. Bütün bu sorunların yanında nasıl yaşamamız, ne şekilde bir hayat tarzına sahip olmamız gerektiği konusunda kendi kendimize sorduğumuz sorular var. Hem de acil cevap bekleyen sorular bunlar. "Ben kimim?", "Ne olacağım?", "Ne olmalıyım?" vb.

Biz genç insanların en güncel sorunlarından biri de son zamanlarda okullarda iyice artan ve bizi sanıldığından çok daha fazla yıpratan ve üzen baskılarla karşı karşıya olmamızdır.

Gün geçmiyor ki birkaç arkadaş - kimi kez on, onbeş kişi - disiplin cezası almasın ya da birkaç kişi akla hayale gelmedik suçlamalarla azarlanmasın. Sene başından beri her türlü suçlamayla yüz-yüze geldik. Ayyaş olduğumuz, esrarkeş olduğumuz, serseri olduğumuz kimi kez açıktan açığa, kimi kez üstü kapalı olarak bizlere defalarca söylendi. İnsanlık onurumuzun aşağılanmasından hiç bahsetmek istemiyoruz. Içimizdeki bu kurum eğitmenlerimizce öylesine laçka edildi ki bize bağırılıp küfredilmesine ses çıkarmamaya yıllar öncesinden alıştık. Ama bununla da yetinilmedi. Üzerimizdeki baskılar öylesine sertleşti ki, sonunda sıra dayağı dahi yedik.

Taptaze yüreklere ve beyinlere sahip bir avuç genç insanız, ve bizleri duymak isteyen herkese sesleniyoruz: okullarda bize uyuz sokak köpeği muamelesi yapılmasından bıktık... Çatık kaşlarla, aşağılayıcı bakışlarla, bağırarak, küfrederek, döverek, öğrenciyi ve onun insanlık onurunu aşağılayan bir anlayışa çağdaş eğitim denebilir mi? Okullarda en ufak bir söz hakkı bile olmayan, yarının büyükleri olduğumuz söylenen bizler, o yarınlar gelince üzerimize düşen görevleri yapamaz isek suç sadece bizlerin mi olacaktır? Okullarımız sevgisizliğin, dar kafalılığın yerine, sevginin, hoş görünün yetiştiği yerler olsa fena mı olur? Özgürlükçü, demokratik kısacası insanca ilişkilerin olduğu okullar istiyoruz. Çok mu?...

K.A.L.'den
bir grup öğrenci.

Öğrencinin dramı

Bir ilkokul öğretmeninin yetiştirilmesine ve toplum içerisindeki yerine şöyle bir göz atalım:

Öğretmen yarının gençliğini yetiştiren bir aydındır. Daha çocuk konuşmasını beceremezken, ona okuma yazma öğretmek, onu topluma hazırlamak kolay olmasa gerek. İşte, bunları kendinden bir şeyler kaybederek yapan öğretmendir. Bunları toplumca hepimiz biliyoruz. Peki, adına türküler, şarkılar yazılan öğretmenin sorunlarına yanıt verebiliyormuyuz?

Bir ilkokul öğretmeni nasıl yetiştiriliyor? Tabii ki iki yıllık eğitimli yüksek okullardan. İki yıl dişini sıktın mı öğretmensin. Ama nasıl sıkacaksın? Her gün peynir, zeytin ve makarna yiyerek mi? Yoksa kilosu 16-17 liradan odun alarak mı?

Bu şartlar altında yetişen öğretmenden, toplumca neler bekleyebiliriz. Öğrenci bunları da halletmenin yollarını buluyor. Yarı aç, yarı tok, üşüyerek, büzülerek ders çalışmaya çalışıyor. Bu seferde karşısına YÖK'ün sınav yönetmelikleri çıkıyor. Gel de sen bu işin içinden çık.

Bu şartlar altında okulu bitirebilirse öğretmen olacak. Devletin verdiği biraz maaşla, üç-beş hanelik bir köyde yurdunu aydınlatmaya çalışacak.

Bir de bizim toplumumuz şöyle der: "Alt tarafı bir ilkokul öğretmeni değil mi canım". o değer verilmeyen ilkokul öğretmeni, karanlıkları aydınlatacak ve yurda yararlı gençler yetiştirecektir.

Kısacası; bunlar göz önünde bulundurulmalı, öğrenciye ve öğretmene olanak sağlanmalıdır.

Memiş GÜNGÖR
Dokuz Eylül Üniversitesi
Eğt. Fak.
Denizli Eğitim Yüksekokulu
DENİZLİ

Yüksek öğrenim görmek

19 yaşında bir gencim. Üniversite sınavlarına üçüncü kez gireceğim. Nedense bizlerden bahsedenler genellikle umut kavramını kullanıyorlar. Evet, umut yaşamın vazgeçilmez kurallarındandır. Ama yine de her umut oluşumundan evvel belli özverileri beraberinde getirir En dinamik çağında insanın kendini gereksiz hissetmesi ne demektir bilir misiniz? Koşulların bize en çok gereksinim duyarken kayıtsız, ezik ve de tüketici olmanın ne kadar acı olduğunu bilmem anlatmaya gerek var mı?

Üniversite sınavlarını kazanmak için binlerce gencin daha ilk aşamadan önce dershanelere, ilgili ders kitaplarına yatırdığı maddiyatın yanında girmiş yada girmekte olduğu bunalımları, gereksiz sorumlulukları ve dolayısıyla oluşturduğu yaraları taşıyan gençlerden geleceğin umudu diye nasıl kolaylıkla bahsedilebilir ki? Bunlar sadece ilk aşamada gözle görünebilen sorunlar.

Bizler geleceğe yönelik ilk adımların daha çok gençlik döneminden atıldığını seziyoruz. Bunların ışığında düşüncelerimizde yığılan sorular doğal yapı gereği rahatsız eder oldu beyinlerimizi Okulsuz eğitimsiz, spor alanlarından yoksun bırakılan gençliğe başka verilebilecek ne kaldı söyler misiniz?
Bilmemki bizi dinleyen var mı?

Kudret ALTUNTAŞ
Karathane Mah. Selimiye Sok.
No: 37/8 SAMSUN

Ben nereye oturacağım?

Ben Edebiyat Fakültesinde öğrenciyim. Sizlere bir sorunumu aktarabilmek amacıyla bu yazıyı yazıyorum. Sorunum **"yer bulamama!"**. Yoo, yanlış anlamayın otobüste ayakta kalmış ya da maça girememiş değilim. Okuyorum ve okulumda oturacak yer bulamıyorum. Doğaldır ki, bu iş nasıl oluyor acaba diye merak etmişsinizdir. Kocaman 4 katlı bir fakültede öğrencileri oturtacak bir yer olmaz mı? Olmayabilir efendim. Açıklayayım da görün. 4 ay öncesine kadar küçük de olsa bir kantinimiz vardı. Bilinmeyen bir nedenden ötürü yalnız çay ve bisküvü satan bu kantinimiz kapanıverdi. Bizler de ders aralarında merdivenlere oturmaya başladık. Ardından Dekanlıkça asılan bir yazı ile "merdivenlere oturmak yasaklandı." Okulun herhangi bir yerinde oturulacak bank, sandalye ya da yazı yazılacak masa yok. Genel kitaplık 100 kişiyi ancak alır. (konuşmak ve yemek yemek yasaktır her kitaplıktaki gibi). Bölüm kitaplıklarında ise yer kıtlığından dolayı (genellikle) ders vardır. Saat 12-14.00 arası da kapalı. Soruyorum şimdi sizlere, 3 gün saat 9.45'ten 15.00'e kadar dersi olan ben arada 20-30 dakika boş vaktim olunca nerede oturacağım, yani kısacası 10-15 dakika içinde olsa NEREDE DİNLENECEĞİM. LÜTFEN BANA YARDIMCI OLUR MUSUNUZ?

Nergis TEKİN
İstanbul Üniv.
Edebiyat Fak.

Bekârlar ev bulamıyor

Kiralık ev bulabilmek, özellikle büyük kentlerde yaşayan sınırlı bir gelire sahip olan bireyler için büyük bir sorun. Hele ev arayan genç bir bekârsa...

Emlakçılar evi veya odayı göstermek için önce bir miktar para talep ediyorlar ve eğer evi kiralarsanız bir aylık kira parası tutarında bir parayı emlakçıya ödemek zorundasınız.

Ev sahipleri bekara kiralık odamız, evimiz yok diyorlar. Bazı iyi niyetli ev sahipleri ise hemen kovmadan, nezaket gereği de olsa nereli olduğunuzu, ne iş yaptığınızı soruyor. Edirne'li olduğumu, şu an avukatlık stajını yaptığımı belirtince, (avukattan neden çekindiklerini anlamadım) şimdilik kiraya vermeyi düşünmediğini belirtiyor.

25 yaşında avukat stajyeri olmak suç mu?

Kemal BEKİR

İlan Tahtası

YAZIŞALIM MI?

17 yaşında Açıköğretim Fakültesi öğrencisiyim. Tüm Somut okurları ile Edebiyat, sanat ve kültürel konularda yazışmak istiyorum. Özellikle genç, aydın öğrenci arkadaşlar ile.

Adresim
Orhan MUTAY
Cevatpaşa Mah.
II. Çanakçılar Sok.
Akdeniz Apt.9/2
ÇANAKKALE

HER KONUDA

"Sakat bir şairim. Benimle her konuda yazışabilecek, bana yalnızlığımı unutturabilecek ve beni anlayabilecek arkadaşlar arıyorum. Yazar mısınız? Hayatta en değer verdiğim şey, nitelikli olan tüm sanat ürünleridir."
Kemal Kale Ethem Efendi 3. Çıkmazı Şenatalar Apt. No: 133/7 Erenköy/İST

CEZAEVİNDEN

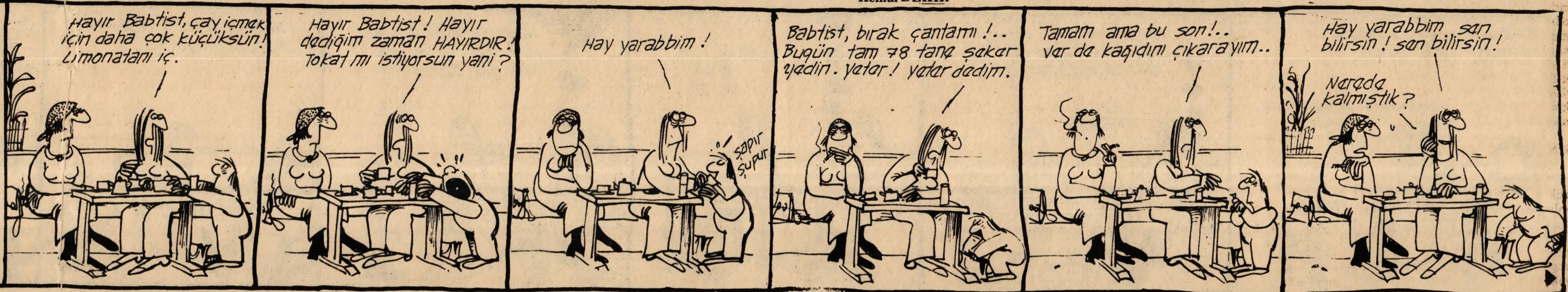
5 yıldır cezaevinde yatan bir mahkumum. Resim yapmaya çok hevesliyim, ama maddi durumum yetersiz. İstediğim bana bu konuda yardım etmeniz, malzeme ya da hiç olmazsa bilgi göndermeniz. Fırçalarımı bile arkadaşlarımın saçlarından yapıyorum. Kalan cezamı cezaevi şartlarında hiç bir uğraş edinmeden, dengesizleşmeyi göze alarak geçiremem.

Mehmet KARA
Rize Kapalı Cezaevi
Hücre Kısmı

insancıklar

Çev: Esen Çamurdan

Claire Bretécher

"Gençlik nereye gidiyor?" ya da "Nedir bu gençliğin hali?" üzerine

ZEYNEP A.KARABEY

"Gençlik nereye gidiyor?" Almış başını giden bir "**şey**" midir gençlik? "**Genç**" diye başkalarından ayırdığımız "**yaratık**" ile "**insan**" arasında ne gibi farklılıklar sayabiliriz? Zaman zaman "**insanlık nereye gidiyor?**" diye kendimize yönelttiğimiz soruyla, "**gençlik nereye gidiyor?**" suçlaması arasında nasıl bir tonlama farkı, nasıl bir algılama yanlışı yapıyoruz acaba?

Ve ben, neden bugünlerde bunca soruyu kendi kendime sorma gereksinimi içindeyim?

Bence, bir coşkunun yaşlarıdır '**gençlik**" dediğimiz yaşlar. Çocukluğun anlamlı ama birgün bürüneceği anlama henüz tam bürünememiş coşkusundan, insanlık coşkusuna geçişin en yoğun yılları. "**Olgunluk**" dediğimiz, (kim ne denli olgunlaşıyor, üzerine ciltler yazılır ama...) gençlik sonrasında gelen o dönemde insan bu coşkunun üzerine küller atmış, kendi coşku küllerinin altına sığınmış, "**sorumluluğunun**" nerelere varabileceğini biraz olsun kavramayı becermiş gibidir. Yalnızca "**gibidir**" bana kalırsa.

"**Olgunluğun**" göbeğindeyken, insan tuhaf bir hırsla gözünü "**gençliğe**" (ama asla kendi gençliğine değil) diker ve sanırım dik dik bakar o taraflara, Neler vardır neler, o bakışların içinde. Yaşanmamış coşkular, yaşanmış yanlışlıklar, bastırılmış istekler, küllerin içinde sönmemiş **kıvılcımlar**, arayışlarında ucunu bulamadığı ipler ve önemlisi, birşeyleri, birilerini suçlama **dürtüsü**. Suçlayamadığı "**kendi**" yerine **bir başka kelleyi götürme** diyebileceğim denli güçlenebilen bir dürtü. Öyle bir dürtüdür ki bu, kişi gençliğinde, deyim yerindeyse "azgın"ın biriyse, sakin bir gence bakıp "**Nerede senin canlılığın! Benim gençliğimde...**" diye başlayan bir söyleve cumbur-lop atlayıverir. Ya da, yapmış olduklarının bazılarını tamamlayamamışsa, karşısındaki "**genç**"ten onların tamamlanması için elinden geleni yapmasını isteyebilir. İstemek ne kelime, kükrer bunu buyururken...

"**Olgun**" kişilerle "**genç**" kişiler arasındaki itiş-kakış, her ülkenin her döneminde her boyutta sürüp giderken, bir de gerçekten "**gençlik**" çağının tarihsel boyut içindeki dalgalanmaları var. Bir bakarsınız, "**dünya gençliği**" bir şeylere takılmış, "**olgun**"lar her zamanki gibi ateş püskürse de, katiyen kopamıyor takıntılarından. Kimi zaman gençlik öfkesinin doruklarını yaşar dünya. Kimi zaman protestolar yumuşacık temaların çerçevelerini süsler. Kimi zaman bir idealin, kimi zaman bir kişinin, kiminde ise özbenliklerinin ya da bazı kavramların peşinde olan "**gençler**", takıldıklarını değiştirme hakkına sahiptirler; değiştiremeyecekleri tek şey, kendilerinden bir önceki kuşağın temsilcilerinin bazen öfkeli, disiplinci, otoriter bazen (az rastlansa da) demokratik, liberal... karşı koyuşları, suçlamaları, en azından dik dik bakmalarıdır.

Oysa, "**olgun**" olmalarını yaşları gereği peşinen kabullenmiş "**insan**"lar, herşeyden önce, ardlarında, önlerinde, gerilerinde, ilerlerinde, kısaca kendilerinden başka birşeymiş gibi, başka bir yerdeymiş gibi gördükleri "**gençlerin**", insanlığın diyalektiğini oluşturduklarını görmek zorunda değil midirler?

Bir gençlik kuşağı almış başını biryerlere gidiyorsa, bir önceki gençlik kuşağının gittiği yerler yüzündendir, gittiği yerin niteliği. Bir genç bir şeyi protesto ediyorsa, bir kuşak önceki gencin yaptığı bir başka şey yüzündendir, protesto eyleminin niteliği...

Genç kuşak, bir önceki genç kuşağın kimi zaman acısını çekmektedir; kimi zaman mirasını yer. Ama çaktırmadan iz sürer; istemeden belki ama yaptıklarını üstlenir.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİNİN BİR DUVARINDAN SEÇME SAÇMALAR....

"Duvar gazetemiz boyanmadığı zaman çıkar"

İstanbul Üniversitesi içinde bir Turhan Emeksiz var. Turhan Emeksiz öğrenci yemekhanesi. Yemekhane girişinden, masaya oturana değin metrelerce kuyruk oluşur. Altlı-üstlü iki katlı yemekhane kırkar metrelik duvara sahip. Kırk metrelik duvar. Önceleri boşmuş, sarı boyalı. Şimdi dolu, siyah, kırmızı, mavi kalemlerden çıkan yazılarla. Ama ne yazılar!. Kimi öğrenciler, yemek kuyruğunun bıktırıcı beklentisinden, kimileri de kim bilir neden... Ama duvar dolu şimdi...

Biz de kendi deyimleri ile "Boyanmadığı zaman çıkan" duvar gazetesinden seçmeler aldık. İşte size örnekleri:

Çocuklar da sever
Çocuk Ali

Zalim Neron
Romayı yaktın
Roma hukukunu
Niye bıraktın

Yalancı kedi Doğramacı

Duvar gazetemiz
Badanadan badanaya çıkar

Gayrı Safi Milli Hasılası yüksek kızlar aranıyor. Müracat. İşletme

YÖK çarpsın ki hepsi yalan
Sana okuma dedik:

Güzel bir kadın gördüğünde, kadına değil kadına bakan erkeğe bakan kişidir.

Ahmet, vart et

Ne bakıyon lan, yürüsene.

Keriz spor.

Hayat bir gerçektir, fizik de onun bir gölgesidir.

Kahrolsun barbunya.

EBUVEE...

F. B. Oley

Bir varmış bir yokmuş.

Öğrenci YÖK'e bakabaka kararır.

Bir elin nesi var, ayağını yorganına göre uzat.

Edebiyatçıyız ezelden.

Haydi beyler hep beraber evde kalmış kızlara gülümseyelim.

Yemek Listesi:
Solucan çorba
Yılan haşlama
Sülük tavada
Afiyet olsun.

Evet, eveet, çüş ayı.

Dikkat yangın anında aşağıdaki yazıyı oku.
Ulan eşoğlu.

Doğramacıft'dan büyük YÖK.

Ah ulan Giresun

Muhlis Doğramacı'dan daha akıllıdır.

Besle kargayı şişmanlasın

Damla kendini tamamlayınca damlar.

İşidi Namık
Yabu Erhan

Anlamsız yazılar bunlar...

Duvara yazan inektir
Bunu yazan inekoğlu inektir.

Dikkat YÖK var!

En küçük Hayri. Yukarda ne işin var.

Aşk gözlerde başlar
Dudaklarda beslenir
9 ay 10 gün sonra
"Baba" diye seslenir.

Mektup arkadaşı arıyorum
Adres Jeo fizik 4
(Sarışınlar tercih edilir.)

Cüz-i bir sevgi
Külli bir aşk
Aşk-ü Keşkü,

Benliden Atilaya sevgiler.
Düşünmüyorum, o halde YÖK'üm.
En büyük coğrafya

Ziyalar da sever

Aşk kalbe girince
akıl yıllık izne çıkar

Bana yakın gel canım
Cana yakıngel canım
Yakın gelin baylar, bayanlar.

Peki Nilgün peki
Artık yazmayacağım.

Sönmez mezun olacakmış!

Çorbayı soğutma canım
cacık zaten sıcak yenir.

Aheste çek kürekleri
Mehtap uyanmasın

Bana alt dudağından bir diş verir misin.

I Wish You'll be a fish.

Aynur ıslık çalma

Ali sana çukulata almayacak mıyım?

Kalbime haciz koydun
İcra memuru musun mübarek!

Jetonumu kaybettim yenisini alacağımdan
Hükümsüzdür.

Çukulatamı istiyorum

LİSE MEZUNU BİR GENCİN İŞ ARAMA GÜNLÜĞÜNDEN

TANZER OKUR

Liseyi bitireli bir yılı geçti. Üniversiteye girebilmeyi çok istiyordum ama olmadı. Aslında ilk bir-iki ay işler tıkırında gitti. Bir süre sonra her şey sıkmaya başladı... Artık bütün gün ortalıkta aylak aylak dolaşmak hoşuma gitmiyor. Para kazanarak aile bütçesine katkıda bulunmayı istiyorum. Hele bir işe giren arkadaşlarımı gördüğümde, tüketici olmanın, hâlâ baba eline bakmanın ezikliğini daha çok duyuyorum.

Bunları düşünüyorum otobüsü beklerken. Saat 8.30... İlk kez iş aramaya çıkıyorum bugün. Paltomun cebindeki bloknotu sıkı sıkı tutuyorum avucumun içinde. Gazeteleri tarayarak kendime uygun bulduğum "eleman arayan" iş yerlerinin adresleri yazılı bu bloknotta. Dayım bir arkadaşının bürosunun adresini de yazdırdı. "Benim adımı ver, bu işi tamam bil" diye de ekledi...

Otobüs geldi sonunda... Saat 8.45. Pek zevkli bir yolculuk olduğu söylenemez. Ayaktayım. Öyle kalabalık ki otobüs... Yaşlı, şişman bir kadın inerken, evden çıkmadan özene-bezene silip parlattığım ayakkabılarımı çiğnedi.

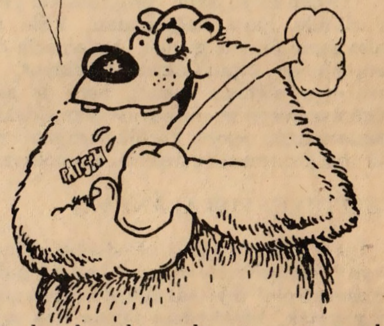
Saat 9.30... Cağaloğlu'na gelebildim çok şükür. İlk olarak, dayımın verdiği adrese gideceğim; bir reklam ajansına... Camlı kapıda, görüntüme şöyle bir göz atarak binadan içeri giriyorum. İçerisi arı kovanı gibi. Herkes bir yerlere koşturup duruyor. Ne güzel insanın bir işle uğraşması... Büro oldukça güzel döşenmiş. Sekretere, müdür beyle görüşmek istediğimi söylüyorum. Müdür bey henüz gelmemişler. Bir koltuğa oturup beklemeye koyuluyorum.

Saat 10 oldu. Tam bu sırada kapıdan müdür bey göründü. Hemen, ceketimin düğmelerini ilikleyip yanına gittim. "Dayımın selamlarını" ilettim.

Beni odasına alıyor. Hal-hatır sorduktan sonra, "Demek iş arıyorsun" diyor. "Ama evladım, niye bu kadar geç kaldın bana gelmekte? 3 gün önce eleman bulundu. Şu an kadro tamam. Ama gene bir elemana gereksinim duyarsak biz seni ararız." Adresim alınarak uğurlanıyorum dayımın arkadaşının bürosundan.

Saat 10.30... Sokaktayım şimdi. Doğruyu söylemek gerekirse, bayağı canım sıkıldı. Oysa bu işe "tamam" gözüyle bakıyordum.

Bloknotuma göz atıyorum ve adresi, bulunduğum yere en yakın olan "eleman arayan" iş yerine gitmeye karar veriyorum.

köyünde, kasabasında otursa ne olur sanki? İçimden geçirdiğim bu son cümleden sonra duraksıyorum bir an... Ve utanıyorum. "Sanki spor olsun diye geldi bu adamlar bu şehre. Ben nasıl iş bulmak için kapı kapı dolanıyorsam, onlar da aynı amaçla evlerini, barklarını bırakıp geldiler buralara." diyorum kendi kendime. Tam bu an, eleman arayan işyerinin önünde buluyorum kendimi. İçeri dalıyorum büyük bir hızla. Ama girmemle çıkmam bir oluyor. Öyle çok başvuran var ki, bekleyenler oturacak yer bulamadıklarından koridorda dikiliyorlar. Eğer sıranın bana gelmesini beklersem akşam olur. En iyisi, bu adresin üzerini de çizmeli.

Saat 12.30. Aldığım simiti mideye indirirken vitrinleri seyrediyorum bir yandan da. Çalışma saatinin başlamasına yarım saat var daha. Tam o sırada bir konfeksiyon mağazasının vitrininde bir ilan görüyorum: "Tezgâhtar Aranıyor." Hemen mağazadan içeri giriyorum.

Gene aynı sorular: Yaş, öğrenim durumu, askerliğimi yapıp yapmadığım... Derken, "Hiç tezgahtarlık deneyiminiz var mı?" diye bir soru yöneltiliyor. "Hayır" diye yanıtlıyorum. "Üzgünüz" diyorlar, "Biz deneyimli eleman arıyoruz. "Hay benim aptal kafam! Ne olurdu "Evet, deneyimim var" deseydim?..

Saati de 14.00 ettik. Bu kez gittiğim yer, kitap dağıtımı yapıyor. Gene beklemem gerektiğini söylüyorlar. Bu defa ayaktayım. Bulunduğum odayı inceleyerek oyalanmaya çalışıyorum. Her taraf toz içinde . Telefon da öyle çok

Bu YOK çok b.. muş.
Onlar ermiş muradına
Biz çıkalım kerevetine,

Yemek kuyruğunu bozmayalım.
İhsan Doğramacı

Yökist Naci, Yaban Öküzleri Konseyi

Evine dön Esra, 22 20 40

Amerika'nın "yeni" gençleri

"TERBİYELİ" ÇOCUĞUN DÖNÜŞÜ

Yeni akım kendini "Liberalizmin statükosuna meydan okuyan yeni radikaller" olarak tanımlıyor

Amerika Birleşik Devletleri'nde yüksek öğrenime geçiş dönemindeki öğrenciler arasında bir kere daha savaş sesleri çıkıyor. Ancak şimdi 1960'ların radikalizmi 1980'li yıllar için savaşıyor.

1981'de "**Darmouth Review**" adlı derginin, ülkedeki tutucu basınca yayınlanan, zenciler, kadınlar, ve eşcinsellerle alay eden makalelerden alıntı yaparak başlık atması, bugün sayıları 30'u bulan politik içerikli, tutucu dergiye temel oluşturdu. **California Review** da bunlardan biri, ve bu 30 yayının içinde onun kadar tartışılanı yok. Diğerleri daha ılımlı, orta yollu bir tutuculuk içindeler.

Üniversite yöneticileri, öğretim üyeleri ve öğrenciler genelde bu yayınlardan memnun görünmüyorlar. Bazıları bunları çıkaranların, '**öfkeli ve tepkili**' gençler olduğunu söylüyorlar yalnızca. Ne diyor bu öfkeli ve tepkili gençlik?

"**Biz liberalizmin statükosuna meydan okuyan yeni radikalleriz. Kalıplaşmış düşünce modellerini zorluyoruz, o kadar.**" diyen bu gençleri arkalarında, onları destekleyenleri düşününce küçümsemek olanaksız. Kim onları destekleyenler? Özel şirketler, vakıflar, büyük zenginler. Bu yayınlara parasal yardımın dışında, danışma kurullarına da üye olanlar var. Senatörler, tutucu partilerin önde gelenleri, miğfer bir vakıf olan "**Eğitim İşleri Enstitüsü**" (IEA). IEA bu tür yayınlara yılda 5-10 bin dolar arasında yardım yapıyor.

Sayıları gittikçe kabaran bu yeni sağcı gençlik, 1970'lerde ortaya çıkan olaylar sonucu üniversite yönetim kadrolarının uyguladıkları politikayı şiddetle eleştiriyorlar. Askerlik yapmanın gereğini vurguluyor, ekonomi derslerinin modelini (anti-Keynesyen serbest ekonomi taraftarı bir gözle) eleştiriyorlar. Kadınların ve zencilerin yüksek öğrenime katılmalarına "**saçma**" olduğu gerekçesiyle karşı çıkıyorlar.

IEA'nın genel direktörü Philip Marcus: "**1984'de üniversitenin ilk sınıfında okuyacak olan gençler, Vietnam savaşının en kanlı olaylarından biri olan 'TET' hareketi sırasında doğdular. Gelişmekte olan eylem doğaldır. Kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Yerleşik dogmaların genç ve doğal bir biçimde eleştirisidir.**" diyor.

Üniversitelerde durum henüz pek dallanıp budaklanmamışsa ve genelde yayınlar henüz öğrencilerin hafif soluna seslenmekte devam ediyorsa da, tutucu yayınlar olayı küçümsenemeyecek kadar önemli bir entelektüel güç oluşturuyor.

Columbia Üniversitesi'nin "**Spectator**" adlı **gazetesini** yayınlayan sol **görüşlü John** Zimmerman tutucu gazete yayınlarını "**sağa dönüşten çok, hoşgörüsüzlüğe kayma**" **olarak** niteliyor. "Bugün artık solcu olma modası yok! Ancak bu öğrencilerin solcu **olmadıkları** anlamına gelmez. Solcu fikirler bugün **şık** sayılmıyor, oysa sağcı görüşü savunursan birden **popüler** olabilir insan..." diyor.

60'lı yıllarda, radikal politikalar üzerinde son derece etkili olan Vietnam Savaşı'nın bugünkü sağcı gençliğin gelişmesinde büyük etkisi olduğunu söylemek her halde yanlış olmaz.

Yale Üniversitesi, yeni mezunlarından David Fun, tutucu National Review gazetesinde, "**Liberalizmin düşüşü çok boyutludur. Eğer liberalizmin politik fikirlerini uygulamakta devam edersek bu çok tuhaf olur. Tutuculuğumuz umarsız bir kader korkusu sonucudur. Biz 60'lı ve 70'li yılların geri gelmesini istemiyoruz.**" demekte.

George Washington Üniversitesi'nin bu tür bir yayınına okuyuculardan gelen bir yazıda: "**Amerika'daki her üniversitenin böyle demir yumruklu, tuttuğunu koparan, totemleri yıkacak bir sağ kanat gencine gereksinimi vardır!**" deniliyor.

"The Christian Science Monitor"dan özetleyerek çeviren: Nimet Tuna

miz kişiler gençliğin başını almış gittiği yerlerde kendilerini bulacaklardır, bakmasını bilirlerse.

lıkla uğraşan bir büro, aradığım yer. Kime sordumsa hepsi ayrı bir yer tarif etti. Ama buldum sonunda.

11.00 şimdi saat. Sekretere gazetedeki ilan üzerine geldiğimi söyleyip, kiminle görüşmem gerektiğini soruyorum. Müdür yardımcısı ilgileniyormuş. Kâğıtlarla, dosyalarla dolu masanın üstünde çakmağını bulmaya çabalarken, beklemem gerektiğini söylüyor. Oturmamı işaret ettiği sandalyeye ilişiyorum. Benden başka bekleyen dört kişi daha var. Biri bayan...

11'i 20 geçiyor. Hâlâ beklemekteyim. Hayaller kuruyorum bir yandan da... "Artık harçlığımı babam vermeyecek. Dolayısıyla paramı gönlümce harcayabileceğim. Kimseye hesap vermek zorunda değilim ... İlk maaşımla eve bir şey almalı. Haa, babam bir çakmak almak istediğini söylüyordu. Bir çakmak alırım ona şöyle çok pahalı olmayan cinsinden. Anneme de bir çift eldiven... Tekini kaybetmiş geçenlerde."

Yanımda oturan gencin beni dürtüklemesiyle hayallerimden sıyrılıyorum. Görüşme sırası bana gelmiş.

Adım, soyadım, yaşım, öğrenim durumum, askerliğimi yapı yapmadığım sorulduktan sonra yabancı dilimin hangisi olduğu sorusuyla karşılaştım. "İngilizce" dedim ve hemen ekledim, "okul İngilizcesi ama... Müdür yardımcısı "İngiliz İngilizcesi ve Amerikan İngilizcesi'nden sonra bir de okul İngilizcesi olduğunu öğrendim. Öğrenmenin yaşı yoktur, derler ya, doğruymuş," dedi . Buradan da tebessümle ve adresim alınarak uğurlanıyorum...

12'ye çeyrek var. İşyerinin bulunduğu hanın önündeyim. "Bu iş de yattı" diye düşünüyorum kendi kendime. Bloknotumda üzerine çarpı işareti çektiğim adresler ikileşti. Öğle tatiline 15 dakika var. Ama bir iş yerinin adresi çok yakın buraya. "Şansımı bir deneyeyim, belki yetişirim."

Koşar adımlarla yöneliyorum adrese. Yolda bir adamla çarpışıyorum. Öyle bir çarpışıyoruz ki, adamcağız kaldırımdan caddeye uçuyor. "Önüne baksana ulan!" diye bağırıyor. Yanıt vermiyorum. Harcayacak zamanım yok. Bir an önce varmalıyım adrese. Öff... Yollar ne kadar kalabalık... Hah, bir şu simitçi eksikti yolumun üzerine çıkacak! Şunlar

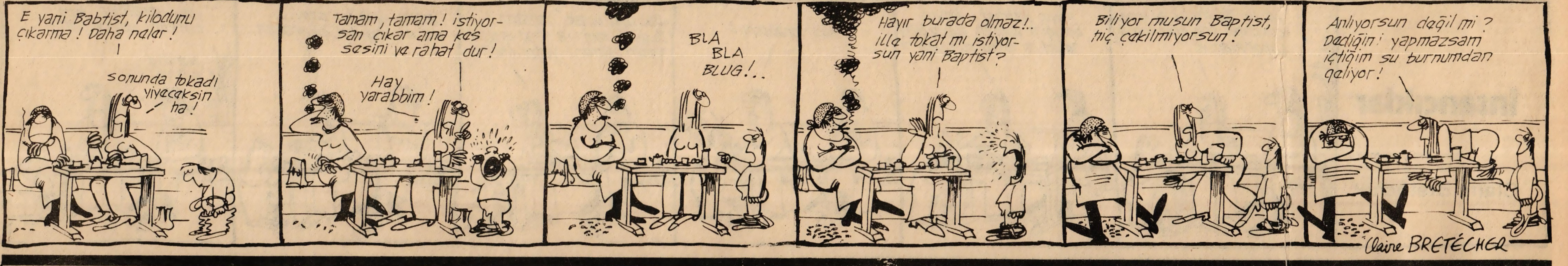
... Bekleyen toplam beş kişiyiz. Hepimizin yorgun olduğu yüzünden belli. Neden sonra adımı söylüyorlar. Odaya giriyorum. Karşımda 40 yaşlarında bir bayan var. Ben içerı girerken sigarasını yakıyordu. Oda dumanla, kül tablası izmaritle dolu. Konuya kestirmeden giriyor. "Sizi bir ay deneyeceğiz. Bu süre içerisinde 10 bin lira veriyoruz. İşe alındığınız zaman bu 17.500 olacak" "Ne, 17.500 mü? Ben köşe başında Amerikan sigarası satsam üç günde kazanırım bu parayı..." Bayan, "Madem öyle ise satın, bizim işimize yaramazsınız çok üzgünüm " diyor. Odadan hışımla çıkıyorum. İşe yaramazmışım. Neler başarabilirim oysa...

Geldiğim yer özel bir şirket. İthalat - ihracat işleri yapıyor. Saatime göz atıyorum: 15.30 olmuş... Büronun içi çok güzel döşenmiş. Pek fazla beklemiyorum. Görüşmenin yapılacağı odaya girerken kapıda çaycı ile karşılaşıyorum. Şöyle bir süzüyor beni... Adım, soyadım vs. den sonra sorulan soru, daktilo bilip bilmediğim. Bilmediğimi söylüyorum. "Peki , steno?" diyorlar. Yanıtım "Hayır". "Ya kartoteks düzenlemek?" sorusuyla karşılaşıyorum bu kez de... O işten de hiç anlamadığımı söyleyince, "Afedersiniz ama, siz ne bilirsiniz?" diye soruyorlar. "Ne mi bilirim? Hanibal Savaşı'ndaki kuvvetler dengesini çok iyi bilirim. Öff, öyle iyi bilirim ki Failâtün Failâtün Failün kalıbını. Hele Ohm Kanunları... İsterseniz kurbağanın başkalaşımını da çizerek açıklayabilirim size. "Kapıdanı çıkarken "Bana ne yahu... Ben mi ezberlettim bunları sana?" lafı geliyor kulağıma...

Caddedeyim. Artık eve dönmeye karar verdim. Birden biri giriyor koluma. Dönüp bakıyorum, lisedeki sıra arkadaşım. "Ne o?" diyor, "Karadenizde gemilerin mi battı? Ne bu halin?" Kısaca anlatıyorum durumu. "Ben de seni akıllı biri sanırdım" diyor. Ve sürdürüyor konuşmasını... "Sen neden benim gibi yapmadın? Ben bir araba aldım kendime, peder sağ olsun, taksicilik yapıyorum. İşler o biçim... "Bir birahaneye gidip, demlenmeyi öneriyor. Canıma minnet. Yorgunluktan ölmüşüm zaten...

Tam birahaneden içeri gererken camda bir ilan çarpıyor gözüme: "Dolgun ücretle bulaşıkçı aranıyor."

Gözlerim parlıyor birden!

MÜZİK

Genç sesler, genç soluklar...

"EZGİNİN GÜNLÜĞÜ" ile bir söyleşi:

"Verdiğimiz her yanıtın yeni bir soru olmasını diliyoruz"

HASAN BORA

17 Ocak 1983 gecesi Hodri Meydan Kültür Merkezi, yeni bir müzik topluluğunun doğuşuna tanık oluyordu. Çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu dinleyiciler arasında, müzik çevresinden - özellikle halk müziği ile ilgilenenlerden- tanıdık yüzlere rastlanıyordu. Salon tıklım tıklımdı, ayakta izlemek zorunda kalanlar görülüyordu. Ve konser başladığında, salondaki uğultu bıçakla kesilir gibi kesildi. **Ezginin Günlüğü** o gün belki de en büyük sınavını verdi; iki saatlik konser boyunca dinleyicilerin derin sessizliğini bozan, yine o dinleyicilerin dinmek bilmeyen alkışları oldu. Kendi düzenlemeleriyle semahları, Azeri ve geleneksel -değişik yörelere ait- türkülerimizi seslendiren topluluk üyeleri, dinletilerinin sonunda **Küçük Bir Söyleşiden** adlı bölümde, Enver Gökçe, Yaşar Miraç, Celil Oker ve Yannis Ritsos'tan derledikleri şiirleri müzik eşliğinde sundular.

Ezginin Günlüğü, İstanbullu bir topluluk ve on kişiden oluşuyor. Toplulukta düzenlemeleri Nadir Göktürk (cura), Tugay Başer (bas bağlama), Vedat Verter (bağlama), Emin İgüs (davul), vokalleri ise Şebnem Başer, Nurgül Yahyaoğlu(davul), Hakan Yılmaz ve Emin İgüs yapıyor. Ayrıca beste yapan Vedat Verter ve Emin İgüs'ün yanısıra, Ezginin Günlüğü'nde Canan Tollu flüt, Doğan Dikmen ney, topluluktan kısa bir süre önce ayrılan Baki Duyarlar'ın yerini alan Erol Şengül de viyolonsel çalıyorlar.

Topluluk ilk çıkışlarından aldıkları hızla iki konser daha verdi. Bu iki dinletiden sonra topluluğun müzik anlayışları hakkında kendileriyle yapılan bir söyleşiyi sunuyoruz.

Önce, "Niye Ezginin Günlüğü?" diye girdik söze...

"Bir yıldan beri birlikte çalışıyoruz, ancak , bu süre içinde müzikten gayrı başka bir sorunumuz olmadı desek yeridir. Varsa yoksa müzik... Sonra bize bir ad gerekli diye düşündük. İlk konserimizden iki ay önce koyabildik adımızı. Ezginin Günlüğü bize önceleri entelektüelce bir ad gibi geldi, sonraları ise ısındık bu ada. Amacımız bir yerlere türküler, sıcak notalar düşürebilmekti."

İlk konserinizden edindiğiniz izlenimleri anlatır mısınız?

Konseri düzenlerken hedefimiz dinleyiciye 'bu insanlar mükemmel bir şey yapmış' dedirtmek değildi, sadece 'bu umduğumuzdan fazla oldu. Nitekim verdiğimiz dinleti, daha önce yaptığımız hazırlık çalışmalarının altına düşmedi, ancak çıkardığımız dersler de olmadı değil. Örneğin bir ritm eksikliği sorunumuz oldu, dört kişi bir arada söylediğimiz Germir Bağları adlı Kayseri türküsünde, böyle bir çalışmaya daha hazır olmadığımızı sezdik. Bu nedenle vereceğimiz konserlerden bu türküyü çıkardık. İkinci konserimize hazırlanırken bas bağlamanın, tınısını tez yitirme özelliğini göz önünde tutarak düzenlemelerimizi yeni baştan ele aldık. Programımıza yeni olarak iki Karadeniz türküsü ile bir Azeri türkü kattık; sondaki şiir-müzik düzenlemesini de girişte sunmayı düşünüyoruz."

Müzik anlayışınızı kısaca değerlendirir misiniz?

"Topluluğumuzda bildiğiniz gibi, doğu ve batı çalgıları bir arada yer alıyor. Ancak biz tüm bu çalgıları bir araya getirirken amacımız yepyeni bir senteze varmak değildi; sadece olanaklarımız elverdiği ölçüde, anlatımımıza en uygun tınılara ulaşmaya çalışıyoruz. Çünkü bu çalgıları ilk kez bir araya getiren insanlar bizler değiliz; ülkemizde bizden önce birçok sanatçı bu türde girişimlerde bulundular. Bizler de bu zincirde bir halka olabilmek için koyulduk yola. Bir "semah"ta yaşayabildiklerimizi bağlamanın telinde, neyin soluğunda ve dilimizdeki ezgilerde aradık."

Müziğimizi ve müziğimiz için-de Ezginin Günlüğü'nü şöyle değerlendiriyor topluluk üyeleri:

"Bir yanıt vermeyi amaçladık. Yaşamı önümüze soru olarak koyup, müziğimizle yanıtlamak istedik onu. Ve arzuladık ki, bizlerin -topluluk çalışanlarının teker teker içinde bulundukları koşulların toplamından daha başka, daha fazla birşey olsun, "Hayatın, sonsuz taze kanı" dolaşsın şarkılarımızın damarlarında.

Annelerimizin ninnilerinden, şehirlerarası otobüslerde kulaklarımıza saldıranlara değin duyduğumuz her müzik, bunun da ötesinde her ses, yaratımımızın 'temel müzik birikimi'ni oluşturdu. Elbette bir ayıklama, hem de köklü bir ayıklama gerekiyordu; insani-olan'ı insani-olmayan'dan, güzel-olanı çirkin- olan'dan, yüce-olan'ı bayağı-olan'dan ayırmak. Türkiye kültürü gibi, binlerce kökü bir bucaksız ülkelere, kıyısız denizlere uzanan yüce bir ağacın meyvelerini toplamak ne denli zor bir iştir! Ve bu meyvelerin çoğunluğu "güncel susuzluğumuzu" gidermeden ne denli aciz kalmaktadır...

Biz de bu ağaca tırmanmakla işe başladık; türkü derler bir meyve bulduk orada; yüzyıllarca sevgi sofrasının, hüzün sofrasının katığı olmuş. Gördük ki lezzeti "hem aradığımız, hem değil" yeteneğimız yettiğince işledik onu, duyarlığımızla aşıladık.

Sözün özü, sanatın, bir ayna olan ama saat gibi ileriye giden bir ayna olan sanatın bitimsiz yollarına düştük, Kâbe yolunda karınca misali. Verdiğimiz her yanıtın yeni bir soru olması dileğiyle..."

Kendinizi bir gelenek içinde görüyor musunuz?

"60'lı yıllarda Ruhi Su'nun halk müziğine getirdiği akademik yaklaşım olmasaydı, biz bugün böylesi bir çalışmaya cesaret edemezdik. Ruhi hoca, müziğimizde bir dönüm noktasıdır. Ancak onun açtığı yoldan çok değişik yerlere gidilmiştir; herkes kendi soluğunu vermiştir müziğine. Bizimki de öyle olacaktır; kendimizce bir arayış içindeyiz çünkü. Ve öyle büyük iddiamız da yok."

Hasan Bora

Emin İgüs, Hakan Yılmaz, Erol Sengül, Tugay Başer, Şebnem Başer, Nadir Göktürk, Vedat Verter Nurgül Yahyaoğlu.

EĞİTİM

İKİ MEKTUP

TANZER OKUR

Öğrencinin öğretmenine mektubu

Sayın öğretmenim,

Sizinle dertleşmek, beklentilerimi iletmek, sorunlarımı dile getirmek amacıyla yazıyorum bu mektubu size.... İstiyorum ki, aramızdaki duvarı yıkalım. İki dost olarak, el ele verip bir takım çözümlere ulaşabilelim. Tüm amacım bu...

Yüzlerce öğrencinizden birisiyim ben. Sınıfta her gün görmenize karşın, tanımadığınız bir genç... Adımı bile bilmiyorsunuz benim. Not defterinizden öğrendiğinizde adımla sesleniyorsunuz bana. (Hatta, zaman zaman gene not defterinizden bulduğunuz okul numaramla çağırıyor, ismimi bile söylemiyorsunuz.) Sizin için ben "camın önünde oturan"ım. Bir diğerimize seslenirken de, örneğin "gözlüklü kızın arkasındaki" diyorsunuz.

Herkes gibi ben de adı olan bir insanım! Düşünen, bir takım sorumluluklarının bilincine varmış, pek çok sorunu olan lise öğrencisi, bir insan... Ama bu insanın adını öğretmeni bilmiyor. Ne gurur kırıcı bir durum. Siz bana sadece numaramla seslendiğinizde ise, "Acaba" diyorum kendi kendime, "Ben bir öğrenci miyim, yoksa üzerinde seri numarası yazılı olan bir eşya mı? O kadar değersiz miyim ki adım bile bilinmiyor öğretmenim tarafından?"

Ama biliyorsunuz ki, her insan bir değer taşır ve kendisine önem verildiğini de zaman zaman hissetmek ister. Hele karşısında gerçekten saygı duyduğu biri varsa, o kişi tarafından önemsendiğini anlamak öylesine büyük bir mutluluk kaynağıdır ki...

Biliyorum ki, ancak tanıdığınızda beni anlayabilecek ve sorunlarımı da kavrayabileceksiniz.

Şimdilik sadece bu sorunumu iletiyorum. Eğer mektubumu yanıtlarsanız diğer konulardaki beklentilerimi dile getirebilecek "cesareti" bulacağım kendimde.

Saygılarımla.
Öğrenciniz

Öğretmenin öğrencisine mektubu

Sevgili öğrencim,

Önce şunu belirteyim ki, tutumun çok mutlu etti beni.

Öğretmen-öğrenci kimliği içinde iki insanın dostça dertleşebilmesi, yapıcı bir iletişim kurabilmesi ne güzel şey...

Eleştirine hak vermiyor değilim. Ancak; sizlerin adlarınızı bilememek beni rahatsız etmiyor mu sanıyorsun? Sınıfa girdiğimde karşımda iki kişilik sırada üç, hatta dört kişi oturduğunuzu görmek, siz kitaplarınızı, defterlerinizi koyacak yer bulmaya çabalarken öğrencilerimi izleyip, bir şey yapamamak beni hiç üzmüyor mu acaba?

Şimdi bir an için kendini benim yerime koy ve düşün: Tek bir sınıfta 50-60 öğrencin olsa ve ders verdiğin (en azından) üç-dört sınıfın bulunsa tüm bu öğrencilerin adlarını anımsayabilir misin? Hele aklında bir sürü sorun varsa...

Aslında bir öğretmenin öğrencilerinin ismini bile bilmemesinin küçültücü, gurur kırıcı bir durum olduğunu biliyorum. Sizlere bazen bir numara olarak seslenmemin saygınlığımı azaltması da doğal. Bu sizi üzerinde seri numarası yazılı olan bir eşya olarak gördüğümden değil. Asla değil...

Şuna emin ol ki; tüm öğretmenler için öğrencileri değer taşır.

Şu noktayı da göz ardı etmemeli: Tüm isimleri akılda tutamamam öğrencilerime değer vermediğim anlamına gelmez. İnan, hepiniz benim gözümde çok önem taşıyan "insan"larsınız.

Seni veya bir diğer öğrenciyi "camın önündeki" veya "gözlüklü kızın arkasındaki" diye çağırmam ise yüzlerce gencin adını aklımda tutamamamdan kaynaklanıyor.

Ama gene de bu konudaki hatamı gidermeye çalışacağıma söz veriyorum.

Sevgilerimle... **Öğretmenin**

çocuklarda gelecek var' demeleri yeterliydi bizim için. Oysa gördüğümüz ilgi

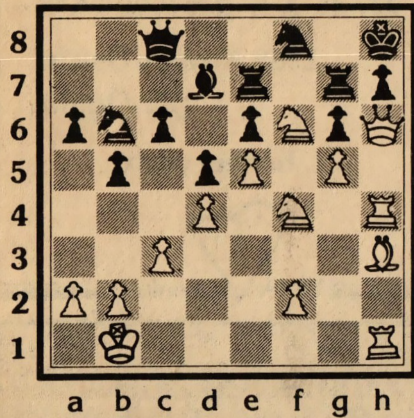
yandan dikey olarak tarihin derinlikleri-ne, bir yandan yatay olarak uçsuz

SATRANÇ

ZAVEN ÇİĞDEMOĞLU - VASFİ GÜCER

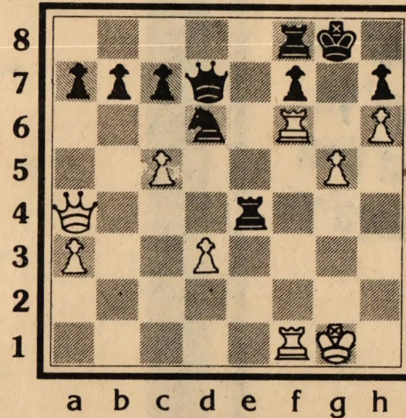
Vezirgambiti

Bu haftadan itibaren daha önce kısaca ilk birkaç hamlelerini ana devamyolu olarak tanıttığımız açılışları biraz daha ileriye götürerek o açılışın arkasında yatan anafikirleri kavramaya çalışacağız. Vezirgambiti açılışlarının klasik hamleleri olan 1.d4 d5'den sonra beyaz c hattını ele geçirmek için c hattı piyonunu 2.c4 sürerek feda etmektedir. Amacı siyahın 2....dc4 yapması ve dolayısıyla merkezde kuvvetli olan d5 piyonunun ortadan kalkması ve e4 karesine yaptığı baskıyı yoketmektir. Siyah yapacağı ikinci hamle ile Vezirgambiti açılışına yeni bir yön vermek durumundadır. 2...dc4 ile 'Kabul edilen Vezirgambiti', 2...e6 ile de 'Kabul edilmeyen Vezirgambiti' açılışlarına girecektir. Kabul edilen Vezirgambitinde beyazın klasik hamlesi olan 3.Af3 ile hem hafif bir aleti geliştirmekte hem de merkezdeki d4 ve e5 karelerini kontrol etmektedir. Bu arada siyahın c4'deki korunmasız piyonunu doğaldir ki almakta acele etmek beyazın da gelişimini aksatacağından pek tercih edilmez. Diğer hamleler 3.e4 ise 3....e5 cevabı ile ancak eşitlik verir. 3.Va4+ Ac6 4.Vxc4 yine eşit bir devam yoludur. Siyah piyonu koruyamaz çünkü 3...b5'ten sonra 4.a4 c6 5.e3 Vb6 6.ab5 cb5 7.Ae5 Fb7 8.b3 cb3 9.Vxb3 ile beyaz üstündür. Eğer 3....c5 4.d5 ile beyaz yine hafif üstün. Ana devamyolunda ise 3....Af6 4.e3 Fg4 Alekhin'in (Eski Sovyet Dünya Şampiyonu) önerdiği hamle, eskiden oynanan 4....e6 5.Fc4 c5 6.0-0 a6 7.Ve2 b5 8.Fb3 Ac6 9.Ac3 Fb7 10.Kdl Vb6 11.d5 ed5 12.e4 d4 13.e5 hamleleriyle beyaza daha çok üstünlük verdiğinden son zamanlarda oynanmamaktadır. Alekhin'in devamyolunda 5.Fxc4 e6 zorunludur, (çünkü beyazın tehdidi 6.Fxf7+ Şxf7 ve 7.Ae5+'dan sonra kesin üstünlük) 6.h3 Fh5 7.Ac3 Abd7 8.e4 beyaz taşlar merkezde en önemli karelere merkez piyonlarını sürmüş, geliştirdiği hafif aletlerle de açılış ilkelerine uygun bir gelişim göstermiştir. 8....Ab6 9.Fd3 (e6 sürüldüğünden beyaz Fil c4-e6 diagonalinden c2-g6 diagonaline geçiyor) 9...Fxf3 siyah kendi Filine uygun bir diagonal bulamadığından beyazın aktif Atına değişmeyi tercih ediyor. 10.gf3 burada beyaz, piyonu yerine Vezirle almayı denerse merkez piyonunu (d4) kaybeder, piyonla alarak dolaylı yoldan bazı tehditler de yapıyor. Örneğin şimdi siyah d4 piyonunu alamaz çünkü Fb5 'açmalı şahına' karşı Vezirini kaybeder. Ayrıca ilerde g hattının açık olmasından yararlanıp rakip Şah kanadına atak geliştirmeyi de planlıyor. 10....c5 siyah ise buna karşılık Vezir kanadı atağına kalkıyor. 11.Fg5 beyaz d4 piyonunu gözden çıkarıp topluca atak geliştiriyor. 11....Vxd4 12.Fb5+Afd7 13.Ve2 Fe7 14.Kdl Ve5 15.Kxd7 Axd7'den sonra beyaz kalite eksik olmasına rağmen etkili bir atakla insiyatifini sürdürüyor.

Kombinezon 1. Bu haftaki ilk kombinezon yine bir yazışmalı satranç karşılaşmasından. Uluslararası Yazışmalı Satranç Federasyonu tarafından düzenlenen Avrupa ve Dünya turnuvaları, masabaşında oynanan pratik satranç kadar çekişmeli geçmekte ve hatta bazen beklenmeyen kombinatif oyunortası fedaları gerçekleşebilmektedir. D'ADAMO-SLEIDINGER yazışmalı maçında olduğu gibi, hamle sırası beyazdadır.

Kombinezon 2: Bu kez iki Uluslararası Usta BASMAN-BALSHAN karşılaşmasında beyazlar materyal geri olmasına rağmen mat için oynuyor, hamle sırası beyazdadır.

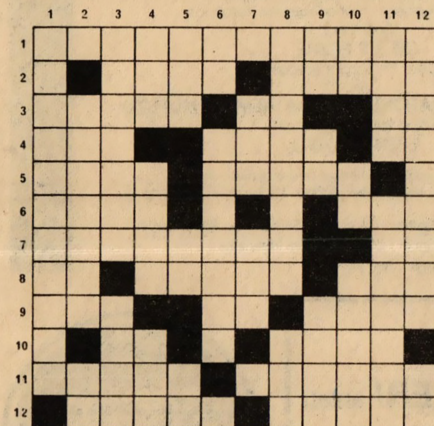

ÇAPRAZ BULMACA

SALİM SARAÇ

SOLDAN SAĞA

1. Hasan İzzettin Dinamo'nun konusunu Kurtuluş Savaşından alan bir romanının adı. 2. (Tersi) Bir kişi tarafından okunan ya da çalınan müzik parçası. - İlahi Komedi adlı eseriyle tanınan ünlü bir İtalyan şairinin adı. 3. Güneyden esen kurutucu yel. -Sayma, sayılma. - İki tarla arasındaki sınır. 4. Ateş ya da sigara yakmak için çakmak çakarak tutuşturulan madde. -Hiçbir hastalığı, vücutça hiçbir eksikliği olmayan. -Bir ağırlık ölçü biriminin kısa şekli. 5. Eski Yunan mitolojisinde aşk tanrısının adı olup, bugün insanlarda üreme içgüdüsünü anlatır. -Kaybolmuş olan. 6. Göze çarpar yanı olmayan. -Dini müzik alanında meydana getirdiği eserleriyle tanınan 1685 - 1750 yılları arasında yaşamış Alman müzisyeninin adı, okunuş olarak. 7. Harita çıkarmaya yarayan bir aygıt. -Neon elementinin simgesi. 8. Meyvelerde çekirdekle deri arasındaki kısım. -Birini uydurma bir nedenle bırakıp savuşmak. -Bir denklemde eşit işaretiyle ayrılmış iki anlatımdan biri. 9. Uluslararası gelişme örgütünün kısa adı. -Kromun simgesi. -Bir eksenin döndürdüğü tekerlek biçiminde makine parçası. 10. Doğu müziği araçlarından iri karınlı, kirişli, çalgıçla çalınan bir çalgı. - Aslı kalkan demek olup bir tahtaya çakılmış olarak spor armağanı gibi verilen ve üstüne gerekli adlar ve tarihler kazılan maden levha. 11. Türk şiiri üstüne incelemeler yapmış olan ünlü bir Sovyet türkoloğunun önadı. -(Tersi) Katışıksızlık. 12. Bir gemi ile herhangi bir şeyin birbirine değecek kadar yanaşması. -(Tersi) Çift kanatlılardan, altı ayaklı, birtakım uçucu böceklerin genel adı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. 1564 - 1616 yılları arasında yaşamış, dünyanın en büyük şairlerinden, tiyatro yazarlarından biri ve modern dramın kurucusu olarak tanınan, Bir Yaz Gecesi Rüyası, Kral Lear gibi eserler vermiş olan bu büyük şair ve tiyatro yazarının adı, yazılış olarak. 2. Kimyada ne olduğu seçilemeyen karamsı biçim. -Kripton'un simgesi. 3. Eskiden Rumeli'de kimi yerlerin valilerine verilen san. -Yük taşımak ya da köprü kurmak için kullanılan altı düz bir çeşit deniz aracı. 4.(Tersi) Gözde sarıya çalan kestane rengi. -Yıl. -Bir sanat yapıtında işlenen konu. 5. (Tersi) Yeterince aydınlık olmayan. -Orhan Kemal'in 1952 yılında yayımlanan bir hikaye kitabının adının ilk harfleri. Endonezya'nın para biriminin simgesi. 6. Başkaları, diğerleri anlamında kullanılan bir kısaltma. -Bir ereği gerçekleştirmek için güç kullanan kimse. 7. Baş kaldıran, isyan eden. -Sıcak, heyecan gibi nedenlerle deri gözeneklerinden sızan. 8. Saymak. -Bir işte tutulacak yollar sayılı olduğunda seçilebilecek yol anlamında kullanılır. 9. (Tersi) Çok istekli, çok hevesli. - (Tersi) Yukarıdan aşağıya doğru gel anlamında bir emir. -Eziyet, sıkıntı. 10. (Tersi) Hollanda'nın uluslararası işareti. Cemo romanıyla Türk Dil Kurumu 1967, Yeşil Gölge ile de 1968 May roman ödülünü kazanan ünlü bir romancımızın ad ve soyadının ilk harfleri. -Gösterişsiz, süssüz. 11. Düşüncesizce her işe atılan. - Dil tutukluluğu. 12. Ünlü şairimiz Can Yücel'in 1982 yılında yayımlanan bir şiir kitabının adı.

ÇİFTE ÇETREFİL

TURGUT ONGUN

NASIL ÇÖZECEKSİNİZ?

1. Önce aşağıda tanımları verilen kelimeleri bulmaya çalışın ve her bir harfi bir çizgi üstüne gelecek biçimde yazın.

2. Sonra, çizgilerin altlarındaki sayılara göre, bu harfleri bulmacadaki aynı sayılı karelere aktarın. (Dolu kareler, dize sonlarını gösterir.)

3. Bulmacadaki kareler harflerle doldukça, kimi kelimeler belirmeye başlayacaktır. O zaman, bulmacadaki harfleri çizgilerin üstüne taşıyarak, tanımlarından çıkaramadığınız kelimeler varsa, onları da bulabilirsiniz. (Bulmacadaki karelerin sağ üst köşelerindeki harfler, tanımlar dizinindeki harf sırasını göstermektedir.)

4. Bulmaca tamamlanınca, karelerde, bir şairimizin bir şiirinden dizeler bulacaksınız. Tanımlar bölümünde ise, bulduğunuz kelimelerin ilk harflerini yukarıdan aşağıya okduğunuzda, bu dizelerin şairinin adıyla alıntı yapılan şiirinin adını göreceksiniz.

1 M	2 A	3 B	4 C	5 C	6 N	7 O	8 A	9 H	10 A	11 C	12 C	13 A	14 F	15 E	16 D	17 G
18 C	19 C	20 E	21 H	22 F	23 B	24 B	25 B	26 T	27 E	28 H	29 E	30 B	■	31 C	32 F	33 I
34 C	35 F	36 H	37 G	38 I	39 I	40 G	41 I	42 I	43 J	44 C	45 P	46 G	47 L	48 B	49 H	50 B
51 I	52 E	53 J	54 P	55 N	56 C	57 F	58 J	59 I	60 I	61 L	62 M	63 O	64 I	65 N	66 L	67 P
68 C	69 F	70 H	71 R	72 P	73 S	74 S	75 G	76 P	77 N	■	78 J	79 F	80 J	81 K	82 J	83 N
84 F	85 T	86 P	87 S	88 P	89 K	90 T	91 L	92 G	93 S	94 N	95 J	96 N	97 P	98 P	99 R	100 D
101 P	102 S	103 L	104 T	105 R	106 R	107 S										

Tanımlar

A) Arapça, okuma yazması olmayan kimse — 10 8 13 2

B) Tersi, kimyasal enerjiyi elektrik enerjisine çeviren ve genellikle radyolarda kullanılan şeyin pahalı olmayanı (İki kelime) — 24 3 48 30 23 50 25

C) Salâh Birsel'in bir şiir kitabı — 11 5 19 56 4 68 31 44 12 34 18

D) Tersi, "ve" — 16 100

E) Divan edebiyatında, en güzel örneklerini Kadı Burhaneddin'in verdiği, rubaiye benzer bir koşuk türü — 20 27 15 29 52

F) Yunan tarihçisi Ksenophon'un, onbinlerin dönüşünü anlatan yapıtı — 14 69 32 22 35 57 84 79

G) Amerikalı gerçeküstücü bir ressamın adı soyadı — 40 37 92 17 46 75

H) 1895-1952 yılları arasında yaşamış, çağdaş Fransız şiirinin en önemli şairlerinden biri — 21 36 70 49 28 9

I) Türk tiyatrosunun kuruluş yıllarındaki ilk oyuncularımızdan biri — 38 39 33 51 64 59 42 41 60

J) Ince aralıklardan az az çıkan şey — 80 43 82 53 95 58 78

K) Geçtiğimiz günlerde Devlet Tiyatrolarındaki işine son verilen bir kadın oyuncumuzun ad ve soyadının baş harfleri — 81 89

L) Kitaplarından ikisinin adı "Cinsel Devrim" ve "Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı" olan ruhbilimci yazarın soyadı — 47 66 91 103 61

M) Yemek — 62 1

N) 1982'nin Nobel ödülünü alan yazarın adı — 6 77 83 55 96 94 65

O) Kazak "yap" anlamına bir emir — 7 63

P) 1875-1933 yılları arasında yaşamış ve Eğitim Komiserliği de yapmış olan Sovyet edebiyat kuramcısı, eleştirmeni — 76 72 97 86 45 88 67 98 54 101

R) Tersi eğilim, sevgi, sempati anlamına gelen Arapça bir kelime — 106 105 99 71

S) Tarihte bu adla anılan üç Anglosakson kralı vardır — 107 73 93 74 102 87

T) Tersi, ozan — 85 104 90 26

(Çözümler 10. sayfada)

KISA KISA

TARİHTEN GÜNCELLİĞE. Murat Belge, Alan Yayıncılık, İst., Mart 1983 452 s. 600 Lira.

Murat Belge, düşünce iletme kaygısını üslup oluşturma çabasının önüne geçirerek, tam bir "gazetecilik profesyonelliği"yle, varolan yayın organları arasında ayrım yapmaksızın, belirli bir "yazma pratiği" içinde, kişiselliğini bir "bakış" tutarlılığında eritmeye çalışarak yazdığı "Denemeler"ini **Tarihten Güncelliğe** adı altında bir kitapta topladı. 1975 yılından bu yana çeşitli gazete, dergi ve yıllıklarda yayımlanan 86 deneme yer alıyor kitapta: konularına göre gruplandırılmış, düzenlenmiş, genişletilmiş, açıklamalar eklenmiş. **Tarihten Güncelliğe**, yaşamı "tarihsel" ve "gündelik" diye ikiye ayırıp birinciye alabildiğine önem verirken ikinciye aldırmayan anlayışa bir tepki niteliği taşıyor: Yaşamı kavrayabilmek, yorumlayabilmek ve değiştirebilmek için gündeliğin gözardı edilmemesi, pratikte bir değişiklik yaratılması için gündelik yaşamın teoride ihmal edilmemesi, bugünün somutunun, soyut bir yarın uğruna feda edilmemesi gerektiğini vurguluyor. Ele alınan her konuda yeni ufuklar açan, tartışma gündemine yeni değerler koyan insanı düşünmeye, bildiklerini, bildiğini sandıklarını yeniden gözden geçirmeye çağıran denemeler bunlar. **Tarihten Güncelliğe**, Falukner Joyce ve Dickens'dan çevirileriyle tanıdığımız Murat Belge'nin ilk yapıtı.

KUŞAKTAN KUŞAĞA, Dr. Nejat F. Eczacıbaşı, Eczacıbaşı Vakfı Yay., İst., Kasım 1982, 270 s. 500 Lira.

"İnsanlık tarihinin en karanlık dönemlerinden biri" olan Hitler Almanya'sından Roosevelt'in başkanlık yaptığı Amerika'ya demokrasiye geçiş denemeleri yapan Türkiye'ye ve sonrasına, yetişmiş yıla dayanan bir ömrün deney birikimi anlatılıyor, **Kuşaktan Kuşağa**'da.

Karma ekonomi düzeni içinde yer alan ilk sanayicilerden biri olmanın getirdiği yoğun, ilginç, karmaşık (ve karmakarışık) olaylar sergileniyor. Özel girişimcilerin son yıllarda çokça rağbet ettikleri bir yönelişin (anılarını, yaşamını, deneyimlerini yazma ve topluma sunma yönelişinin) Dr. Nejat F. Eczacıbaşı'ndaki yansıması. Ancak, Eczacıbaşı'nın "ülkenin geleceği için büyük umut bağladığı" gençliğe borçlu olduğu "şükranı" "mütevazı bir ölçüde yerine getirmek için kaleme aldığı" anılarında belirgin bir özellik var: Bugünkü yerini "çok çalışmaya", "çalışana Allah verir"e, "çok yoksulken bu duruma geldim"e "ayakkabılarımı pençeletip giyiyorum" demogojisine dayandırmıyor. İyi olanakları bulunan bir aileden gelen, bu olanakları değerlendirerek okumuş, hep ayrıcalıklı olmuş bir Ezcacıbaşı. Ekonomik uygulamalara yönelttiği eleştirileri okuyan, kapitalizm hakkındaki görüşlerini öğrenen kişi, dünya görüşünü akıllıca savunan biri karşısında bulunduğunu anlıyor. Konuyla ilgilenenlerin yararlanarak okuyabilecekleri bir kitap **Kuşaktan Kuşağa**

20.YÜZYIL TÜRK ŞİİRİ ANTO-

Yordan Yovkov, Bulgar edebiyatının önde gelen bir öykücüsüdür

"TEKERLEKLERİN TÜRKÜSÜ" VE Y. YOVKOV

ETEM ÜTÜK

Deliorman ve Dobruca, Balkanlar'da Türklerin en yoğun bulundukları yörelerdir. Orta Asya'dan kopup gelen Türk kavimlerinin kimi bölümleri Karadeniz'in kuzeyinden geçip buralara yerleştiler. Gelibolu'dan Rumeli'ye geçen Osmanlılar, bu yerlere geldiklerinde, kendi soylarından olan yerli Türkleri buldular. Buralarda, Osmanlı yönetiminde olduğu gibi, ondan sonraki Bulgar yönetiminde de çoğunluk hep Türklerde olmuştur. Bugün bile bu yörelerde Bulgar halkının hiç bulunmadığı, ya da çok az sayıda bulunduğu, Türklerin çoğunluk olduğu köyler vardır. Buralarda yaşayan Bulgar halkıyla Türk halkı gerek Osmanlılar döneminde, gerekse Bulgarların yönetiminde hep kardeşçe yaşadılar.

Daha önceki bir yazımda da belirttiğim gibi, biz Balkanlarda yüzyıllar boyu egemenlik kurmuş bir ulusuz. Yönetimimiz altındaki kavimler, ulus olma bilincine vararak birer birer bağımsız devletler kurmuşlar, egemen yaşayan soydaşlarımız da azınlık durumuna düşmüştür. Gerek egemen, gerekse azınlık olarak birlikte yaşamanın elbette bizde ve onlarda uzun yıllar silinmeyen acı-tatlı anıları, izlenimleri vardır. Ancak, gerek Balkanlı Türk ve gerekse Türkiyeli yazarlarımız bu izlenimleri dile getiren roman ve öykü türünde yapıtlar vermemişlerdir. Onlar ise bunun örneklerini bol bol vermişlerdir. **Bunlardan** birisi, belki de en başarılısı Yordan Stefanov Yovkov'tur. Bu ünlü Bulgar yazarının **Tekerleklerin Türküsü** adlı yapıtının Türker Acaroğlu'nca aslından yapılan çevirisinde 15 öykü yer almaktadır. Çevirmen Acaroğlu'nun, baş sayfalarında yazarın yaşam öyküsü, yapıtları ve sanatı üzerine bir yazısı bulunmaktadır. Öykülerin kahramanları çokluk Türklerdir. Olaylar Türkler arasında, Türk köylerinde geçmektedir. Kahramanları Bulgar olan öykülerde de Türkler vardır. Yani, Türk adı geçmeyen hemen hemen hiçbir öyküsü yoktur, Yovkov'un. Bu da doğaldır. Çünkü, Yordan Yovkov'un 9 Kasım 1880 'de doğduğu İslimye ilçesi ve 17 yaşında iken ailece göçtükleri Hacıoğlu Pazarcığı'na bağlı Çıfıtkuyusu köyü de Deliorman'dadır. Çocukluğu, gençliği ve onbir yıllık öğretmenlik yaşamı hep Türkler arasında, Türklerle birlikte geçmiştir. Kendi köyü olan Çıfıtkuyusu'nda geçen "Asiye" başlıklı öyküyü, daha 1940'lı yıllardaki öğrencilik çağımda; sonra yine Türker Acaroğlu tarafından hazırlanan "Bulgar Hikâyeleri Antolojisi" nde (1967) okumuştum. Bu yapıtta da aynı öyküyü bir kez daha okudum. Her okuyuşumda ayrı bir tat aldığımı belirtmek isterim.

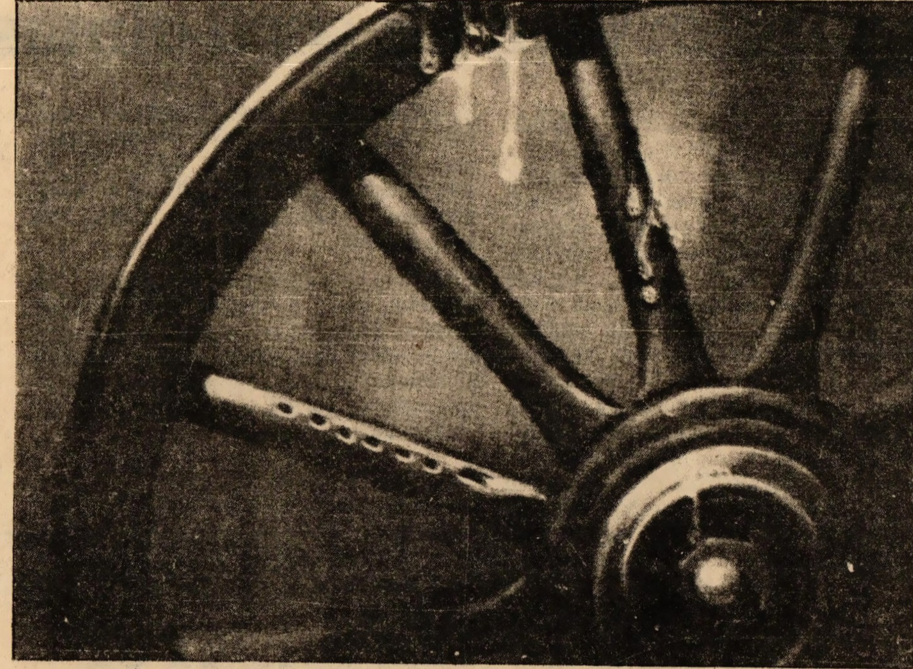
Yokov, bu öyküsünde olduğu gibi, ötekilerde de hep doğrudan, iyiden, güzelden yanadır, hep doğruların, iyilerin yanındadır.

Yovkov'u okurken insan, bir yabancı yazarı değil de, kendi ülkesinden bir yazarı okuyormuş gibi olur. Anlatım o denli sıcak ve içtenliklidir. Olayların geçtiği yerlerin adları Türkçe, kişilerin de Türk oluşları bu sanıyı vermektedir. Çevirmen Acaroğlu'nun belirttiği gibi, Yovkov öykülerinde, insancıldır. Sanatının hiçbir yerinde kötülük başarı kazanamaz. İnsanları yüceltip soylulaştırır. Irgatların çalışmalarını acımasızca sömüren "çorbacı"ları canlandırır. Toplumsal uyuşmazlıkları kendine özgü bir biçimde çözümler. Haksızlığa uğrayan insanları derin bir acıma ile, sevgi ile anlatır. İnsanın duyu ve bilincine aşırı ölçüde inanır. İçinden çıktığı ve birlikte yaşadığı köylüyü ruh incelikleriyle tanır, anlatır; acılarını, sevinçlerini yaşamış olduğu gibi ustalıkla yansıtmasını bilir.

Yapıtın çevirmeni Türker Acaroğlu, Fransızcanın yanında Islav dillerini, özellikle Bulgarca'yı çok iyi bilmektedir. Bu bakımdan, Islav dillerinden yaptığı çevirilerini, bir takım kişilerin yaptığı gibi Fransızca, Almanca ya da İngilizce'lerinden değil, özgün dillerinden yapmaktadır. Bu da çevirilerinin değerini o denli artırmaktadır.

Yakın komşumuz Bulgaristan'ın özgün ve büyük yazarı, Türk dostu Yordan Stefanov Yovkov'un bu yapıtının tüm güzelliği, canlılığı ve çekiciliği ile okunmasında Türker Acaroğlu'nun çevirisinin de payını unutmamak gerekir.

Tekerleklerin Türküsü. Öyküler. Yazan: Yordan Yovkov. Çeviren: Türker -Acaroğlu. İstanbul, Yazko Yayınları 1982, sayfa: 180 ederi: 180 TL.

Erkal Yavi

Einstein'ın serüveni

ÖZGÜR ÖZDEMİR

Sartre gibi, Madam Curie gibi ve daha pekçokları gibi Einstein da kim olduğu pek bilinmeyen ünlülerdendir. Merak denilen yaman sürükleyici bazen bir adı eylemlerinden sıyırıp alıyor, dünyanın dört bir yanına büyülü bir üst gerçeklik gibi, bir tılsım gibi, bir giz gibi yayıyor. Einstein adı bir sinema oyuncusununki kadar, bir futbolcununki kadar yaygındır dersek yalan söylemiş olur muyuz? Pek dingin görünen pek devingen bir yaşamı olmuştu Einstein'ın. Almanya'dan İsviçre'ye, sonra Fransa'ya, Amerika'ya uzanan bir yaşam çizgisi.

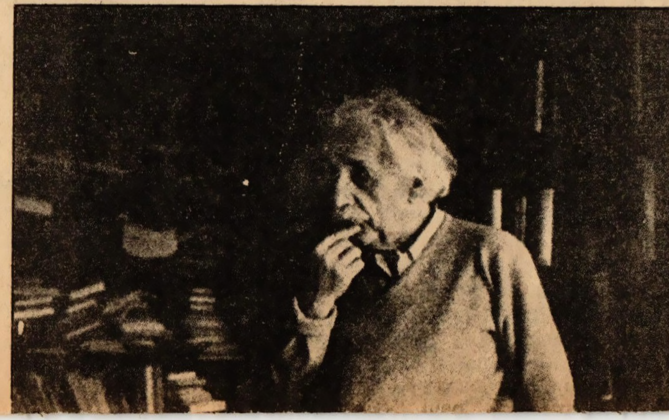
Gerçekte onun değerini kavrayabilmek için azçok fizik bilmek gerekir; salt felsefe okumuşların ise bu büyük çabayı anlayıp değerlendirmesi olanaksız. Bunun için ünlü ama bilinmedik adları iyice kolaylaştırarak anlatan basit kitaplar olmalı. Jeremy Bernstein'ın **Einstein**'ı da bunlardan biri. Yazar, Einstein'ın yapıp ettiklerini, bulup çıkardıklarını onun yaşamı içinde değerlendiriyor, böylece ortaya roman gibi bir bilim kitabı çıkıyor.

1933 ocağında Hitler iktidara geliyor. O sırada Einstein Belçika'da bir deniz kıyısında günlerini geçirmekte, Berlin'e dönmeyi düşünmemektedir. Berlin yakınlarındaki yazlık evini Gestapo yağma eder, "bir komünist ayaklanmayı finanse etmekte kullanılacağı bahanesiyle" mallarına el koyar. Bu da yetmez, "görecelik kuramı" üzerine yazılarının bazıları yakılır. Bunu Prusya Bilimler Akademisi'nden kovuluşu izler. "Einstein'ı öldürme girişimleri olduğuna dair bazı söylentiler" vardır. Belçikalılar iyi kötü onu korumaya çalışırlar.

Bundan sonra Einstein Amerika'nın yolunu tutar ve bir daha Avrupa'ya dönmez. "Hiçbir zaman istemediği ve anlayamadığı ünü" 1933'ten sonra orada yayılmaya başlar. Bu ün elbette birdenbire kurulmuş değildir. Bu ün Almanya'daki ilk çalışmalarla kurulmaya başlamış bir ündür. Nitekim onun görelilik ya da görecelik kuramı 1905'de yayımladığı bir makalede belirmeye başlamıştır. Görelilik her şeyden önce birey için bir geriye dönülmezlik bilincidir, geçmiş, şimdi ve gelecek boyutlarında varlığını duyurur. Burada öznel zamanla nesnel zaman, yani içimizdeki zamanla saatlerin gösterdiği zaman ayrımı ortaya çıkar. Aynı andalık'tan giderek dünyadaki olayları nesnel saatle ölçebiliriz, ama "Ay'daki olayları dünyadaki saatlerle ölçmeye kalkışırsak" büyük bir "gecikme"yle karşı karşıya kalırız. Kuramın çıkış noktası böylece hazırlanır. Daha sonra Einstein kuramına ikinci bir varsayımı, "boşlukta ışık hızının 'evrensel bir sabit' olduğu, yani ışık kaynağının gözlemciye göre hızı ne olursa olsun aynı olduğu" varsayımını katar.

Böylece sürer Einstein'ın serüveni. Bir roman gibi sürer. Gerçekte bu tür basitleştirici incelemeler her zaman yapılmalı, yalnız bilim adamları için değil, yalnız filozoflar için değil, edebiyat adamları için de yapılmalı. Bu yönüyle **Einstein** adlı kitap elbette bizim için bir kazançtır, özellikle de bilimsel konulara meraklı olanlarımız için. Kitabın temiz bir dille ve elbette yetkili kalemlerce çevrildiği hemen belli oluyor. Yazıyı bitirirken çok küçük bir eleştiri getirmeme çevirmenler izin versin: Aristoteles'e Aristo, Ptolemaios'a Batlamyus ya da Ptolemy demek pek uygun olmuyor.

Jeremy Bernstein,
Einstein, çevirenler: Nazan Hekim - Reşit Canbeyli, Yazko Bilim Dizisi: 3, İstanbul 1982

HAFTANIN KİTAPLARI

ROMAN

Huzur
Ahmet Hamdi Tanpınar, 3. basım, Dergah yayını, 472 s. 450 Lira.

Badanalı Yüzler
Yaman Koray, İnkılap Aka Yayınevi, 400 s. 400 Lira.

Bekleyiş
J.P. Sartre, Altın Kitaplar yayınevi, 405 s. 500 Lira.

Çılgın Bir Dünya
John Irving, Altın Kitaplar, 364 s. 400 Lira.

Biz Birbirimize Benzeriz
Muzaffer Abayhan, Tanı yayını, 163 s. 250 Lira.

Talih Kuşu
Desmond Bagley, (Çev: Ayten Oray), E Yayını, 312 s. 350 Lira.

ÖYKÜ

Akışı Olmayan Sular
Pınar Kür, Can yayını, 230 s. 300 Lira.

Değirmen
Sabahattin Ali, 5. basım, Cem yayınevi, 175 s. 250 Lira.

Sahipsizler
Bekir Yıldız, 9. basım, Cem yayınevi, 102 s. 150 Lira.

Dünyadan Bir Atlı Geçti
Bekir Yıldız, 6. basım, Cem yayınevi, 94 s. 150 Lira.

Tik
Metin Kökten, 152 s. 200 Lira.

YARDIMCI KİTAPLAR

Doktorunuz, Sağlık Klavuzu
Dr. Lester L. Coleman (Çev: Dr. Alpaslan Berklay) Songur yayınlar, 446 s. 650 Lira.

DENEME-İNCELEME-ARAŞTIRMA

İnsan ve İnsanlar
Çiğdem Kağıtçıbaşı, 4. basım, 380 s. 500 Lira.

Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi
Prof. Dr. Hüseyin Atay, Dergah yayınevi, 355 s. 600 Lira.

Köy Enstitüsü Yılları
Talip Apaydın, 3. basım Çağdaş yayınları, 236 s. 275 Lira.

Ege Bölgesinde Kadın Kıyafetleri
Dr. Ayten Sürür, Akbank yayını, 64 s. 500 Lira.

ŞİİR

Pablo Neruda
(Çev: Enver Gökçe), Dayanışma yayını, 2. basım, 210 s. 250 Lira.

GÜLMECE

En Güzel Cimri Fıkraları

LOJİSİ İlhami Soysal, Genişletilmiş 2. Basım Bilge Yayınevi

Gazeteci- Yazar Ilhami Soysal inceleme ve kitap tanıtma yazılarından gelen deneyimle antoloji tekniğinin kimi zorluklarının üstesinden gelerek, bu tür yapıtlar için "olağan" sayılan değer ölçülerinin ötesinde bir çalışma yapmış. 70 ozanın 455 şiirle yer aldığı antoloji, kendinden beklenen işlevi yerine getirecek düzeyde.

SATRANÇ ÖĞRENELİM 5. Kitap Kahraman Olgaç Bilgi Yayınevi

Dizinin daha önce yayımlanan dört kitabıyla ustalık düzeyine çıkan satrançseverler için yetkin bir kaynak "BÜYÜK USTALAR NASIL OYNUYOR." Satranç olimpiyatlarından derlenen yüksek düzeyde 150 oyunu içeren kitap, büyük ustaların biyografileriyle birlikte, oyunların ilginç yanlarını da özetliyor.

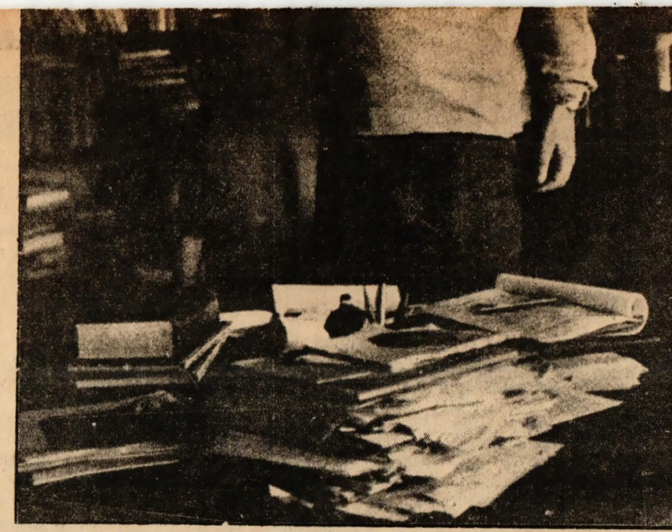
"Ölen bir kültür üzerine incelemeler"

MUSTAFA CEM

Caudwell, 1907 doğumlu. Bir İngiliz yazarı. İspanya iç savaşında öldürülmüş (12 Şubat 1937). Savaş öncesi Avrupa'sında en kötü yaşam koşullarıyla karşılaşması ona toplumcu açıdan güçlü bir eleştirici bakış kazandırmış. Çürüdüğünü, dağıldığını gördüğü burjuva kültürünü eleştiriyor Caudwell, oradan toplumcu dünya görüşü çerçevesinde yeni dileklere, yeni tasarılara açılıyor. Bunun için yazar bazen konuları en genel konumları içinde irdeliyor, bazen belli bir kişiliği örneğin Bernard Shaw'ı Freud'u, Lawrence'i çıkış noktası olarak ölen kültürün özelliklerini sergiliyor.

Christopher Caudwell'in görüşü çağımızın sorunlarına genel eleştirili bir bakışla belirgindir. Çağın insanlık durumlarından ve insanlardan genellemelere ulaşıyor yazar, bize gelecekle ilgili ipuçları sezdirmeye çalışıyor. Caudwell'in kitabı bir kesin saptamalar kitabı olmaktan çok bir arayışlar kitabıdır, belli bir açı olmaktan çok başka başka açılara tartışma getirmek isteyen bir aydının kitabıdır. Bu yüzden onun görüşlerine birer yaklaşım olarak bakmak yanlış olmaz sanırım. Ne olursa olsun, Caudwell'in kitabı, her çağdaş aydının bir şeyler bulabileceği, her düşünen insanın yararlanabileceği bir kitap. Bir temel kitap değil belki, ama önemli bir kitap. Bize yeni yeni bakışlar kazandıracak, bizi içerdiği sorunlar çeşitliliğiyle birçok soruna yöneltecek, yeniden düşündürecek bir kitap.

Christopher Caudwell, Ölen Bir Kültür Üzerine İncelemeler, Metis Yay. 1982

Ernst Haas

Düzenleyen: Muharrem Öztürk, Deniz Kitaplar 110 s. 150 Lira

En Güzel Anadolu-Kayserili Fıkraları
Düzenleyen: Muharrem Öztürk, Deniz Kitaplar, 110 s. 150 Lira.

ÇOCUK

Dört Kardeştiler
Gülten Dayıoğlu, Altın kitaplar, 6 basım, 170 s. 225 Lira

Oliver Twist
Charles Dickens, Serhat yayınları, 96 s. 75 Lira.

Kimsesiz Çocuk
H.Malot, Serhat yayınevi, 96 s. 75 Lira.

Dedem Korkut Hikayeleri
Serhat Yayınevi, 96 s. 75 Lira.

Sevimli İkizler
Enid Blyton, Serhat yayınevi, 96 s. 75 Lira.

İLANLAR

ÖLEN İYİ HİKÂYECİYE

SAİT FAİK

Nasıl bir adamdı? Bilmiyorum. Tanışmak nasip olmadı. Amma sanıyorum ki edebiyat alanında mütevazı kalmak istemesinin bir mânası vardır. Sanmam ki, öyle bir köşede, edebiyatın etlisine sütlüsüne karışmadan edebiyatı küçük gördüğü için otursun. Edebiyatı pek çok sevdiğini umuyorum. Âdeta ondan korkar bir hal sezerdim yazılarında.

Arada şüphelendiğim de olurdu. Acaba "bunda da emeğimiz bulunsun... Bu çocukluktan da vazgeçemedik bir türlü işte... Ne yaparsın?" gibi düşünüşünden korkardım. Hikâyelerini okudukça sever, hem sinirlenirdim. Sonunda elime "Ayaşlı ve Kiracıları" geçti. O zaman anladım ki bu çekinme hali edebiyata saygısındandır. "Ayaşlı ve Kiracıları" na ismini bile koymamıştı. İsim yerine yalnız M.Ş. Halbuki siyaset adamı idi. Bir edebî şöhret az mı işine yarardı? Kalemini bu yolda da kullanmadı.

Sevdiğini üzmemek, sevgilisini erişilmez görmek, kendini sevgilisine lâyık görmemek sevenlerin şanından olduğunu biliyordu gibime geliyor.

İnsanlara bakmasını da biliyordu. Kahvelerde tavla oynayan kendi halinde gözükenleri, pansiyonlardaki ilgiye lâyık görülmeyen kişileri merak ediyordu. Etrafında kaynaşan insanlar içinden onun mevkiinde olanların yalnız icap ettiği, zaruri olduğu zaman sahte bir önem verdiklerine canla, zevkle, merakla bakıyor; onların yaşayışından hikâyeler yapıyor, bize sunuyordu.

İki hüviyeti mi vardı? Belki de. Her sanatkâr gibi onun da iki değil, iki bin hüviyeti vardı belki.

Ondan bize güzel bir roman, güzel hikâyeler kaldı çocuklar. Meb'usluklar, siyaset oyunları günü, hali doldurur, oyalandırır belki. Böbürlendirir insanı. Ama ölünce tarihe, hiç sevmediğim tarihe bile mal olmazlar.

Onun güzel romanının, güzel hikâyelerinin genç insanların mahremiyetlerine, muhayyilelerine, yaşayışlarına, mes'ut ve hüzünlü saatlerine uzun seneler karışmasını dilerim. Mektep kitaplarına onun küçücük, tertemiz, güzel hikâyelerinin kocaman lâflıların yerine geçmesini dilerim. Bugünkü hikâyeciliğimizin edebiyata en çok saygı duyanının ölümü ile belki de şahsen hiç tanımadığım için derin kedere benzemez amma karşılığı umulmayan sevgiye benzediği için o sevgi kadar mütevazı ve saygılı bir hüznün içimi doldurduğunu duyuyorum.

(YENİLİK, Mayıs 1955)

Desen: Erdal Öz

Memduh Şevket Esendal- Sait Faik Abasıyanık Yenilik Dergisi, Mayıs 1955

ESENDAL SORUŞTURMASINA GELEN YANITLAR

"Sanatsal başarıyı içerik güzelliklerinde aramıştır"

MEMET FUAT

M.Ş.E. Türk öykücülüğünde çok önemli bir anlayışın öncüsü olmuştur. Süssüz, yalın, biçimsel oyunlardan uzak bir anlatımla insan ilişkilerine yönelmiş, sanatsal başarıyı içerik güzelliklerinde aramıştır. Günümüzün genç öykücüleri bu yazarımızı önem vererek incelemelidirler kanısındayım. Süse anlatı oyunlarına aşırı düşkünlük gösterilen bir ortamda bu büyük ustanın yapıtlarının yeniden yayımlanması çok yararlı olabilir.

"Saygı duyduğum bir yazar..."

ATTİLA İLHAN

Saygı duyduğum bir yazardır. Ayaşlı ile Kiracıları romanını okuduktan sonra, uzun zaman nasıl bir film yapabileceğimi düşünmüşümdür.

"Yarına kalıcı ne varsa..."

NAİM TİRALİ

Esendal, hiç kuşkusuz, ilk akla gelecek beş öykücümüzden biridir. Ünü zamanla daha da artacaktır. Çünkü bir öyküde yarına kalıcı ne varsa, kuruluş olarak , içerik olarak, Esendal'ın öykülerinde sadelik ve canlılıkla yerini almıştır. Ölçülü, ne eksik, ne fazla.

Desen: Fahri Karagözoğlu

Ayaşlı ile Kiracıları.

"Bizim Çehov'umuzdur"

MUZAFFER BUYRUKÇU

Memduh Şevket Esendal, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında önemli görevler üstlenmiş bir aydındır. Bu görevleri sürdürürken bürokrasinin, o zamanki bu egemen güç'ün düzenlediği ve yönlendirdiği toplumsal hayatın her alanda ürettikleriyle tükettiklerini klasik hikâye kalıplarına dökerek yeniden canlandırmaya koyulur. Yazdığı hikâyeler başı sonu belli dönemeçsiz

"Açık - seçik Türkçeyi zorlamadan"

RECEP BİLGİNER

Hikayeciliğimizde, anlatım tekniği olarak, A. Mithat efendiyle başlamıştır anlaşılırlık. Halkın konuştuğu dil olmasa bile halkın anlayacağı dille yazılması, Türk edebiyatında, roman ve hikâye türünün yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Sade, anlaşılır yazmanın nirengi noktaları var: Refik Halit Hüseyin Rahmi, Ömer Seyfettin, Sadri Ertem, Sabahattin Ali, Sait Faik gibi. Daha sonra gelenlerin adını yazmıyorum, belli, ya da birbirlerine çok yakın dönemleri ele aldığım için.

Türk hikayeciliğinde M.Ş. Esendal'ın yeri nedir? Uzun araştırmayı, uzmanlarına bırakıp, kısaca, şunları söyleyebilirim.

Esendal, cumhuriyet döneminin öz ve biçim yönünden, gerçek hikayecilerinden biridir. Gerçekçi demiyorum hikayelerinin, hayattan alınmış olsun ya da olmasın, inanırlılığı vardır. Bu, insanlarının aramızda yaşıyormuş izlenimini vermelerinden anlatımındaki sıcaklıktan ileri geliyor.

Esendal'ın en belirgin özelliği, yapmacıklıktan uzak, edebiyat yapmadan yazmasıdır. Açık ve seçik, Türkçeyi zorlamadan.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında, şiir adına manzumecilik yapıldığı, roman ve hikayede "Hamasi," tavırların ağır bastığı düşünülürse, Esendal'ın, anlatım ve burgudaki içtenliği hayranlık uyandıracak niteliktedir.

Esendal'ın bir başka özelliği de, aydın, hoş görülü bir parti adamı oluşudur. C H P Genel Sekreterliği yaptığı yıllarda, partinin, kimi aydın ve sanatçılara kucak açmasında etkin rol oynamıştır. Dahası, 946 da, Recep Peker'i başbakanlıktan düşüren, yenilikleri 35'ler hareketini fikirleriyle desteklemiştir.

"Başlıca özelliği yalınlık"

ZEYYAT SELİMOĞLU

Memduh Şevket ESENDAL'ın Türk Edebiyatı açısından kendi gününde nasıl bir işlevi olduğunu, sonrasında edebiyatımızı nasıl etkilediğini tüm ağırlığıyla biliyorum dersem, yalanlı olur. Ama M.Ş.E. imzasıyla yazdığı öykülerin başlıca özelliğinin yalınlık olduğunu biliyorum. Bana kalırsa en önemli yanı bu olmalı. Adının ilk harfleri olan M.Ş. E.' den yola çıkarak ve "şifre çözme" yöntemine başvurarak, salt bu yalınlık özelliğinden ötürü bile "MEMDUH (Övülmüş)" luğa hak kazandığını, yalınlaşmak isteyen edebiyatçılarımızı "ŞEVK"e getirdiğini, bu açıdan edebiyatımıza "ESEN"lik kattığını düşünebiliriz.

Esendal'ın

"Gündelik hayata yönelmiştir"

AHMET OKTAY

Uluslararası nitelikte yazarlara sahip olan Türk öykücülüğünde Memduh Şevket Esendal'ın özel bir yeri olduğuna kuşku yoktur. Esendal'ın, yıllarca "gizli" bir kimlik altında sürdürdüğü çalışması, öykünün yenileştirilmesi yolunda büyük bir girişimdir elbet. Bu girişimin hemen vurgulanması gereken bir özelliği, gerek konuların gerekse kişilerin gündelik hayata yönelmesidir. MŞE'nin gerçekçi eğilimi, kendi günü içinde oldukça etkin rol oynamıştır.

"Küçük dillerini yutacaklar"

AFŞAR TİMUÇİN

Esendal'ın bildiği ya da sezdiği bir şey vardı: şeyler çabucak karşı-şeylere dönüşüyordu. Buram buram gülünçlük vardı yani. Gülünçlük gerçek ya da mantıksal tersliklerdedir. Bolu'dan iyi aşçı çıkar, her Bolu'lu aşçı değildir. Gördüğümüz Boluluyu aşçı sanarsak gülünç oluruz. Kısacası, umduğunun tersini bulan adama güleriz. Demek ki çoğumuz gülünç durumdayız. Gülünçlüyü bulmak için özel olarak çarşıya çıkmak gerekmez. O, heryerdedir. Onu sanata götürmek elbette bir beceri işidir. Soyutlanmış gülünçlüyle kurulan yazı gerçekliği değişik gösterir. Gülmece bir tür değil, edebiyatın bir öğesi olmalıdır. Edebiyatta

ŞİİR NOTLARI

ÖNER CİRAVOĞLU

KÖÇEKÇELER

Okurun beğenisini daha özgün bir tavırla kavramak peşindedir Salah Birsel: Denemelerde olduğu gibi "dil olay"ını önemser, giderek şiirin özü ile aralarında örtüşme sağlar:

"Bir durak börtü böcek
Çıplanmış tarlalarda
Hişt hişt Sait Faik"
(Köçekçeler, s. 48)

"Tutmak isterdim o benim narımdı
Ben ki akasyaları vurdum
Açık tabancalarla"
(s. 50)

"Garip" hareketinin yanıbaşında 'ikinci keman' bir şiir uslübu seçen Salâh Birsel'in o birdirbir oynayan dizeleri, edebiyat kafeteryamızı şenlendirmiştir hep... Yergisel tutumunu önde tutmayı gözeten şair, ceffelkalem her mizah çadırına damlamaya gönüllü olmaz. Yazınsal değer, elbette burada ayrımsanmaya başlanır.

Birsel, kendi şiir dünyasını açımlarken, yaşamın yinelenen çetrefillikleri karşısında "Hacivat" konumunu yeğler. O "Hacivat" ki dört dörtlük "çelebi"dir, her şeyi bilen ama hep kınanan aydınımızı simgeler. Bir kafiye uğruna kötek yiyen Hacivat! Birsel'de asıl duyarlık odağı olarak yansılanan bu olsa gerek.

"Ne yapar çileli HACİVAT şimdi mezarda
Dayak mı yer gene KARAGÖZ'den o yerde
...
Kaldıysa tuhaflığı kalmıştır perdede
Çektiklerine gülünüyor hala memlekette
(s. 107)

Şiir adı verilen bu yaşam yoğunluğu düzyazıyı seçer kimi kez. Kimi denemelerinin apaçık şiire dönüşmesi de göstermektedir ki o, şiir denen "meçhul"ü en geniş anlamıyla keşfe çıkmaktadır.

Köçekçeler, bir daha çalmayacaksa neye yarar?

ÜVERCİNKA

Hiç üstünde duran oldu mu bilmiyorum. **Üvercinka**'nın en vurucu şiirlerindendir "Cıgarayı Attım Denize". Hele bu şiirin son dizeleri akıldan çıkacak gibi değildir:

"Bir cıgara atmışsak denize
Sabaha kadar yandı durdu"
(Üvercinka, s. 27)

'İkinci Yeni' düzlemindeki şiirin büsbütün köksüz olmadığını gösteren binbir örnekten biridir bu. Genel olarak C. Süreya, kent yaşamında aksayan ilişkiler kristalizasyonu ile

Yüzüncü doğum yılında yapıtlarının yeniden yayımlanması, öykümüzde M.Ş.E. olayını, tüm önemiyle ortaya koyacaktır.

"Konularını işlerken de yerli olmayı başardı"

ŞÜKRAN KURDAKUL

Memduh Şevket Esendal, yetiştiği yıllar, yaşamın doğal akışını değiştiren toplumsal dalgalanmalar içinde buldu kendini. "Rumeli"de yaşıyordu. İttihat ve Terakki saflarında politikaya atılmıştı. Gizli sömürge döneminin acılarını gördü. Toparlanma döneminin ışıklarını yakanlar arasına katıldı. Yönetici olmasına karşın, yönetimle halk arasına giren olumsuzlukları, çıkar odaklarını görüp içlendikçe öyküye verdi kendini. Ama öykü yazdı. Bizim insanlarımızın sözcüklerle yapılmış resimleri gibiydi öyküleri. Yüzeyde kalmayan.

Daha ilk gençlik yıllarında dil beğenisi oluştu. Dilimize inancı oluştu. İkinci sınıf Servetifünuncuların alafranga heveslerine kapılmadığı için konularıyla da yerliydi, konularını işlerken de yerli olmayı başardı. Öykülerinde çözüm ve gerilimi en aza indirerek, insanların iyicil ve sevecen yanlarını öne çıkarmaya baktı hep. Acılı bir ortama düşmüşse gözünün yaşını saklar gibi, inceyergi havasına girmişse bıyık altından güler gibi yazıyordu.

Öncüydü.

"Esendal'ı anarak..."

KERİM KORCAN

Artık Nisan yağmurlarının başlayacağı şu günlerde, ölmüş değerli hikâyecilerimize bol bol rahmet dilerken, yaşayanların da yeni yeni başarılara ulaşmasını da gönülden arzuluyoruz. Neden ve hangi sebeple bunları yazmak gereğini duyduk? Böyle bir soru da sorulabilir: Mesele şu; şimdilerde hikâyeciliğimizi bölmek için, ölüleri öne çıkararak, günümüz yazarlarını vurmak, unutturmak gibi bir takım gayretlerin debreştiğini görüyoruz. Hemen vurgulayalım, bunu yapanlar günümüz hikâyesini elbette öldüremeyecekler. Neden ve niçin bu çabalamalar öyleyse? Onlar, yaşayan hikâyecilerimizi gözden uzak tutarak, ya da kaçırarak, unutturacaklar, yok saydıracaklar akıllarınca. Sanatın çelikten kalemleri önünde bu oyun tutar mı dersiniz? Bana sorarsanız, tutmaz. Sanat uğraşı, körük gibi göğüs isteyen bir maratondur. Bu koşuya soyunan yalancıların, talancıların, saptırmacıların sonlarını hep beraber göreceğiz.

Öyleyse hikâyeciliğimiz, ölüsüyle dirisiyle, gelmişiyle geçmişiyle bir bütündür, bunu içtenlikle belirtmek gerek. Söz konusu ettiğimiz sanat kolunun ustalarından Memduh Şevket Esendal yazık ki 1952 yılında ölmüş, hemen de 31 yıl evvel ayrılmış aramızdan. Şimdi biz, 1983 yılının ilkbaharına girerken, 1883'de doğan Esendal'ın, 100'üncü baharını da idrak etmiş, görmüş bulunuyoruz. Haftalık Sanat ve Kültür Dergisi SOMUT'un bu vesileyle, Memduh Şevket Esendal'la ilgili olarak sanatçılarımız arasında kısa bir soruşturma açmasını, eşsiz bir kadir bilirlik örneği sayıp, saygıyla selâmlıyoruz. Ne demiş atamız Namık Kemal: "Hakir oldusa millet şanına halel gelir sanma/ Yere düşmekle cevahir sakıt olmaz kadrü kıymetten!" Sanatçının da cesedi çürür gider toprakta, kabul. Ama ama, eserleri asla ölmez! Sislenen ufuklarda al bayrağımız gibi, dalgalanır, dalgalanır.

kıvrıntısız, derinliksiz hikâyelerdir. Yaşanandan aldığı bir kesiti yaşanana uygun biçimlerle, sıradan bir adamın ağzıyla döker kâğıda. Yalın anlatımı, yerli, bizim edebiyatımızın özgün bir sesi olmaya büyük özen göstermesi, sanat oyunlarından bilinçle kaçınması (ya da atılımlardan korkması) yoğun sanat hazırlarıyla, psikolojik çözümlemelerin görkemli tablolarıyla eğitilmiş ve her yapıtta bunları arayan, bulamazsa elinin tersiyle iten aşırı duyarlıklı, incelikli okuru yadırgatır. Ama sadelikten, hayatın doğa kadar süssüz, düşlerden, yaratım ürünlerinden yoksun çıplak dilinden hoşlanan, gerçeklerin abartılmalarla boğulmasına katlanamayan orta halli okur, Memduh Şevket Esendal'ı sever. Ayrıca seçtiği gürültüsüz patırtısız sözcüklerden, tek anlamlı cümlelerden ve zabıt kâtibi üslûbundan ötürü bağlanır ona. Bağlanmasının bir başka nedeni de şudur: Zihni yoran bilmecemsi, birçok yoruma elverişli imgelerle karşılaşmaz, tam tersi tanıdığı, bildiği, yaşantısının bütün anlarında varolan imgeleri, görüntüleri, resimleri, davranışları görür okuduklarında.

Olanı biteni kimi vakit ağırbaşlı bir dille kimi vakit yumuşak, renkli bir mizahla nakleden ve bu tavrıyla Çehov'u andıran Memduh Şevket Esendal'ın eleştirisi sert, yıkıcı değildir; küçümsemeden, kalp kırmadan, sinirlendirmeden, öğüt verircesine uyarır hikâyelerindeki kişileri.

Sevgiyle, saygıyla, sevecenlikle yaklaşır hep. Sevginin ekseninde döndürür onları.

Esendal, mutlaka bir sorunu işler hikâyelerinde. Bu sorun'un uydularını, etki altında kalanları ya da sorunun tutsaklarını, sorunlarla kaplı evreninde soluk alanları ortaya koyarken hem keyifli hem üzüntülüdür, yüreği acımayla doludur. Bu işi gerçekleştirirken, basit bir yöntem kullanır; koşulların, durumların sivrilttiği tiplere başvurur amacına daha bir eksiksiz ulaşabilmek için. O tiplerin eylemlerindeki hikâyelik patlayışları tam zamanında yakalayarak, yakaladığını güncelliğin tazeliğine, kaynaşmasına bulayarak sergiler.

Köylü, kasabalı yer almıştır hikâyelerinde ama asıl ilgilendiği memur takımıdır. Memduh Şevket Esendal, bir bakıma memurlar Cumhuriyetinin sadık bir yazarıdır.

Ben, Memduh Şevket Esendal'la Çehov arasında bir benzerlik buluyorum. Bizim Çehov'umuzdur da diyebilirim. Ama yalnız, uzakta yaşayan, gölgelenen, unutulan, nicedir uzmanlarca keşfedilmeyi bekleyen, kalabalıklara sesini duyuramayan yeniden değerlendirilecek, büyüyecek, en az Ömer Seyfettin, Sabahattin Ali, Sait Faik kadar yaygınlaşacak, etkili olacak bir Çehov.

"Önemi ölçüsünde etkili olamadı"

BEHİÇ DUYGULU

Özgünlüğü, sağlayan hikâye kurgusu ve diyalogtaki ustalığı ile Esendal gerçekten önemli bir yazarımız. Edebiyatımız üzerinde önemi ölçüsünde etkili olamadı. Bildiğim ilk yayımlanan iki ciltlik hikâye kitabında adı M.Ş.E. olarak geçer. Devlet adamlığı açısından mı, anlaşılmaz alçakgönüllüğünden mi okura adını bile duyurmak istememiştir. Salim Şengil "Dost yayınları"nda sonradan adını kullanarak onun bazı hikâyelerini kitaplaştırdı ya, bu da gereği kadar yayılmadı. Oysa Ömer Seyfettin, Sabahattin Ali, Sait Faik yaygınlığında olabilirdi.

düşündürdükleri

HAKKI ÖZKAN

Bunca yıldan sonra bile Esendal'ı okurken, tanıdık, bildik ya da çevrede hergün rastladığımız bir takım insanlarla karşılaşıyor, hikâyeler zorlanmadan, rahatça, hattâ kolayca yazılmış izlenimini veriyor ama biraz düşününce büyük bir usta karşısında olduğunuzu anlıyorsunuz. Aradan bunca yıl geçmiş olmasına rağmen eskimemiş hikâyeler, eskimeyecek de. Çünkü değişen sosyal sorunları değil, insanı almış ele türlü çeşitli sorunlarıyla birlikte, Esendal.

Ele aldığı konulardan çıkardığımıza göre o tarihten bu yana ekonomik yansıma yani varlık ve kültür yansıması pek fazla olmamış o sınıf insanlarımızda, aşağı yukarı aynı kalmışlar. Esendal'ı zamana karşı ayakta tutan şey, bu ve insanımızı, insanı anlatmış olması; etiyle, kemiğiyle ve düşüncesiyle ve evrensel boyutlar içinde.

Esendal, yapıtlarını duru, sade, taklit olmayan, çeviri kokmayan, kendine özgü bir içerikle anlatmış. Bu tür sanatçı çok az.

Gönül dilerdi ki bu soylu sanatçımızın yapıtları sık sık basılsın, yeni kuşaklara tanıtılsın, okunsun, tartışılsın. Onun insanına duyduğu saygıyı, insanı da ona duysun.

Ve gönül isterdi ki, bu işleri Devlet üstlensin ve Devlet'in aktif bir sanat politikası olsun ve her tür sanatçı buradaki saygın yerini alsın. Bilindiği gibi kalkınma yalnız sanayi ile olmuyor. Devlet'in sanatçısıyla bütünleşmesi, sanatçısını desteklemesi ve kalkınmada sanatçısıyla birlikte olması, sesini, ürününü dünya kültür pazarlarına sürmesi, varlığını bu yolla da duyurması lâzım.

Çağdaş dünyada, iktisaden ilerlemiş ülkelerde bunları görüyoruz.

Esendal'ı yüzüncü doğum yıldönümünde anımsamış, anımsamaya vesile yaratmış olanların elleri dert görmesin.

Nur içinde yatsın Esendal.

Ve darısı, anımsanması unutulmuş, yaşayan, yaşamayan sanatçıların başına.

"Büyük öykücü Esendal"

MUZAFFER HACIHASANOĞLU

Memduh Şevket Esendal, M.Ş.E , Fahri Celâl Göktulga da F. Celâlettin diye imzalamışlardır öykülerini. Birisi politikayı asıl uğraşı saydığından, öteki de hekimliği; öykücülüklerini gizlemişlerdir sanki. Oysa bu davranışlarında olduğu kadar, insanları gözleyiş, onlara bakış anlatışlarında da benzerlikler vardır. Herkesin anlayabileceği dil ve biçemle, gözlemledikleri olayları, —Güldürü öğesine de yer veren — eleştirel bir gerçekçilikle ortaya koymuşlardır. Zaman asıl uğraşlarını unutturacaktır belki, öykücülükleri unutulmayacaktır.

Memduh Şevket Esendal dilin arılaşmasında, halk diline yaklaşmasında büyük katkıları olmuş bir yazarımızdır. Görevleri gereği en yüksek sorunlara ulaştığı halde daha çok küçük insanların, küçük olayların öykülerini yazmıştır.

Gözlemlediği kişilere sevecenlikle eğilmiştir, davranışlarındaki yanlışlıkları görse bile. Örneğin Mahmut Efendi (Otlakçı), başkalarının tabakalarından sigara sarar durmadan, M.Ş.E. tatlı bir öykü çıkarıverir ondan. Televizyonda da izlediğimiz bir komiser tipi vardır öykücümüzün; dünyaya sevgiyle bakmayı öğreten.

Öyküde tip çizilemeyeceğini söyleyenlere M.Ş.E.'nin öykülerini okumalarını öğütlerim.

biraz da güldürmemeyi becerebilmeli insan. Esendal aykırılıkları yansıtmakla kalmadı, ayrıca belli bir estetik anlayışla edebiyatlaştırdı. Deneysel düzeyde iyi bir gözlemci, kurgusal düzeyde usta bir bileşimciydi. Ömer Seyfettin ve Fahri Celal'le birlikte yeni bir beğeni geliştirdi. Sabahattin Ali'ler ve Sait Faik'ler o beğeniden doğmadır. Şimdi değil, epeyce bir zaman sonra, belki birkaç yüz yıl sonra kitaplarda adı en başlarda yer alacak. Ve yirmi birinci yüzyılın insanları bugünkü genç kuşakların Memduh Şevket'i ve Fahri Celal'i hiç bilmediğini öğrenince küçük dillerini yutacaklar.

Doğumunun yüzüncü yılında

MUZAFFER UYGUNER

Esendal, yaşamı boyunca öyküler, romanlar yazarak ve bunların bir bölümünü yayımlayarak yazın yaşamımıza katkıda bulunmuştur. Ancak, öykülerinin hepsi kitaplarda toplanamadığı gibi bilinen romanlarından üçü de kitap olarak basılamamıştır. Bugün, Esendal'ın kaç öyküsü bulunduğunu kesin olarak bilecek durumda değiliz.

Kendisini bu kısa yazıyla anarak yapıtlarının yayımlanacağını duyurmak istiyorum.

"Büyük bir çocuktu..."

OKTAY AKBAL

Memduh Şevket Esendal'la bir kez karşılaştım, 1950 yılındaydı. 'Türk Dili' dergisi adına Nurullah Ataç'la birlikte evine gitmiştik. İlk sayıda bir öyküsü bulunsun istiyorduk. Epey oturduk, anılarını dinledik. Gerçekten de bir öykü verdi ilk sayıya. Ben uğrayıp alacaktım, bu görev bana verilmişti. O sırada İstanbul'a geldiğim için bu işi bir yakınım yaptı. Sonra bir daha hiç karşılaşmadık Esendal'la.

Ama 'Ulus'ta her hafta bir öyküsünü okumaya doyamadığım bir yazardı. Haftada bir gün bir öykü. Sonra iki kitapta topladı bunları: 'Temiz Sevgiler', 'Ev Ona Yakıştı'. Bir de romanı vardı: 'Ayaşlı ve Kiracıları' Ortalarda yoktu o sıralarda. Az basılmış bitmiş. Öykücülüğümüzde ayrı bir doruktaydı yeri. Sabahattin Ali, Sait Faik, ne de bizlere benzemeyen yanları vardı. Önce iyimserdi, çok iyimserdi. İnsanları çoğunlukla iyiydi. Yazar olarak düşleri de öyleydi. Küçük bir köy gibi düşünürdü toplumu. Birbirine saygılı, sevgi dolu bir toplum. Sevgi toplumunun öykücüsüydü. Politikacı, partici olduğunu duyan şaşırır kalırdı. Nasıl olur, bu öykülerin yazarı bir iktidar partisinin genel sekreteri nasıl olur diye düşünürdü. O da ayırmıştı yazarlığı ve politikacılığı... Öykülerine M.Ş.E. diye imza atması bundandı. 'Ben edebiyattan anlamam Peyami Safa bey gibi' derdi, ama bu kalıcı, sıcak, sağlam yapılı öyküleri yazmak için 'edebiyat'ı iyi bilmek, yaşamı iyi bilmek' sanatta kalıcılık nedenlerini iyi bilmek gerekliydi.

Büyük bir çocuktu kısacası.. Ataç gibi. Tüm gerçek sanatçılar gibi. Yıllardır kitaplarını basan olmadı, şimdi yeniden yazınımızın gündeminde... Sait Faik, Sabahattin Ali'nin yanında, apayrı bir kişilik, apayrı bir nitelik taşıyan öyküleri ile ölümsüzlük çizgisine ulaşmış bir yazar olarak...

"Sevecen bir gözlemle..."

LEYLA ERBİL

Memduh Şevket Esendal'ı geç tanıdım. Hikayelerini ve romanını Dost Yayınevi çıkardıktan sonra, sanırım 958'lerde gördüm. Bana, edebiyatıma yakın bir yazar değildir. Ancak bundan kırk yıl öncesinde halkı sevecen bir gözlemle halk dalkavuğu durumuna da pek düşmeden anlatabilmesi önemli bir yazın aşaması olmalı. Bu aşama sonradan bazı yazarlarca bugün, yeniden geri düşürülmüştür.

Sanatı hakkında yapılan eleştirileri, araştırmaları yeterli bulmam. Ben de kendisini derinliğine araştırmış değilim. Bugün adını verebileceğimiz bir yazın okulu var mıdır? Üyeleri kimlerdir? M.Ş. Esendal'ın kendisi hangi yazarların taşıyıcısı olmuştur? Hayatının siyasetle içiçe geçtiğini biliyoruz, dünya görüşü ne yönde yansımıştır ürünlerine; yansımaması olası mıdır?

Bazı eleştirmenler mesleklerinin onurunu yüceltecek incelemelere girecek yerde işin kolayına kaçmaktalar; keyfi tutumlarıyla şimdiden eskimiş gökten inen şöhretler icat edip, yeni kuşakları oyuna getirerek kendi özel zevkleriyle beyin yıkamaya doyamadılar?

T.Alangu, Esendal hakkında şöyle yazmış: "Sanat yolunda acelesi, ün kazanmak için telaşı olmamıştır. Sanatçı kişiliği hiç göze çarpmadan, kendisi de bunu isteyip aramadan, 1946 yılına kadar bir yeraltı suyu gibi aktı geldi..."

Doğruysa bu yanını sevdim.

Esendal'ın hikâyeciliği

SAMİM KARAGÖZ

Memduh Şevket Esendal'ı yıllar var okuyalı. Her sözü edildikte, gözümün önünde bir takım insanlar kaynaşır. Bunlar, sıradan, kimsenin gözüne batmayan insanlardır. Sanki yazar bize, her kişinin kendisine özgü bir dünyası olduğunu göstermek istemiştir. Çarşıda pazarda, sokaklarda dolaşan insanlar.. Küçük memurlar devlet dairelerinde.. Birbirlerine bakarlar, birbirlerini kollarlar.. Birbirlerini çelmelemeye kalkışırlar ama cesaret edemezler... İkram edilen bir bardak çaya, bir kadeh rakıya sevinirler... Küçük kıskançlıkları, küçük öfkeleri, onlar için büyük olaydır...

Galiba yukarıda söylediklerim, Esendal'ın onu okuduğumdan bugüne benim üzerimde bıraktığı izlenimler oluyor... Elbette bir sanatçı, okurları için değişik bir yorum kaynağıdır. Memduh Şevket Esendal Çehov'u çok severmiş gibime geliyor...

doyurmak ister kendi şiirini. Bunu yaparken de erotik imgelerin hep kuzey işaretini göstermesinden yararlanmak ister.

Kendi adına bir başlangıç olduğu kuşkusuz olan **Üvercinka**, nerdeyse "ikinci yeni" için bir çıkış noktası gibidir 1958'lerde yayımlanışıyla. Ve 1960 sonrası şiirimiz en azından teknik olarak buralardan sızıntılar taşımıyorsa nereden kan almıştır? Kim söyleyebilir?

Üvercinka; her okuyuşta ne hatırlatırsa eyvallah!

SU ÇÜRÜDÜ

Şiir dünyasını belirli bir olay örgüsü üzerinde dönendirmek için belirli bir 'irtifa' tutturmak gerek. Bunu her şair, her gün binlerce kez kendine soruyor. Örneğin Kemal Özer'i **Kimlikleriniz Lütfen**'e doğru hazırlayan nedir? Ahmet Telli için de sorulacak bu. **Saklı Kalan** ile zembereğinden boşanmış bir koçaklamayı denemişti. Bu kez aynı şeyi sürdürmek istiyor. **Su Çürüdü**'ye adını veren şiir için şairin duyarlığını elle tutulur hale getiriyor" saptamasını yapabiliriz.

ACIYLA AKRAN

İkinci kitabını da yayımlayan Ahmet Ada'nın şiiri taşra duyarlıklarında direniyor yine. İç düzeni sağlam ve şiir işçiliği özenli ürünler vermekte olan Ada'nın bütün çağrışımlarla akraba, her şiir akımıyla tanış ve tüm geleneksel seslere aykırı düşmeyen tutumu seçilebiliyor. Kimi şairler için birer olumsuzluk ögesi olabilecek bu özellikler, Ada'nın şiirlerinde başarı çizgisini yükseltiyor.

★ ★ ★

Ahmet Telli ve Ahmet Ada; farklı seslerle, farklı bakışlarla titrese de yürekleri; aynı rüzgarın önünde koşturuyorlar atlarını... Ahmet Ada'nın mendilinde oya olarak işleniyor acılar, Ahmet Telli'nin ise eksik olmuyor saçlarında yağmur...

DEĞİNİLEN KİTAPLAR

Köçekçeler, Salâh Birsel, T.İş Bankası Kültür Yayını, 1879
Üvercinka, Cemal Süreya, Üç Çiçek Yayınevi, 1873
Su Çürüdü, Ahmet Telli, Dayanışma Yayınları, 1982
Acıyla Akran, Ahmet Ada, Dayanışma Yayınları, 1983

Haftanın Filmleri

SUNGU ÇAPAN

Victor Victoria

Yönetmen: Blake Edwards. Oyuncular: Julie Andrews, James Garner, Robert Preston, Lesley Ann Warren, Alex Karras, John Rhys - Davies. Amerikan filmi, 1982.

Genellikle her Blake Edwards filminde olduğu gibi zevkli bir beğeninin ürünü tanıtma yazılarıyla, "değişmez" Henry Mancini müziğiyle başlayan "7 dalda Oscar adayı" "Victor Victoria"yı Avrupa sinemalarıyla aynı anda seyrediyoruz bu hafta. Korku filminden polisiye serüvenlere değin sinemada her türlü deneyen ama özellikle, çokluk kendi yazdığı senaryolardan yola çıkarak gerçekleştirdiği güldürülerle belirgin bir gülmece ustalığına erişen Blake Edwards'ın bu son filmi "Victor Victoria" (1982), iyi kurulmuş, iyi oynanmış, serbest fantezi havasını sürdüren esprili bir anlatımla bütünlenmiş, sözcüğün tam anlamıyla "eğlencelik" bir güldürü.

Tipik Amerikan bakış açısıyla yansıtılmış 1934'lerin Paris ortamında açlıktan sürünen ikinci sınıf soprano Victoria'cık ("Mary Poppins"in, "The Sound of Music"in saflığını ve tazeliğini değil ama sevimliliğini taşıyan Julie Andrews), o biçim bir gece kulübünde patlak veren şamatalı bir kavga bölümünden sonra işsiz kalmış, beş parasız ama altın yürekli bir "şorolo"nun (Robert Preston) koruyucu kanatları altına sığınırsa neler olur, ara sıra irili ufaklı, isterik ve mekanik kahkahalar koyvererek hep birlikte izliyoruz.

"Victor Victoria"nın, aslında kadın olup da erkek görünümüne bürünerek bir kadın gibi davranma numarasından kaynaklanan esprisini ne denli ciddiye almak gerektiği tartışılırsa da, "The Pink Panther", "The Party", "10" ve "S.O.B."nin yönetmeni Blake Edwards'ın bir "zenaat erbabı" olarak bu filmdeki başarısı da bir o denli tartışılmaz sanırım. Sessiz sinema döneminden beri kullanılagelen, zengin Amerikan güldürüsünün çeşitli "tarz"larını değişik gag'larla ve buluşlarla çeşnilendirerek potasında eriten Blake Edwards, gene kendine özgü güldürü anlayışını yer yer yineleyerek, seyircinin ilgisiz kalamayacağı bir konudan, bir kez daha "aşk"ın nelere "kadir" olduğunu örnekleyen bir mutlu son'a bağlanan, buruk bir müzikli şarkılı güldürü filmi kotarıvermiş.

Hamamböcekleriyle ve yoksullukla haşır neşirken becerikli, "kart" bir yol göstericinin yönlendirmesiyle bir çırpıda bütün Paris'i kasıp kavuran bir üne kavuşan "Polonya asıllı" Kont Victor/Victoria'nın her şeyi teperek, erkek olmanın sağladığı olanaklardan vazgeçerek aşkı uğruna erkeklikten istifa edip Şikago'lu gangster ya da "fedaili iş adamı" King'in (James Garner) kollarına atılması, zaman zaman bir masal fantezisi boyutlarında gelişim kazanan ve eşcinselliği gündeme getiren bu çok yeni güldürünün kaçınılmaz sonudur. Victor/Victoria'yla King'in aşkında kadın-erkek ilişkisi üzerine kimi ilginç taşlamalarda bulunma fırsatını gerektiğince değerlendiren Blake Edwards, suya sabuna dokunmadan kimi erkek erkeğe ve kadın kadına ilişkilere değinmeden de yapamıyor. Paddy Stone'un koreografisi, Henry Mancini'nin müzikleri ve Julie Andrews'le Robert Preston'ın şarkılarıyla düzenlenmiş, Hollywood'un müzikal geleneklerinin uzantısındaki "gösteri" bölümleriyle kaynaştırılmış güldürü temposu bütün film boyunca belli bir düzeyin üstünde seyrediyor.

Erkek numarası yapan bu kadının ilginç çıkış noktaları içeren serüvenlerini görüntüleyen Blake Edwards, "Victor Victoria"da yer yer dayanılmaz bir "komik" etkiyi sağlıyor seyirci üzerinde ve işin içine Clouseau'yu anımsatan, çok çok "dikkatli", sersemsalak bir dedektif tiplemesi karıştırmadan da edemiyor. Utanma duyusunu defterinden silip atmış, salt günübirlik mutluluğa inanmış "travesti" rolündeki Robert Preston'la, kocası Blake Edwards'ın filmleriyle yeniden başarıyı yakalayan hanım hanımcık Julie Andrews'in yanısıra "Victor Victoria"nın asıl kozları, sapınadek "erkek", Şikago'lu gangster kimliğine cuk oturmuş fiziğiyle yılların kazık gibi oyuncusu James Garner ile delidolu sevgilisi Norma'yı başarıyla oynayan Lesley Ann Warren bence.

Çokluk iyi oyuncularla çalışan, yazarlık ve senaryoculuktan gelme yetenekleriyle en azından rahatlıkla izlenen filmlerini genellikle sağlam temellere oturtan güldürü ustası Blake Edwards'ın 1982 yapımı yepyeni filmi "Victor Victoria", fazla benimsenip önemsenmese de, yönetmeninin bunca yıllık sinema deneyiminin toplamı niteliğinde, sevimli ve ilginç bir güldürü sonuçta. Görülmesi gereken türden, tipik bir Hollywood "eğlenceliği".

TELEVİZYON

Okuma yazma oranı ve TV

MAHMUT T.ÖNGÖREN

Gazete haberlerine bakılırsa, Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam 5. dönem okuma yazma kurslarının başlaması nedeniyle yaptığı konuşmada okuma yazma oranının ülkemizde yüzde 73,8'e ulaştığını belirtmiş. Bir başka anlatımla, son yıllarda başlatılan okuma yazma seferberliğinden önce yüzde 67,3 olan bu oran şimdi yüzde 73,8'e yükselmiş. Bu artışta TRT Televizyonu'nda 1982 yılında yayımlanmış olan okuma yazma derslerinin de önemli bir katkısı olsa gerek. Ama artık bu izlence dizisine televizyonumuzda rastlamıyoruz. Niçin?

"TV Okulu" adı altında okuma yazma derslerinin verildiği bu dizinin, tüm eksiklerine karşın, mümkün olduğu değin yinelenmesi gerekmez mi? Ya da yapımdaki hataların düzeltilerek yeniden yayımlanması niçin düşünülmüyor? Hatta birinci dizide okuma yazma öğretiminin temel başlangıcı gerçekleştirildikten sonra, ikinci ve daha yüksek düzeyde bir dizinin yayımlanmasına da gereksinim yok mu?

Gerçi üzerinde durduğumuz "TV Okulu"nun yayını çeşitli eksiklerle gerçekleştirildi. Eğitimcilerin "projeli yayınlar" dedikleri bu yapımların yayınından önce, özellikle kırsal kesimde ve kentlerin eğitimsiz insanların yaşadığı bölgelerinde izleyicileri örgütlemek, onların televizyonu topluca izlemelerini ve yayından sonra da bu izleme merkezindeki sorumlulara televizyondan elde ettikleri bilgiler hakkında soru sormalarını sağlamak gerekir. Bu eksiklik nedeniyle yeterince ve gereğince uygulamaya sokulamayan "TV Okulu"nun yine de okuma yazma öğretiminde yararlı olduğu yadsınamaz. Öte yanda, yine gerektiği gibi uygulanamadığı için yeterince yarar sağlayamayacak bir başka girişim daha var ülkemizde, TV ile eğitimi içeren... Bu da "TV Okulu"nun çok daha gelişmiş bir biçimi olan "Açık Üniversite"dir. Yüksek öğrenimimize hiçbir yenilik getiremeyecek bu "Açık Üniversite". Salt yanlış ya da eksik uygulandığı ve gereken hazırlıklar yapılmadan başladığı için değil... Okuma yazma alışkanlığının "okumuşlar" arasında bile sınırlı olduğu ülkemizde görüntünün, yani televizyonda eğitimin kitabın yerini alacağı sanıldığından ve görüntülü eğitimin kitabı desteklemesi unutulduğundan ötürü...

BİR BAŞKA GERÇEK...

Eğer son yıllarda açılan okuma yazma kursları ve TRT Televizyonu'ndaki "TV Okulu" ile okuma yazma oranı gerçekten 73,8'e çıkarıldı ise, ortada büyük bir başarı var demektir. Ama ortada bir başka gerçek de var. Okuma yazma oranının yükselmesine karşın, gazete ve kitap satışları yükselmiyor. Niçin? Salt okuma yazma öğretmekle iş bitmiyor. Okuma yazma öğrenenleri sürekli okumaya ve yazmaya da yöneltmek, daha çok okumalarını sağlamak da gerekiyor. Bunu sağlamanın bir yolu da yine televizyondan geçmektedir. İşte gerek okuma yazma seferberliği içinde yer alan kurslarda ve gerek televizyonda yayınlanacak bir üst düzeydeki "TV Okulu"nda da, daha önce okuma yazma öğrenmiş vatandaşlarımızı dergi, gazete ve kitap okumaya yöneltmek için uğraşılmalı. Günlük yaşamda okumanın niçin bir gereksinim olduğu onlara televizyondaki bu bir üst derecedeki derslerle anlatılmalı.

Hatta salt bu gibi "TV Okulu" biçimindeki yapımlarla değil, daha geç saatlerde yayımlanacak izlencelerde de yeni okuma yazma öğrenmiş vatandaşlarımızla beraber yıllardan beri okur yazar olan ve hatta belli bir eğitimden geçmiş bulunan vatandaşlarımıza da okuma sevgisini, alışkanlığını ve gereğini duyuracak yollara başvurulmalıdır. Yeni çıkan kitapların haberini ve içeriğini sunarak... Belli kitapların içeriği üzerinde tartışmalar ve değerlendirmeler düzenleyerek... Çeşitli güncel konuların tartışmalarına yer verdikten sonra, bu gibi konular hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak isteyenlere o konuyla ilgili kitapları salık vererek... Belgesel konuları işleyen çeşitli kitaplardan ve eski yeni romanlarımızdan belli sahneler seçip bunları dramatik biçimde sunduktan sonra izleyicileri o belgesel kitabı ya da romanı bulup okumaya yönelterek... Bu gibi yayınların salt TV ile değil, radyoda da yapılması sağlanabilir. Hatta radyodan ve televizyondan yayımlanacak kitap reklamlarından TRT'nin indirimli ücret alması da düşünülmelidir bu arada.

Ama bu satırları okuyanların TRT'nin içinde bulunduğu yürekler acısı durumu, ihmalleri, yasakları ve vurdumduymazlığı düşünerek acı acı güldüklerini görür gibi oluyorum. Elbette aynı acı durum TRT'nin dışındaki diğer kurumlarımızda da var. İşte en sonuncu örnek, YÖK'ün yayınladığı ve yüksek öğrenim öğrencilerinin okumasını istediği kitapların listesi. Ama bu acı durumlar ve örnekler sürdüğü taktirde de okuma yazma oranını arttırmanın hiç önemi yok. Çünkü okuma yazma öğrenenler ya belli bir süre sonra bu bilgilerini hiç uygulamaya koyamadan unutacaklar ya da bunu alışkanlık durumuna getiren çok az sayıdakiler de okumalarına izin verilen yapıtlarla hiçbir yere gidemeyecekler.

SANAT ÇİZELGESİ

DEVLET TİYATROLARI

İSTANBUL

"DAHA DÜN GİBİ"/AKM Oda Tiy./Sl. Çarş: 18.30, Ctsi, Pz: 15.00
"İKİ EFENDİNİN UŞAĞI"/AKM Büyük

ÖZEL TİYATROLAR

İSTANBUL

"ADEM İLE HAVA"/Taksim Venüs Tiy./ Ptsi, Sl: 21.15, Çrş, Prş, Cm: 19.00, Ctsi: 15.00, Pz: 18.30
"ALMAN GELİN" (Lale Oraloğlu)/Tuncay men)/Koca Mustafa Paşa Çevre Tiy./Sl, Çrş, Prş, Cm, Ctsi: 21.00, Çrş: 16.00, Pz: 16.00-18.30

"KIRKINDAN SONRA"/G.Ülkü-G.Özcan Tiy./Ptsi, hariç her gece: 21.00, Ctsi, Pz: 16.00

"KELAYNAKLAR"(Bilgesu Eranus/E.Fosforoğlu Tiy./Cm, Ctsi: 18.30
"NASREDDİN HOCA VE EŞEĞİ"(Z. Diper)/Bizim Tiy. (Üsküdar Sunar Tiy.)/Çrş:

İst. Dev. Senfoni Ork. Konseri/Şef: Cemal Reşid Bey, Solist: Kodaly-Peczely, Gülsün Onay/AKM Konser Salonu/9 Nisan Ctsi: 11.00
Paganini İkilisi/Fernando Antonelli (Keman), Francesco Biraghi (Gitar)/ AKM Konser salonu/14 Nisan Prş.

ANKARA

Konser Salonu: **Konser/Şef: Gürer Aykal,**

KONFERANS - AÇIKOTURUM

İSTANBUL

Harbiye Kenter Tiy./**"Aile ve Çocuk"** konulu konferans/Her Sl. ve Prş: 17.00/26 Nisan'a kadar)

Salon/ Cm: 20.30, Pz: 15.30
"KIRMIZI PABUÇLAR"/AKM Oda Tiy./ Ctsi. Pz: 11.00
"KÜL KEDİSİ" (Çocuk Oyunu)/AKM Büyük Salon/10 Nisan Pz: 14.00
"ROSMERSHOLM"/Elazığ Turnesi/8-15 Nisan süresince

ANKARA

"CİN OYUNU"/Oda Tiyatrosu. / Cuma, Ctsi. Pazar: 18.30
"İMPARATORUN İKİ OĞLU"/Küçük Tiyatro/Cuma, Cumartesi, Pazar.
"ÜÇ KIZ KARDEŞ"/Büyük Tiyatro/Salı, Cuma: 20.00, Ctsi. Pazar.

ŞEHİR TİYATROLARI

İSTANBUL

"AVANAK" (George Feydeau)/Pz: 15.30-19.00/Tepebaşı Ş.Tiy.
"ÇİL HOROZ" (Oktay Rıfat) / Harbiye Ş. Tiy. /Çrş, Prş: 21.00, Pz: 15.30 - 19.00
"DÜN NEREDEYDİNİZ" (Necati Cumalı) / Harbiye Ş.Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00

"HANSEL VE GRETEL"(Çocuk Oyunu) Harbiye Şehir Tiy./Çrş: 14.30 Ctsi: 11.00
"HAFTA BAŞI" (Fazıl Hayati Çorbacıoğlu) /Tepebaşı Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00
"İKİ KOVA SU" (Çocuk Oyunu) / Fatih Ş. Tiy. / Çrş: 14.30 Ctsi: 11.00
"KRALIN KISRAĞI" (Jean Conolle) / Üsküdar Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00
"MÜRAİ" (Molier) / Üsküdar Ş. Tiy. / Çrş, Prş: 21.00; Pz: 15.30 - 19.00
"POLLYANNA" (Çocuk Oyunu) / Üsküdar Şeh. Tiy./Çarş: 14.30, Ctsi: 11.00
"SEVGİLERİN EN GÜZELİ"/Fatih Şeh. Tiy. / Çrş., Prş; 21.00, Pazar: 15.30 - 19.00
"SEN SEN MİSİN" (N.Howard) / Kadıköy Ş. Tiy. / Ctsi: 21.00, Pz: 15.30-19.00
"YAĞMURCU"/Fatih Ş. Tiy./Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00

Ankara Halk Tiyatrosu'nda oynanan "Bir Filiz Vardı" oyunundan bir sahne

Özinel Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.15, Ctsi, Pz: 13.15
"ALO ORASI TIMARHANE Mİ"/Nejat Uygur Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.00, Ctsi, Pz: 16.00

14.30, Ctsi, Pz: 11.00
"ÖLÜMÜ YAŞAMAK" (Orhan Asena)/ Kent Oyuncuları/Cm: 20.30, Ctsi: 14.30
"SAVUNMA"/Kenter Tiy./Ptsi: 21.30

Haftanın Yenileri

İSTANBUL

Cumalı Sanat Galerisi: (Moda) **Cevat Dereli, resim sergisi** (9 Nisan-8 Mayıs)
Süha Öztartar Sanat Galerisi: **Mustafa Ayataç, resim sergisi** (11-25 Nisan)
Urart Sanat Galerisi: **Teoman-Gülsen Sudur, resim sergisi** (7-28 Nisan)

İZMİR

Ege Ünv. AKM: **Fotoğraf Sergisi** (Tiy. ve Sergi S.) (11-21 Nisan)

"ALTIN KARPUZ"/Nokta-Virgül Tiy./Sl, Çrş, Prş, Cm, Ctsi: 21.15, Çrş, Ctsi: 15.30, Pz: 15.30-18.00
"ANNA'NIN 7 ANA GÜNAHI"(Bertolt Brecht/(Ortaoyuncuları)/Küçük Sahne/Prş, Cm: 19.00, Ctsi: 16.00-19.00
"BABALAR VE OĞULLAR" (Turgenyev)/ Kent Oyuncuları/Pz: 14.30-17.00
"ÇÜRÜK ELMA" (Atilla Alpöge)/Dostlar Tiy./Cm: 18.30, Ctsi: 15.30
"DEMET İLE MEMET" (Çocuk Oyunu)/ Hodri Mey. Kül./Çrş, Ctsi, Pz: 11.00
"DEVENİN BAŞI" (George F.)/T. Gelenbe Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.15, Çrş, Ctsi: 15.30, Pz: 18.00
"DULLAR PANSİYONU"/Bakırköy B.Kayabaş-E.Yazgan Tiy./Pz: 15.30-18.30
"ELİFBE'DEN ALFABEYE"/(İdil Abla Çocuk Tiy.)/Bakırköy B.Kayabaş - E.Yazgan Tiy./Ctsi, Pz: 12.00
"EVLİLİK Mİ-KÖREBE Mİ"/Bakırköy B. Kayabaş-E.Yazgan Tiy./Sl, Prş, Cm: 21.15,

Çrş, Ctsi: 15.30-21.15
"GEL KULAĞINA SÖYLEYEYİM"(Enis Fosforoğlu)/E.Fosforoğlu Tiy./Çrş, Ctsi, Pz: 15.30
"HAYVANAT BAHÇESİ"/A.Poyrazoğlu-K.Abay Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.30, Ctsi, Pz: 19.39, Çrş: 18.30 (Kenter Tiy.)
"İNSANLIĞIN LÜZUMU YOK"/Devekuşu Kabere Tiy./Çrş. hariç her gece: 21.00, Ctsi, Pz: 18.00
"KELEBEKLER ÖZGÜRDÜR" (H.Dor-

ANKARA

"Bir Filiz Vardı" Ankara Halk Tiy./Cm: 18.30, Ctsi: 18.39-29.45
"Ölümü Yaşamak"/A. Halk Tiyatrosu/Pazar Çarşamba: 18.30, Prş, 20.45
"Pinokyo"/A. Halk Tiyatrosu/Pazar-Perşembe, 10.30
"Resimli Osmanlı Tarihi"/AST/Cum: 20.30, Ctsi: 15.30-18.99
"Yaz Misafirleri"/AST/Salı, Çrş, Perş. 20:00 Pazar 15.00 - 18.15 15

İZMİR

"Palyaço" (Müjdat Gezen) Meydan Oyuncuları/Hatay Sinema Salonu/Ctsi: Pazar:

SERGİLER

İSTANBUL

AKM Sanat Galerisi: **Herman Hedler, özgün baskı** (15 Nisan'a kadar)
Akbank Bebek Sanat Galerisi: **Abdullah Çizgen, resim** (13 Nisan'a kadar)
Akbank Osmanbey Sanat Galerisi: **Semiramis Uçku, resim** (15 Nisan'a kadar)
Akbank Nişantaşı Sanat Galerisi: **Salih Acar, resim** (19 Nisan'a kadar)
Baraz Galeri: **Tülin Onat, resim** (12 Nisan'a kadar)
Cumalı Sanat Galerisi: (Nişantaşı) **Selçuk Topuz, resim** (17 Nisan'a kadar)
Cumalı Sanat Galerisi: (Moda) **Cevat Dereli, resim** (9 Nisan - 8 Mayıs)
Dev. Güzel Sanatlar Galerisi: **Gülsün Karamustafa, Tomur Atakök, resim** (14 Nisan'a kadar)
Dizayn Sanat Galerisi: **Ali Akpınar, yağlı boya resim** (31 Mart Prş. başlamıyla)
Erenköy İş-Sanat Galerisi: **Emel Cankat, resim** (15 Nisan'a kadar)
Galeri Cep: **Emin Naci Akkuyu, resim** (17 Nisan'a kadar)
Harbiye Garanti Bank. Sanat Galerisi: **Ahmet Uzelli, resim** (23 Nisan'a kadar)
İtalyan Kül. Merkezi: **Duillio Cambellotti, resim** (20 Nisan'a kadar)
Lebriz Sanat Galerisi: **Gülay Sevsevil, resim** (15 Nisan'a kadar)
Maçka Sanat Galerisi: **Mustafa Ata, resim** (30 Nisan'a kadar)
Pangaltı Sanat Galerisi: **Karma Sergi (M. Cuda, E.Naci, C. Dereli, N. İyem, N.Günsür, E.Kalmık, D.Erbil, A.Doğancay, N. Akıncı, R. Gerçin)** (18 Nisan'a kadar)
Parmakkapı İş-Sanat Galerisi: **Orhan Tamer - Özden Akbaşoğlu, resim** (15 Nisan'a kadar)
Taksim Sanat Galerisi: **Nihat Darcan, resim** (16 Nisan'a kadar)
Taksim Sanat Galerisi: **Niyazi Toptoprak, resim** (16 Nisan'a kadar)

Tülin Onat sergisinde görülüyor

Tanak Sanat Galerisi: **Jak Ihmâlyan, resim** (12 Nisan'a kadar)
Tiglat Sanat Galerisi: **Karma Sergi (Akademi Ustaları)** (Nisan ayı)
Urart Sanat Galerisi: **Teoman - Gülsen Sudur, resim** (7-28 Nisan)
Yapı Kredi Bebek Sanat Galerisi: **Kemal Zeren (yağlıboya) resim** (15 Nisan'a kadar)
Yazko Sanat Galerisi: **Richard Wagner, konulu belgesel sergi** (10 Nisan'a kadar)

ANKARA

Dost Sanat Ortamı: **İsmail Ateş, resim** (16 Nisan'a kadar)
Evrensel Galeri: **Bekir Sami Çimen, resim** (10 Nisan'a kadar)
İş-Sanat Galeri: **Necati Öncü, resim** (15 Nisan'a kadar)
Turkuvaz Sanat Galerisi: **Yusuf Katipoğlu, resim** (1-14 Nisan)
Vakko Sanat Galerisi: **A.Galip Onat, resim** (30 Nisan'a kadar)

İZMİR

Akbank Sanat Galerisi: **Mustafa Akgün, resim** (15 Nisan'a kadar)
Ege Ünv. AKM: **Fotoğraf Sergisi** (Tiy. ve Sergi salonu) 11 Nisan - 21 Nisan
Vakko sanat Galerisi: **Süleyman Saim Tekcan, resim** (30 Nisan'a kadar)

KONSERLER - RESİTALLER

İSTANBUL

"Atilla" (G.Verdi)/AKM Büyük Salon/Ist. Dev. Operası/14 Nisan Prş: 20.00
"Fantastik" (H.Schmidt)/AKM Büyük Salon/İst.Dev. Operası/9 Nisan Ctsi: 15.30

Solistler: Tahir Sümer, Ayşe Savaşır/9 Nisan Ctsi: 11.00
Konser Salonu: **Konser/Şef: Karsten Andersen**, Solist: Seher Tanrıyar/15 Nisan Cm: 20.00
Konser Salonu: **Pervin Sak (Viyolonsel Resitali)** 12 Nisan Sl.

İZMİR

Ege Ünv. AKM: **Türk Sanat Müziği Konseri**/Yön: Dr. Nevzat Atlığ (8 Nisan Cm: 20.30
İzmir Dev. Opera ve Balesi: **Aydın Turnesi/ Çeşmebaşı balesi ve opera şan konseri**/(14, 15, 16, Nisan günleri)

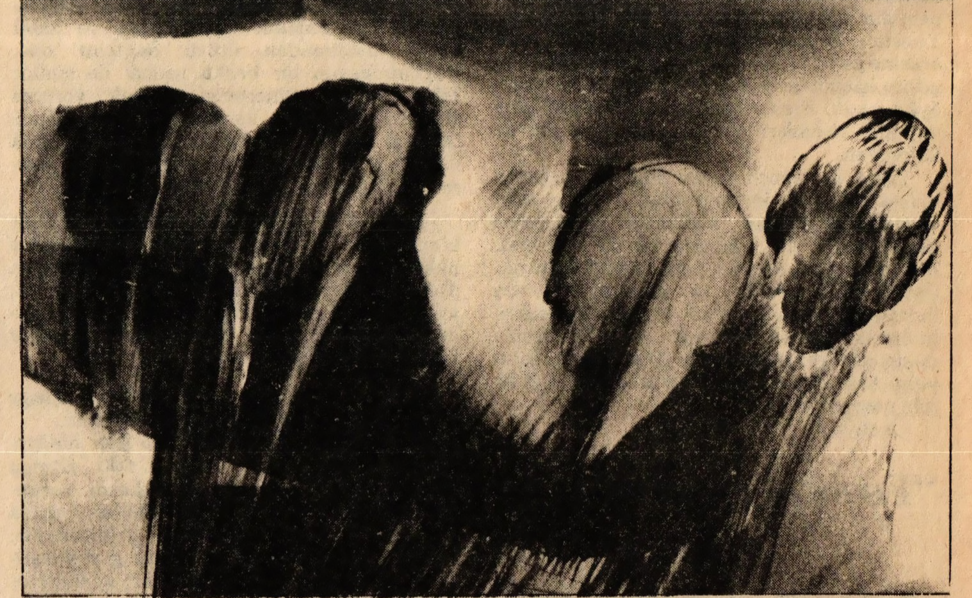
İZMİR

Ege Ünv. AKM: (Tiyatro ve Sergi S.) **"Selçuklu Sanatı"** konulu konferans/11 Nisan Ptsi: 17.00

SİNEMA GÖSTERİLERİ

İSTANBUL

"Harika Çocuk"/Yön: Peter Collinson, Oy: Ricky Schroder/AKM Sinema-TV Birimi/8 Nisan Cm: 18.00, 9 Nisan Ctsi: 15.00-18.00

Tomur Atakök Detay, "İzleyiciler" Metal üzerine karışık malzeme.

ÇÖZÜMLER

ÇİFTE ÇETREFİL

A) ÜMMİ
B) LİP ZUCU
C) KİKİRİKNAME
D) ÜV
E) TUYUĞ
F) ANABASİS
G) MAN RAY
H) ELUARD
I) RIZA FAZIL
J) SIZINTI
K) IY
L) REİCH
M) AŞ
N) GABRİEL
O) ÖR
P) LUNAÇARSKİ
R) LYEM
S) EDMUND
T) RİAŞ

Ş	İ	İ	R	İ	G	Ö	M	D	Ü	K	A	M	A	Y	Ü	R
E	K	T	E	B	U	L	U	Ş	U	R	U	Z	■	K	A	Z
M	A	L	A	R	I	M	I	Z	I	N	Ç	A	R	P	A	C
A	Ğ	I	K	R	İ	S	T	A	L	H	A	R	F	L	E	R
İ	N	U	M	U	D	U	Y	L	A	■	I	S	S	I	Z	B
İ	R	A	D	A	Y	A	İ	N	M	E	N	İ	N	S	E	V
İ	N	C	İ	Y	L	E										

(...)
"Şiiri gömdük ama yürekte buluşuruz
Kazmalarımızın çarpacağı kristal harflerin umuduyla,

Issız bir adaya inmenin sevinciyle."
(...)

SATRANÇ

Kombinezon 1: D'ADAMO-SLEIDINGER
1.Fxe6! Fxe6 2.Axg6! + siyah terkeder çünkü 2... Axg6 3. Vxh7 + Kxh7 4.Kxh7 + Kxh7 5.Kxh7 + Mat. Eğer 1.... Axe6 2.Vxh7! + ve aynı fikirle kazanır.

Kombinezon 2: BASMAN-BALSHAN
1.Kg6 + !!fg6 2.Vh8 + !Şxh8 3.Kxf8 + Mat Eğer 1...hg6 2.Vg7 + Mat.

ÇAPRAZ BULMACA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	S	A	V	A	Ş	V	E	A	Ç	L	A	R
2	H	■	O	L	O	S	■	D	A	N	T	E
3	A	K	Y	E	L	■	A	D	■	■	A	N
4	K	A	V	■	■	E	S	E	N	■	K	G
5	E	R	O	S	■	Y	İ	T	İ	K	■	A
6	S	A	D	E	■	L	■	M	■	B	A	H
7	P	L	A	N	Ç	E	T	E	■	■	N	E
8	E	T	■	E	K	M	E	K	■	Y	A	N
9	A	I	D	■	■	C	R	■	Ç	A	R	K
10	R	■	U	T	■	İ	■	Ş	İ	L	T	■
11	E	K	B	E	R	■	K	İ	L	İ	R	A
12	■	R	A	M	P	A	■	K	E	N	İ	S

YANILMA PAYI

CEMAL SÜREYA

"S. ALDANIR S."

S. Aldanır'ın şiirlerini 1950'lerde **Seçilmiş Hikâyeler Dergisi**'nde **Dost**'ta okurduk. Özellikle Ankara çevresinde ayrı bir yeri vardı. Çok sağlam bir şiir kabul edilirdi. S. Aldanır bunları **Memleket Saat Ayarı** (1953) adlı kitabında bir araya getirmişti. Sonra yavaş yavaş adı ortada dönmemeye başladı. Böyledir bizde, sürekli yayın yapmazsan adın unutulmaya yüztutar, eski sevilen yapıtların da bir köşeye atılır. Her zaman değil, ama genellikle böyle. On beş yıl var, S. Aldanır'ın şiirine dergilerde raslamıyoruz. Yeni yapıtı bir raslantıyla elime geçince ayrımsadım bunu.

Yapıtın adı, "**Bin... Cefalar... Etse... (Şiirin Buyruğu)**. 1982 içinde yayımlanmış. Çok ilginç de bir önsözü var. Anlaşılıyor ki S. Aldanır, o on beş yılda, "şiirin elçisi" olarak "itikâf"a çekilmiş. Önsözün bir iki bölümünü birlikte okuyalım:

"Niçin yazmam gerekiyordu? Ben de üst-başımı bile doğru dürüst giymeyi beceremediğim bacak kadar yaşlarda (1928) şiirden yana duyduğum ilgide bu gereği aklımdan geçirmedim elbette. (...) Bu kitabın, örneği günümüze kadar hiç denenmemiş olmaktan ve Kur'an'dan önceki kutsal kitaplarda olduğu gibi, şiirin son elçisi katıksız ozanın bir gün mutlaka geleceğini haber vermekten başka bir yanı yoktur. Fakat bu yanı, kendimi şiir'in ilk ozanı saymama yetecektir. (...) Bu görevle yazdığım bu kitabın dünyamızdaki dillere çok kolay çevrilebilecek nitelik taşımasına da bu düşünce ile uğraş verdim."

Nietzsche de gelecek "üstünistan"ı müjdeliyordu; ama kendini ilk insan olarak görmemişti hiçbir zaman. S. Aldanır kendi alanında bir adım daha atıyor; "şiir'in son elçisi"ni müjdelerken kendini de "şiir'in ilk ozanı" olarak ortaya atıyor. Bunun da bir "görev" olduğunu söylüyor. S. Aldanır'a göre, Kâbe duvarlarındaki kasideler dahil, gelmiş geçmiş bütün şairlerin yapıtlarında "katkısızlık" yönünden büyük bir yanlış var; çünkü o şairler, nice güzel dizeler kurmalarına, büyüleyici sözler düzmelerine karşın, sadece kendi duygu ve düşüncelerini iletmişlerdir. O güzelliklere, büyüleyiciliklere yenilmişlerdir. "Şiir'in ilk ozanı", bu yeni kitabında öyle yapmamış, yenilmemek için, söyleyeceklerini önce düzyazı olarak yazmış, istediği katkısızlığa böylece ulaştıktan sonra kalıplara dökmüş. Bu, ona, metnin özünü, dizelere dönüştürmekte olduğu kadar, "yerine getirilmesi çok güç olan" amacını gerçekleştirmede de kolaylık sağlamış.

Amacın ne olduğunu anlayamadım. Şiirlere daldım. Ordan da pek bir şey çıkaramadım. Yine önsöze döndüm. Sonunda işi çaktım: şair şiir yoluyla dillere gönderilmiş bir peygamberdir. Bunu ancak bütün dillere çevrilmekle gerçekleştirebilir. Bunun için katkısız olmalıdır. Şairin kendi duygu ve düşüncelerine yer vermeyecek kadar katkısız... S. Aldanır "diller" derken, bütün dilleri demek istiyor; Türkçeyi de katıyor onlara. Bunun için, büyük bir incelik göstermiş, önsözü öylesine bozuk cümlelerle yazmış ki, hiç değilse onun gerçekten Türkçeye de çevrilmesi gerekiyor.

"Şiir'in ilk ozanı", "Ahir Zaman Şairi" Yahya Kemal'i nereye oturtuyor peki? Öyle ya, Yahya Kemal de kendisinden sonra şair gelmemesini vasiyet etmişti. Yoksa onu şair, kendini ozan sayarak mı sıyrılıyor işin içinden? "Şair dolu, ozan yok" mu demek istiyor? N'olsa, ben S. Aldanır'ın bu "görev anlayışı"na saygı duyuyor ve yazımın başlığını bir milat kaygısıyla "S. Aldanır S." okuyorum: "S. Aldanır'dan Sonra".

Yeniden baktım şiirlere. 666 dize. Beşer dizelik bölükler halinde, yalın, yer yer eğleni havasında; şiir kavramını "fetişist" sınırlarla eşyada, insanda, tarihte, her şeyde sınamak isteyen parçalar bunlar **Memleket Saat Ayarı**'ndaki bazı şiirleri özetlese de, sevilebilen bazı yerleri yok değil. Diyorum herhal bunların bir bölüğü "S. Aldanır Ö." yazılmış.

Önsözü de o eğleni havasını berkiten bir öğe olarak mı düşünmek gerekir yoksa? Bütünüyle mi öyle düşünmek gerekir?

"Şiir'in ilk şairi"nin ilk şiirini aşağıya alıyorum:

Kim çıkarmış şu pazar tatilini
Hiç kaale almadan cansıkıntısını
Kim o nasıl insan
Şişman bir ozan olacak herhalde
Ama çok şişman.

Bir resmi beğenmediniz mi? Biraz daha geriye çekilerek bir daha bakın ona. Gözlerinizi kısarak bakın bir de. Ne bileyim, beğenmenin bir yolu vardır belki.

Unutmayalım ki sevmenin bin türlüsü vardır, sevmemenin bir.

"Bir şarkı öyle kolay söylenemez her zaman."

Bütün bunları düşündüm. Denedim. Yine de tat alamadım. S. Aldanır'ın "666 Dize"sinden. Gençliğimizde onu hakkı yenmiş bir şair olarak belletmişlerdi bize. Fazla yenmemiş.

Arif Damar, Akif Kurtuluş'un **Yalan Şiirler**'ini getirdi. Nicedir sözünü ediyordu o kitabın. Okuyunca hak verdim kendisine. **Yalan Şiirler** ilk kitap olarak başarılı Umarım, üzerindeki etkilere boğulmayacak, onları şiiri adına üretici planda eritecektir. "Fazla yineleme var" diye düşündüm. Ama o da, belirecek bir niteliğin itici gücü olamaz mı? Hiç değilse, bir kusur gibi gelmedi bana. Arif Kurtuluş'un ilerde daha güzel şiirler yazacağına inanıyorum. Bence yolu açık bir şair. Onun için yalnız yetinme duygusu tehlike yaratabilir.

OKURKEN YAZARKEN

AHMET OKTAY

BEAUVOIR İLE SARTRE

Nerdeyse yarım yüzyıla yakın birlikte yaşadıklarına göre, Simone de Beauvoir'la Jean Paul Sartre arasındaki ilişkiye de; biraz magazinleştirerek; "Büyük aşk" dememizde sakınca yok. Gelgelelim, ikisi de aşklarının dışa vurumunda çok sakıngan davranmış, herkesle birlikte yaşamamışlardır onu, dahası; kişisel özgürlüklerini de sonuna kadar korumuşlardır. Kolayca görmezden gelinecek bir ilişki değildir bu. Meraklısı, çağımızın "kara sevdalarından" birini Aragon ile Elsa'nın yaşadığını bilir elbet. Besbelli: Aragon'la Elsa kavuşmuştur birbirine, bu yüzden de "kara sevda" sözü yalnızca aşklarının güçlülüğüne gönderme yapar. Ne var ki, bana kalırsa Aragon yüzünden, bu ilişki fazla "teatral" bir görünüm almıştır. Çağdaş dünya şiirinin bu büyük ustası, ilişkiyi daha başlangıcından itibaren kamu oyu önünde **oynamaya** başlamıştır. Gala karşısındaki Dali'yi anımsatır bana: Gereğinden fazla "taşkındır" bu aşk konusunda Aragon. Hele Elsa'nın ölümünden sonra yazdığı şiirlerdeki abartı ve boyun eğmişlik, kolay anlaşılır gibi değildir. Yücelikle sulu gözlülüğün karışımı şaşırtır insanı. Doğrusunu söylemem gerekirse, ben Mayakovsky'nin Lili Brik'e yazdığı o "hev hev" li mektupları da bir türlü anlayamamışımdır. Özgürleştirici, özerkleştirici bir ilişki olmalıdır aşk, kişiliksizleştirici değil. Sevilen kişinin **tapıncak** (fetiş) durumuna getirilmesinde biraz "yapmacıklık" buluyorum. Sevilenin elde tutulmasını sağlamaya yönelik bir yapmacık. Hiç kuşkusuz, biraz da **kendini gösterme** var bu tutumda.

Beauvoir'ın "**Veda Töreni ve J.P. Sartre'la Söyleşiler**" adlı kitabını (Çev: B. Kayıhan, Varlık Yayınları) okuduğumda, bir nokta çok ilgimi çekti: Yazar anlatısında kendine yer vermemeye çalışıyor nerdeyse, anlattığı Sartre hep. Hastalıklarla dolu, ölüme doğru evrilen on yıllık bir yaşam süresince **eyleyen** bir insan buluyoruz karşımızda. Ne yakınma var, ne **gözyaşı**. Durmaksızın kendini **aşmaya** çalışan, bu uğurda **çelişmekten** korkmayan Sartre'ın yaşamı var kitapta, ölümü değil. Birbirine tapmamış, ama **insanca** bir birlikteliği gerçekleştirmiş, bazen aynı bazan farklı amaçlar doğrultusunda düşünmüş ve eylemiş iki kişinin yaşamı. Zaten "**Veda Töreni**'ni şu sözlerle bitiriyor Beauvoir: "Ölümü bizi ayırıyor. Ölümüm bizi birleştirmeyecek. Bu böyle. Yaşamlarımızın o kadar uzun bir süre uyumlu gidebilmiş olması bile çok güzel bir şey". Şu "uyumlu" sözcüğü bile, her türden duygusal coşkunluğu önlemeye yetiyor: Besbelli, güçlüksüz, hep göz göze bakılarak, aşk cümleleri mırıldanılarak geçirilmiş bir ömür değil bu. **Herkesin** yaşamı gibi tartışmalarla, kızgınlıklarla da dolu bir yaşam. Yüceydi bizim aşkımız demiyor Beauvoir, dolayısıyla, herkesten farklıydık demiyor.

Sartre ve Beauvoir da **Avrupa dramını** yaşamış iki yazar. Katılmaları ve kopmaları, umutları ve düş kırıklıklarını birlikte yaşamışlar. Hiç kuşku yok: en büyük eylemleri **yazmak**. Ama, özellikle Sartre; her türden siyasal eyleme de katılmaktan kaçınmamış, hâttâ yaşamının son yıllarında **siyaseti** aramış, istemiş bir aydın. Gerek nitelik gerek nicelik açısından fark var ama, Beauvoir da öyle. **Söyleşiler** bölümünün iyice kesinlediği gibi, birbirlerine çok şey vermişler. Burada kişisel özerkliklerini elden bırakmadıklarına özellikle dikkat etmek gerekiyor: Beauvoir'ın da Sartre'ın da ayrı evleri var. Evlenmemişlerdi demek yetmiyor ne var ki, çünkü evlenmemelerinin nedeni bu zaten. Anlatı boyunca, Beauvoir belki de tek yerde yüreğindeki acıyı açığa vuruyor şunları yazarak: "Bir ara beni Sartre'la yalnız bırakmalarını söyledim ve çarşafın altına uzanmak istedim. Bir hemşire beni durdurdu: "Hayır. Dikkat edin... Kangren".

Simone Signoret'nin "**Özlemin Eski Tadı Yok**" adlı anılarını okuduğumda ilgimi çeken bir nokta **Veda Töreni**'nde de karşıma çıktı: Toplumsal yaşama katılma çabası. Başka türlü söylemek gerekirse: Aydının siyasal pratiği sorunu. Müzik ve sinema dünyasının kişileri olmalarına rağmen Signoret ve Montand da, daha gençliklerinden itibaren her önemli toplumsal/siyasal eylemin içinde yer alıyorlar Beauvoir ve Sartre gibi. Hepsi de dışa dönük, yararlı olmak ve sorumluluk taşımak isteyen insanlar. Birbirleriyle ne kadar az uğraşıyorlar şaşmamak elde değil. Her türlü iki yüzlülükten de nasıl titizlikle kaçınıyorlar. Örneğin Signoret, siyasal açıdan oldukça ikircikli bir davranışına tanık olduğu Aragon'la zaten sınırlı olan ilişkisini iyiden iyiye donduruyor. Onları ilgilendiren, yaşamın her alanında verdikleri uğraş.

Veda Töreni de **Sartre'la Söyleşiler** de, üzerinde uzun boylu tartışılması gereken sorunlar içeriyor. Özellikle Sartre'ın aradığı ve olmaya çalıştığı **yeni aydın**, Türkiye somutunda da önem taşıyan bir sorun. Yazarın toplumsal yaşama daha etkin biçimde katılmasının **şabloncu** yaklaşımlar dışında da olanaklı olduğunu gösteriyor Sartre'ın girişimi. Yani **tekkeci** olmaksızın. Gelgelelim, biz henüz hazırlıklı değiliz bu türden bir yaşama. Toplumsal yaşam falan umrunda değil kimsenin. Herkesin tek düşüncesi var: Kendi yaşamı. Türk yazarı ve aydını de tez elden "köşeyi dönmek", her yerde yalnız kendi adını ve resmini görmek istiyor. Daha da iç karartanı şu:

Herkes birbirinin "**hafiyesi**" oluyor.

Sevmek, Türk yazarına ters geliyor herhalde.

MÜZİK

BİR KONSER VE SONRASI

SERDAR ONGURLAR

Evden çıktığımda yağmur çiseliyor, nemli rüzgâr hafiften üşütüyordu. Yavaş yavaş yürüyordum. Dalmışım. Direği zor gördüm. Islandığımın farkında bile değildim. İskeleye geldiğimde vapur gitmişti. Kafamı kaldırıp baktığımda, her zamanki gibi, meydan saatiyle, kolumdaki farklıydı. Çaresiz dolmuşa binecektim. Bindim. "Arkayı dörtleyelim ağabey" dedi muavin. Birbirimize yanaşarak giysilerimizi kurutmaya

PLASTİK SANATLAR

BİR AŞAMA SÜRÜYOR

SEZER TANSUĞ

Türklerin dünya resminin evrensel boyutlarına yaptıkları en ilginç ve benzersiz katkı süreklilik ve eş-zamanlılık ilkelerini tek bir kompozisyon birimi içinde ele alabilmiş olmalarıdır. Bu da mekân boyutu ile, hareketle somutlaşan zaman boyutunun zıtlık ve aynilik (özdeşlik)

Ressam Tülin Onat'ın yapıtlarındaki çıkış noktası, insanî ilişkileri düzenleyen katı kural çerçeveleri içindeki sıkıntı ve gerilimin simgesel bir bilançosunu yapar gibi tekdüzeli

başladık. Sanki kuruyacakmış gibi. Birden, tam kulağımın dibinde "arabesk" bir şarkı başladı. Müziğe benzemeyen, şarkı demeye dilim varmayan, yapmacık, ilkel bir şey. 'Duygularımız nasıl da sömürülüyor' dedim, içimden. Şoför hayatından memnundu. Yolcular kendi dertlerinde. Kimi dinliyor, kimi de yüksek sesle sohbet ediyordu. Sohbete arada muavin de katılıyordu. Alışmıştım böyle tablolara, daha doğrusu alıştırılmıştım. Arabeskti, gürültüydü derken, geldik. İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin önüne geldiğimde, geç kaldım diye çok korktum. Birine saati sordum. Hayret! Benim saatim doğruymuş. Çünkü "Opera Şan Konseri" tam 20.30'da başladı. Meydan saatlerini kim ayarlıyor acaba?

Opera salonu biraz serindi. Duvardaki kabartmalar sıcaklık veriyordu. Boyaları biraz daha iyi olsaydı. Perde açıldı. Bir piyanistle, bir kadın geldi sahneye. Soprano idi. Başladı "Napoliten Şarkı"yı söylemeye. Daha bir sürü arya. Beethoven'dan, Puccini'den, Verdi'den. Tanrım, enfes bir ses. Tınısıyla, rengiyle, diyaframını kullanımıyla seyircinin duygularına sesleniyordu sanki. Herkesin yüzünde tebessüm ve sonsuz bir haz. Bir anda dolmuş yolculuğunu unutup, bu mutlu kalabalığı izledim. Keşke daha çok kişi izleseydi. Keşke yarısı boş olan bu salon dolsaydı... Düşünmesi bile güzel.

Konser bitmişti. Alkışlar, alkışlar... Soprano selamladı seyirciyi, eliyle de piyanisti işaret ederek. Programa baktım: Selmin GÜNÖZ idi adı. Tanımalıydım. Konuşmalıydım. Hızla kulise gittim. Sahne gerisinde de ne kadar alçak gönüllüymüş. Bir de sanatçılar kaprislidir, derler. Yanlış. Her zaman savunmuşumdur: Gerçek sanatçı kaprisli değildir. Hoşgörülü, iyi niyetli ve davranışlarında ölçülüdür. Hatta Selmin Günöz çay bile ısmarladı konuşurken.

- Selmin hanım kutlarım. Çok güzel bir konserdi.

- Teşekkür ederim. Ama biraz abartıyorsunuz.

- Rica ederim. Güzel olan şeyleri o kadar özlemişiz ki, bunu bir ölçüde giderdik.

Yüzü biraz kızardı. Utanmıştı. Yalnızca, kendisinden bu kadar söz edilmesinden hoşlanmıyordu.

- Kısaca sanat yaşamınızı anlatır mısınız?

- 1954 yılında Bergama'da doğmuşum. İlk şan çalışmalarına 1971'de İzmir Devlet Konservatuvarında Nazime Aybirtek ile başladım. Daha sonraki çalışmalarımı Sevda Aydan ile sürdürdüm. Hem şan, hem sahne üzerine. 1978 yılında İzmir Devlet Konservatuvarı'nın Opera bölümünü bitirdim. Ankara Devlet Opera ve Balesi'ne solist sanatçı olarak atandım. Burada üç yıl görev yaptıktan sonra geçici görevle mezun olduğum okula Şan öğretim üyesi olarak görevlendirildim. Bu sırada **Gılgameş** ve **Bir Opera Yapalım** adlı yapıtlarda oynadım. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasıyla, İzmir Devlet Orkestrasıyla, değişik oda müziği gruplarıyla konserler verdim. Ege Ordu Bando ve Orkestrasıyla İzmir'de ve yurdun çeşitli yerlerinde konserler gerçekleştirerek, böyle bir uygulamanın Türkiye'deki ilk örneğini verdim. Halen İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin solist sanatçısıyım.

Çaylarımız bitmişti. Hemen yenisini söyledi. O da benim gibi çok çay içiyor anlaşılan. Sigara ikram ettim. "Dokunuyor" dedi.

- Selmin hanım, opera sanatına bakışınız nedir?

Bir an durdu. Zorlanıyor sandım.

- Ne yazık ki, opera sanatının ülkemizde işlevsel olduğu söylenemez. Yalnızca üç büyük kentimizin yerleşik bir opera kadrosuna sahip olması, bunun en büyük nedenlerinden biridir. Önemli nedenlerden bir diğeri de gerek müzik, gerek konu yönünden bize özgü örneklere az rastlanması. Sonuçta, ülkemizde operanın sevdirilmesi, yaygınlaştırılması için bazı alt yapı çalışmalarının yapılması gerektiği ortaya çıkıyor.

- Nedir alt yapı çalışmaları?

- Örneğin operanın küçük örneklerle de olsa üç büyük kentimizin dışına çıkması ve toplumun her kesimine operayı tanıtmayı amaç edinmesi gerekir. Bu, hem yaygınlaşmayı hem de çalışmaların hızlandırılmasını sağlar. Bunun yanısıra, toplumumuzun her kesiminin kolaylıkla benimseyebileceği türden yapıtları sahneleyebilmek için, genç bestecilerimizden ürün bekliyoruz.

"Neredesiniz Türk bestecileri?" demişim birden. Güldü. "Bize özgü konu ve müziği mutlaka yaratmalıyız" dedi. Bütün kalbimle katılıyordum bu düşüncesine. Türkiye'deyiz ve Türk operalarını çokça izleyemiyoruz. "Ne denli coşku verir bize özgü olan'ı izlemek. Öyle değil mi?" "O coşkuyu tadacağız. En kısa zamanda." Başımı salladım.

- Selmin hanım, gelelim İzmir'e. Burada bir Opera ve Bale açılması üzerine ne düşünüyorsunuz?

- Sevindirici bir olay. Çünkü İzmir, Türkiye'nin üçüncü büyük kenti olmasına karşın, şimdiye dek sanatsal açıdan hep "taşra" gözüyle bakılmıştır. Son yıllarda Devlet Senfoni Orkestrası'nın kurulması, halkın, sosyal yaşamında müziğe de belli bir yer ayırmasını sağladı. Opera ve bale gösterilerine gelen izleyici kitlesinin ilgisi İzmirlilerin, bu sanat dallarına karşı da ne denli susamış olduklarını ortaya çıkardı. İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin, İzmir'in kültürel kalkınmasında kuşkusuz büyük payı olacaktır.

- Kuşkusuz efendim. Gerçekten de İzmir yalnızca liman ve ticaret kenti olmaktan çıkıp, Ege Bölgesi'nin kültür ve sanat merkezi olma yolunda. Yalnız, bu sevinci, her İzmirlinin ve Ege'linin paylaşması şart gibime geliyor.

- Tabii. Kültür ve sanat kurumlarına sahip çıkılmadığı sürece, bu kurumlar öksüz kalırlar, güdük olurlar.

Şiir gibi sözler etmeye başlamıştık. Epey de vaktini almıştım. Daha gidip dinlenecekti. Yarın çalışması vardı. Ama bir soru sormak daha geldi içimden.

-Son çalışmalarınız hakkında bilgi verir misiniz?

-Şu sıralarda Izmir'de sahnelenen Puccini'nin **Gianni Schicchi** adlı yapıtında "Lauretta"yı oynamaktayım. Menotti'nin **Telefon** operasının hazırlıkları da hızla sürmekte. Bu oyunda da "Lucy" rolünü çalışıyorum. Yanısıra, değişik oda müziği grupları eşliğinde bir şan konseri hazırlığı içindeyim.

Ne kadar da çok çalışması varmış. Teşekkür edip, izin istedim. Çıktığımda yağmur dinmişti. Yavaş adımlarla iskeleye yürüdüm. Bu sefer vapuru yakaladım. En arkaya geçip oturdum. Dalmışım...

Kurt Steinwendner

düalitesini yansıtabilmek demektir

yaşam olgusunu çeşitlendiren, renklendiren ve belirsizliğin disiplin altına alındığı dokunaklı bir anlam sürekliliğinin statik çerçeve yüzeylerine bağımlı aktarımına gelip dayanıyor. Yeni figüratif akım egemenliğinin anlatımcı eğilimlerine bağlanan sanatçı, ifade sorununu çekici kılan belirsizliği akademik düzen şablonlarının ortasında debelenmekten öte bir dinamizmin tanığı olabileceğimiz yoğun bir öncü değerler ortamına elbet ulaştıramıyor, ama üretken kararlılığı, resim olayı karşısındaki sorumlu ciddiyeti ile dikkatleri ve beğenileri üzerinde toplamasını biliyor. Resim sanatımızın doğayla daha objektif ilişkiler kurulan oldukça erken aşamalarından sonra, figürsüz soyutlama deneyimleriyle de güçlenen "tuval alışkanlığı", sanırım ikinci büyük aşama evresini, temsilcilerinden birini Tülin Onat'ta da gördüğümüz bu yeni figüratif tavır içinde belirliyor. Maçka Sanat Galerisi'nde bu türden üslûpçuluğun öncü kategorisine yerleşen Mustafa Ata ise, M S Ü'de gruplaşan bir ressam çevresi sayesinde hem daha şanslı hem de yeni bir gelişim evresine ulaşabilmek yolunda daha geniş olanaklara sahiptir. Mustafa Ata'nın sergisi bir çok yönden yılın önemli sanat olaylarından biri olmaya da hak kazanıyor.

ÇOK ÖZENLİ VE ZEVK KALİTESİ YÜKSEK BİR SERGİLEME

Mustafa Ata'nın Maçka Sanat Galerisinde Mart ayı içinde yer alan karma sergideki özel konumuna değinmiştim. Bu sanatçı için 1980 Ekiminde yazdığım yayınlanmamış bir yazının başlangıç bölümünü buraya eklemeden önce, söz konusu karma sergi sırasında Maçka Sanat yöneticilerinin galerinin, kendi etkinliklerine ayrılan özel bölmesinde gümüş takılar ve iskelet hayvan kafalalarını bir arada kullandıkları çok özenli ve zevk kalitesi yüksek bir düzenleme gerçekleştirdiklerini (ki bu sergiler iki ay süreli oldukları için bu ay da görülebilirler) eklemeliyim. Şunu da açıkça belirtmeliyim ki, bu ölçüde keyifli ve zevkli bir sergilemeye şu anda Türkiye'nin hiç bir galerisi ya da müzesinde rastlamak olanağı yoktur. Galerilerin, Baraz dışında resimden öte bir uğraşları olduğu biliniyor, ancak bu uğraşı galerinin sanatsal bir etkinlik düzeyi haline getirmekte gene Maçka Sanat'ın çok özel bir yeri var, bunu da unutmayalım.

Mustafa Ata'nın sanatı hakkında 1980'de yazdığım yazının başlangıcı ve sonu şöyle:

"Mustafa Ata'nın resim sanatındaki yeni figüratif gelişmeler planında süratli, ama o ölçüde bilinçli bir üslûp etkinliği olmuştur. Batı sanatındaki gelişmeleri dikkatle izleyen genç Türk resim sanatçıları, daima bir "sentezi" gerçekleştirme kaygısı taşırlar. Böylece batı dünyasındaki gelişmeler karşısında kendi ulusal benliklerini yitirmeden, yeni biçimsel çözümleri algılamakta aktif davranmış olurlar.

RESME ÖZGÜ BİR MEKÂN VE RESME ÖZGÜ BİR HAREKET

Mustafa Ata son beş yıl içindeki çabalarıyla ilgi ve beğenileri sanatı üzerinde toplayan bir kişiliktir. Özgün bir üslup yöntemiyle çözümlemeyi başardığı sorunlardan biri mekân ve hareket arasındaki ilişkide görülebilir. Resme özgü bir mekân ve resme özgü bir hareket. Bu güç ilişkiyi somutlaştıran unsurlar önce dış sınırları kolayca belirlenemeden birbirini izleyen, bazen tek bir çerçevede değil, bir triptik halinde de aralarındaki kompozisyon ilintileri tamamlanabilen figürlerdir. Genç sanatçılar son yıllarda bir hayli triptik düzenlemeler yapıyorlar, batı Ortaçağı'ndan günümüze uzanan bir dinsel resim geleneğinin kurallarına ancak belli sınırlar içinde uyuyorlar, fakat asıl amaçlarını kanımca sürekli bir kompozisyon sorunu ve bunun eş - zamanlılık ilkesiyle bağdaştırılması oluşturuyor.

Mustafa Ata son çalışmalarında, mekânla figür hareketi arasında kurmayı başardığı özgün ilişkilere yeni bir tat aramakta, renk kullanımı alanında daha cesur olabilmekte, içeriği ifadeci bir yönde yoğunlaştırmakta başarılı olmaktadır."

Başka bir yazıda, sanat tarihinin yukarda sözü edilen önemli bir ilke sorunuyla çağdaş sanatımız arasındaki ilintileri belirlemeye çalışan çabalara gireceğim. Ama şimdiden vurgulamak ve üzerinde durmakta yarar vardır: Türklerin dünya resminin evrensel boyutlarına yaptıkları en ilginç ve benzersiz katkı süreklilik ve eş - zamanlılık ilkelerini tek bir kompozisyon birimi içinde ele alabilmiş olmalarıdır. Bu da mekân boyutu ile, hareketle somutlaşan zaman boyutunun zıtlık ve aynilik (özdeşlik) düalitesini yansıtabilmek demektir. Çağdaş Türk resminin bilinçli sanatçıları, uslûp gelişmeleri içinde daima bu yerel-geleneksel sorunla karşı karşıya gelmişlerdir kanısındayım.

somut

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Ölümünün 10. yılında

PİCASSO'YA MERHABA

"Kestaneci kadın"

Pablo Picasso bundan on yıl önce öldü. Yirminci yüzyıl sanatında bir fırtına gibi esen bu olağanüstü adam, ulaştığı sayısız yenginin, taşıdığı ölçüsüz aydınlığın ardından dünyamızı bıraktı gitti. Zaman geçtikçe, ondan uzaklaştıkça onu daha iyi görüyoruz, değerini ve görsel evrenimize getirdiklerini daha iyi anlıyoruz.

Ressam, yontucu, keramikçi, ozan;tek bir kişiymiş gibi durmuyor uzaktan bakınca. Olsa olsa koskoca bir kuşağın kaldırabileceği bir hasadı kaldırıyor bir başına. İnanılmaz bir düş gücü, eşi bulunmaz bir sağduyu ve us aydınlığıyla. Biçimler dünyasından bakıldığında yüzyılımıza kolayca Picasso yüzyılı denebilir.

Öte yandan Picasso, yalnızca sanatın "teknik" alanında kalmakla yetinmeyip, sanatıyla yüzyılının bilincine de sahip çıkmış bir dehadır. Anayurdu İspanya'nın uğradığı faşist saldırıya ve bu saldırının ardından kurulan Franco yönetimine karşı pek az sanatçı, Picasso'nun yürekliliği ve direnciyle karşı çıkabilmiştir. Franco'nun yönetimindeki ülkesinde kalmayı insan olarak onuruna yediremeyen sanatçı, direncini dönmesine izin çıktıktan, ülkesinde adına müzeler kurulduktan sonra da sürdürür.

Ünlü "Guernica" tablosuyla, faşizmin ve savaşın dehşetini sanatın aynasından ölümsüz biçimde yansıtmış olan Picasso, bu puhu gözlü küçük adam, şimdi bize insanlığın sonuna dek onur duyacağı bir yaratının ardından sessizce gülümsemekte.

Picasso'dan deyişler

"Bir sanatçı nedir? Ressamsa yalnız gözleri, müzikçiyse yalnız kulakları, ozansa kalbinin her katında bir lir ve hatta boksörse yalnızca kasları olan bir ahmak mı?

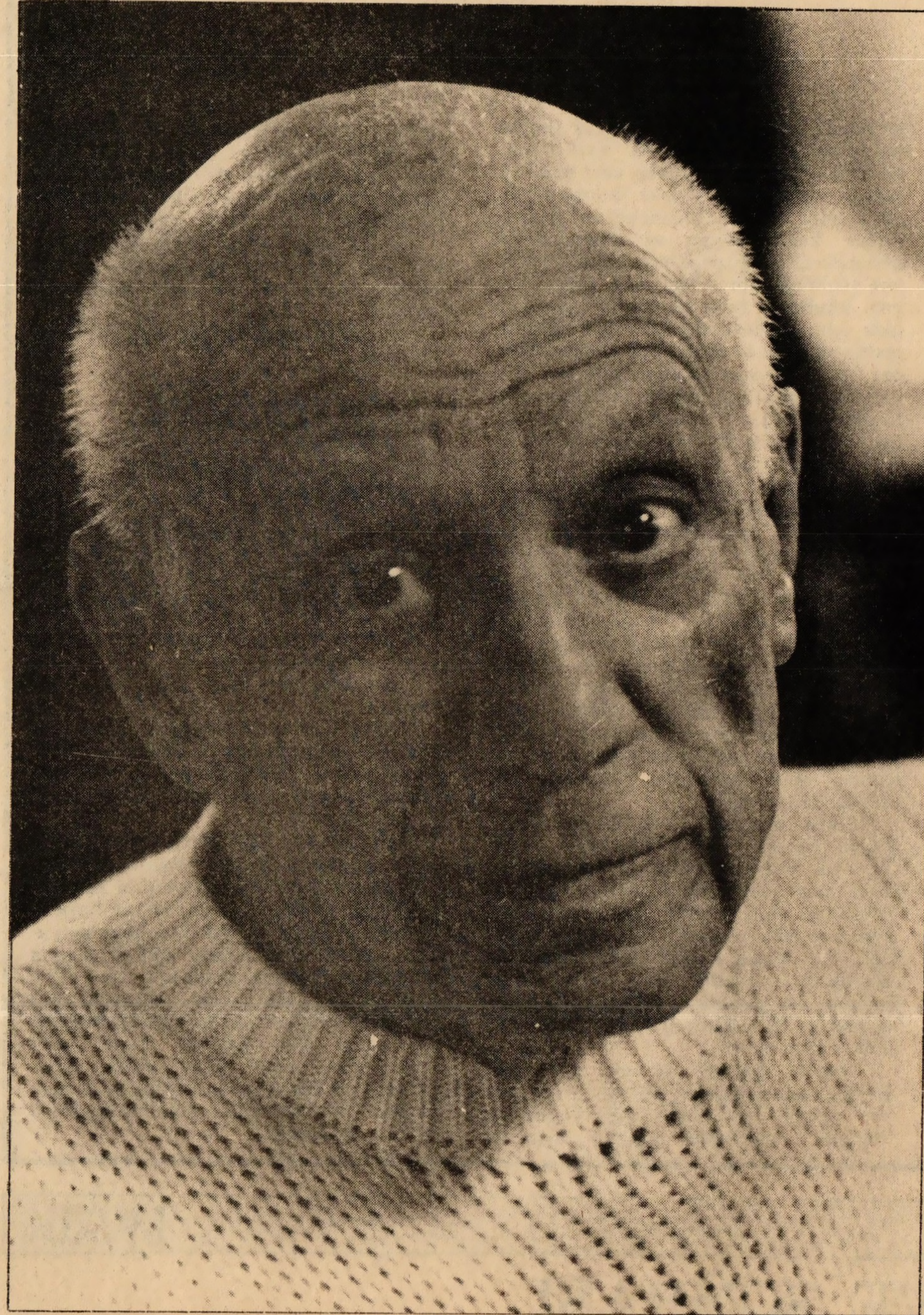
Tersine, aynı zamanda siyasal bir kişidir sanatçı. Bütün varlığıyla tepki göstermesi gereken, acıklı keskin, mutlu olayların karşısında her an bilinçli olması zorunlu bir kişidir sanatçı. Başkalarına ilgi göstermeden yapabilir mi kişi?

Kendisine bol bol canlılık getirenlerden kopabilir mi? Resim odaları süslemek için yapılmamıştır. Resim, düşmana karşı saldırıda ve savunmada kullanılması gereken bir savaş aracıdır."

25.3.1945

"Resmin görevi, benim için, devinimin resmini yapmak, gerçeği devindirmek değil. Benim için, görevi daha çok devinimi durdurmak.

Görüntüyü durdurmak için devinimden öteye gitmek gerek.

Ara Güler

Pablo Picasso

Kimi sıkıntıyı buldu kimi gülmeyi
Kimileri bir fırtına paltosu dikerler yaşama

GÖRECE

MEMET FUAT

TELEVİZYON REKLAMCILIĞI

Soru şöyle:
"Beğeni oluşumu konusunda mimarlık ile endüstri tasarımcılığından çok daha önce televizyon reklamcılığı üzerinde durmak gerekmez mi?"

Her gün baskısı altında yaşadığımız, konuşmalarımızda, özellikle şakalaşmalarımızda çeşitli izleriyle karşılaştığımız bir etki kaynağı olduğu düşünülürse...

"Evet, gerekir."

Ama televizyon reklamcılığının beğeni oluşumundaki etkisi açık, bilinen bir şey...

Onun için, böylesine yakınımızda duran, izleri kolaylıkla görülen bir etki kaynağını bırakıp, çoğunlukça önemsenmediklerini sandığım, mimarlık gibi, endüstri tasarımcılığı gibi sanatlara yönelmiştim.

Mimarlığın yaşamımızdaki yerini, sanat olarak değerini, yeterli eğitim görmemiş kişiler bir yana, kimi seçkin aydınların, hatta kimi mimarların anlayamadıkları kanısındayım.

Endüstri tasarımcılığını ise "sanat" diye anmanın bile bu yazıyı okuyacakların büyük çoğunluğunu yadırgatacağını, düşündüreceğini biliyorum.

Beğeni oluşumumuzu alttan alta, belli belirsiz, ama sürekli etkileyen bu sanatlarla ölçüştürülürse, televizyon reklamcılığının çok değişik nitelikte olduğu görülür.

Mimarlığın ya da endüstri tasarımcılığının getirdiği bayağılıklardan, çirkinliklerden kurtulma olanağı ya hiç yoktur, ya da sınırlıdır.

Televizyon reklamcılığı ise, izleme isteğimize bağlıdır. Bayağılıklarını, çirkinliklerini görmek istemezseniz, kimse sizi izlemeye zorlayamaz. Aygıtı kapatırsınız, olur biter.

Ayrıca, televizyon reklamcılığının, mimarlığa ya da endüstri tasarımcılığına hiç benzemeyen bir özelliği var: Geçici oluşu. Bu geçiciliğini tekrar yoluyla aşmak, yaydığı sözleri tekrarlayarak belleklere yerleştirip kalıcılığa ermek ister. Ama ne kadar başarılı olursa olsun, tekrarlamayı bırakınca unutulmaya yargılıdır. Bazı belleklerde izleri kalsa da, etki kaynağı niteliğini yitirir.

Televizyon reklamcılığının başka

Picasso'nun elleri...

Yoksa ardından koşarsınız.

İşte yalnızca o zaman, benim için, gerçektir o."

1965

Kelebekleri ezer kuşları
Ateşe çevirirler
Ve ölüp giderler karanlıkta

Sen yollarına giden gözler açtın
Her çağda doğal şeyler arasında
Doğal şeylerin ekinini biçtin
Ve ektiğin ekin bütün zamanlar için

Ruhu ve gövdeyi anlatıyorlardı sana
Başı gövdenin üstüne koydun yeniden
Doymuş insanın dilini deldin
Yaktın kutsanmış ekmeğini güzelliğin
Tek bir yürek diriltti putu ve köleleri
Ve kurbanlarının arasında
Çalışmayı sürdürüyorsun
Masumca

Acıya aşılanmış sevinçlerin işi bitti.

Paul Eluard
1938
Çev: Samih Rifat

bir özelliği de, çeşitli sanatlardan yararlanmasına karşın, sanatsal bir yücelme aramayışıdır. İzleyicileri etkilemeyi, yaymak istediği sözleri belleklere sokmayı, kendine özgü (ruhbilimsel araştirmalardan kaynaklanan) yöntemlerle yaparken, "güzellik", "doğruluk" gibi sanatsal kaygılara hiç yenik düşmez.

Reklamla sağlanmak istenen ne olabilir?

Ürünün adını duyurmak, niteliklerini sıralamak, üstünlüklerini övmek, satıldığı yerleri belirtmek, fiyatını, varsa ödeme kolaylıklarını bildirmek..

Bazı durumlarda bunların hepsi, bazı durumlarda ise biri ya da ikisi üçü önemli görülebilir .Satılan ürünün niteliğine, reklamın yapıldığı yerin özelliklerine, reklamın yöneldiği kişilere göre çeşitli çözümlere gidilir. Ama her durumda geçerli olan ana kaygı tüketicinin reklamla ilgilenmesini sağlayabilmektir.

Gazete ya da radyodan daha çok yönlü olan televizyon reklamlarında ise, bu ilgiyi ayakta tutmak için yapılabilecek aykırılıkların bayağılıklara dönüşmesini önlemek hiç kolay değil. Ayrıca, bunu önlemeyi düşünen de yok, denebilir. Çünkü, uygulamalara bakılırsa, bayağılık da reklamcılığın ilgi çekme yöntemleri arasında yer alıyor.

Ülkemizde televizyon reklamcılığının başarılı olduğu bir gerçek. İzleme isteğine bağlı olduğunu belirttiğimiz bu yayınlar, bizde başı sonu belli olan, ayrı bölümlerde verildiği, filmler ya da maçlar kesilip araya sokulmadığı halde, büyük çoğunluğumuz onların etki alanına giriyor, şarkılarını mırıldanıyor, sözlerini tekrarlıyoruz. Dinliyoruz yani bu reklamları. Aygıtımızı kapatıp geçmiyoruz.

Buraya kadar söylediklerimizden anlaşılacağı gibi, televizyon reklamcılığı beğeni oluşumunda mimarlık ya da endüstri tasarımcılığıyla birlikte ele alınacak bir konu değil. Daha çok, kötü sanat yapıtlarının beğeni oluşumundaki etkilerinden söz edilirken değinilecek bir konu.

Bu noktada şu gerçekleri de hatırlamak gerekiyor:

Pazar için üretim yapılan bir ekonomik düzende, reklamcılığın kitle iletişim araçlarından yararlanmaması düşünülemez. Televizyonda da reklamcılık, tüketicilerin ilgisini çekecek her şeye başvurarak, bütün sanatlardan yararlanarak sürecektir.

Ama reklamcılığın izleyiciden gelen tepkilere karşı, sanatlarla ölçüştürülemeyecek kadar hızlı bir duyarlığı vardır. Onun için de şöyle diyebiliriz. Her izleyici topluluk kendi reklamcılarını yaratacak güçtedir. Reklamcılığın içinde bulunan kültür düzeyine ayak uydurmaması, başka bir öneri getirmesi söz konusu değildir. Televizyon yöneticileri size istemediğiniz şeyleri iletebilirler, tepki gösterdiğiniz, beğenmediğiniz kötü sanat yapıtlarını sunmakta direnebilirler, ama reklamcılar ne istediğinizi, neden hoşlandığınızı arayıp bulabildikleri kadar başarılıdırlar.

Göze batan, geçici olumsuz etkileri olsa da, televizyon reklamcılığının kolayca denetlenip bayağılıklarından, çirkinliklerinden arındırılabileceğine inanıyorum.

Mimarlığın ya da endüstri tasarımcılığının çevremize yığdığı bayağılıklar, çirkinlikler öyle mi?

Fahrettin Baykal'ın yurt dışı sergilerinden sonra...

"Türk resmi bugünkü batı resmiyle boy ölçüşebilir"

60 kuşağının önemli ressamlarından **Fahrettin Baykal**, geçtiğimiz günlerde **Almanya'da ve Hollanda'da** üstüste **üç resim sergisi** açtı. Sanatçıyla, sergisi ve izlenimleri konusunda bir söyleşi yaptık.

Sayın Baykal, yurtdışında çalışan ve yaşayan yurttaşlarımızla ilgili bu ülkelerdeki olumsuz tavra karşın, bir sanat elçisi olarak ülkemizi saygın bir konumda temsil eden sergiler açtınız. Bu sergilerinize karşı bu ülkelerin ve bu ülkelerde yaşayan yurttaşlarımızın tepkilerini öğrenebilir miyiz?

BAYKAL - **Sergilerimi izleyen yabancılardaki, bizlerle ilgili olumsuz önyargılar büyük ölçüde olumlu bir nitelik kazandı. Çünkü bu insanlar - gürdüm ki- bizi tanımıyorlar ya da yanlış tanıyorlar. Bizim yurttaşlarımız ise, bu ülkelerde yaşamalarına karşın sanat ve kültürle hiç ilgilenmedikleri için sergilerime olan yaklaşımları da aynı cılızlıkta oldu. Sanırım bu cılızlığın nedeni, oradaki yaşam koşullarının bu insanları zorlamasından kaynaklanıyor.**

Bir Türk sanatçısı olarak, Türk resminin bu ülkelerdeki kültür ve sanat ortamındaki yeri konusunda neler düşünürsünüz?

BAYKAL- **Çağdaş Türk resminin bugünkü batı resmiyle boy ölçüşebileceğine inanıyorum.**

Hangı konumda bir boy ölçüşmeden söz ediyorsunuz?

BAYKAL- **Bu ülkelerin insanlarının yaşam biçimleri, yaşamlarındaki katılık, doğaldır ki resimlerine de yansıyor. Bizim ülkemizdeki yaşanan her an yaşanan duygusallık, duyarlık bu ülkelerde pek sık görülebilecek bir şey değil. Buradan yola çıkarak, bizim resmimizin duyarlığını bugünkü batı resminde görebildiğimi söyleyemem. Türk resmi ise bu ülkelerde bilinmiyor. Eğer, Türk resmi bu ülkelerde tanıtılabilirse, boy ölçüşmemesi için hiç bir neden göremiyorum.**

Bu tanıtmanın nasıl yapılması gerektiği konusunda sizin görüşlerinizi öğrenebilir miyiz? Yurtdışından yeni dönmüş bir sanatçı olarak bu ülkelerde Türk resmi nasıl tanıtılmalıdır?

BAYKAL- **Bu konuda fazla bir şey söylemek istemiyorum.**

Söyleyin isterseniz. Nerede başlıyor aksaklık?

BAYKAL- **Bu konulardaki yetkili kurumlardan başlıyor aksaklık ve her konumda sürüyor. Yabancı ülkelerde, saygın bir kültür politikasıdır geçerli olan. Bu nedenle, bizim önce saygın, geçerli bir kültür politikasına gereksinimimiz var. Sorunun çözümü buradan başlıyor.**

Klasik bir soru ile söyleşimizi tamamlayalım dilerseniz. Bundan sonra yapacağınız çalışmalar nelerdir?

BAYKAL- **Bu tavırdaki çalışmalarımı sürdüreceğim. Aynı duygusallığı korumaya çalışacağım bundan sonraki resimlerimde. Çalışmalarıma aynı yürekle devam edeceğim. Doğaldır ki bu çalışmaları da sergiler kanalı ile topluma ulaştıracağım.**

Fahrettin Baykal, "Anılar, duygular", Tual yğb., 50x70cm

Ceyhun Atuf Kansu anıldı

Ozan ve yazar Ceyhun Atuf Kansu, ölümünün beşinci yılında, 31 Mart günü, Robert Koleji Edebiyat ve Kültür Kulübü'nün düzenlediği bir toplantıyla anıldı.

Can Gürzap'ın yönlendirdiği ve Kansu'nun eşinin de izleyici olarak katıldığı toplantıya Cengiz Bektaş, Hüseyin Haydar, Işık Kansu, ve Hafize Taşalp konuşmacı olarak katıldılar.

İki öğrencinin Kansu'nun kendi kaleminden yaşamını okumalarından sonra okulun tarih öğretmeni Hafize Taşalp, ozanın tarih bilincine ve Kurtuluş Savaşına bağlılığına değindi. Ozan ve yazar Cengiz Bektaş, Kansu ile ilgili anılarını anlattı, ozanın demokrasi anlayışı üzerinde durarak şiirlerinden örnekler verdi.

Ozan Hüseyin Haydar, Ceyhun Atuf'un Yunuslar, Pir Sultanlar yetiştirmiş bir kuşağın çağdaş temsilcilerinden olduğunu belirterek onun, halkımızın türkü geleneğini çağdaş şiir düzeyine yükselten ozanlardan biri olduğunu belirtti. Ceyhun Atuf Kansu'nun oğlu gazeteci Işık Kansu, babasıyla geçen anılarını anlattı.

Konuşma aralarında öğrencilerin müzik ve slaytlar eşliğinde, Kansu'nun şiirlerinden örnekler okuduğu toplantı, yine öğrencilerden oluşan bir koronun "Sakarya Meydan Savaşı"ndan sunduğu bölümlerle sona erdi.

Teoman Madra ve Ercan Özaksoy Mültimedia konseri verecek

Teoman Madra ve Ercan Özaksoy 14 Nisan 1983 Perşembe günü saat 18.30'da Beyoğlu İstiklal Caddesindeki Yapı Kredi Bankası Genel Müdürlük salonunda Multimedia konseri verecekler.

Kurgu ve dia'yı Teoman Madra, müzik ve piyanoyu Ercan Özaksoy'un gerçekleştireceği "Mültimedia" konseri, "Sinetazia 83 Sanatlar Bileşimi" adını taşıyor.

Kocaeli Bölge Tiyatrosu "Dünya Tiyatrolar Günü"nü kutladı

Kocaeli Bölge Tiyatrosu, 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü'nü Erdin Günçe'nin **Bir Tarih Dersi** ve Adalet Ağaoğlu'nun **Çıkış** oyunlarıyla kutladı.

İzmit Halk Eğitim Salonu'nda ücretsiz sergilenen oyunlar ilgiyle izlendi.

1979 yılında kurulan ve günümüze kadar sergilediği **Yaşadığımız Devir** (Karel Çapek), **Pırtlatan Bal** (Aziz Nesin), **Sular Aydınlanıyordu** (Nezihe Meriç), **Alaaddin ve Sihirli Lambası** (Orhan Kutlu), **Kahvede Şenlik Var** (Sabahattin Kudret Aksal), **Birlikte Oynayalım** (Handan Karaadam), **Antigone** (Jean Anouilh), **Ormanın Bekçileri** (Gülten Kutlu) oyunlarıyla Kocaelililerin beğenisini kazanan Kocaeli Bölge Tiyatrosu, 15-24 nisan arasında kutlanacak Kültür Haftası'na F. Lorca'nın **Kanlı Düğün** oyunuyla hazırlanıyor.